

BÖRZSÖNY? HEL?KON

Irodalmi, művészeti, természetbarát folyóirat

VIII. évfolyam 2. szám, 2013. február

"Áldjon meg az Isten mindenkit, aki az áldatlan magyar ugart tördeli."

Dobos Éva csuhébábja

Tartalom:

3. o.: Őrhajóim: 12. szonett; (Ketykó István szonettkoszorúja részletekben)
- 4.-20. o.: A nagy változások kora V. befejező rész: Természet – és környezetvédelem; (dr Koczó József képes helytörténeti írása)
22. o.: Talány; Útravaló; (Csáky Károly versei)
- 24.-25. o.: Március idusán; A hegedű; (Kiss-Simon Miklós verse és írása)
- 26.-27. o.: „Fénycsörömpölés”; (Pongrácz Ágnes verse)
- 28.-32. o.: Sorskerék; (Kovács T. István írása)
- 34.-41. o.: Munkaterápián disztópikus napló II. rész; (Handó Péter írása részletekben)
42. o.: Panaszos felhanggal; (Vasi Ferenc Zoltán verse)
- 44.-50. o.: Bik Ferenc, a magánugró; (Bozgor Elian írása)
- 52.-55. o.: A primadonna Rétságon; (Végh József képes helytörténeti írása)
- 56.-58. o.: Viktor és Viktória VII., befejező rész; (Petrozsényi Nagy Pál kisregénye folytatásokban)
60. o.: A megálmodott; (Szájbely Zsolt írása)
- 62.-83. o.: Bart község szakrális emlékei; (Csáky Károly képes helytörténet írása)
84. o.: Háttér, hátidő; (Székács László verse)
- 86.-89. o.: Különleges olvasmányaim: Vákuumtechnika és novella; (Kovács T. István írása Sárközi Jánosról)
- 90.-91. o.: Amiért vitéz lettem; Az a végső perc; Azért jó; Bizonytalanság; (Horváth Ödön versei)
92. o.: Nagyhét; Kitántorgó; (Végh Tamás versei)
- 94.-99. o.: A kocsmaválogatott; (Pribojszky Mátyás írása)
100. o.: Színtánc; (B. Tóth Klára verse)
- 102.-103. o.: Kockadobás; (Elbert Anita verse)
104. o.: Nagyapának; (Dobrosi Andrea verse)
105. o.: Ima árvíz után; (H. Túri Klára verse)
106. o.: Húsvét Aszódon; Húsvét Hévízgyörkön; (Hörömpő Gergely versei)
- 108.-113. o.: A Jókai-díj előtörténetéhez; (Végh József képes beszámolója)
114. o.: Hírek;
115. o.: Felhívás;
- 116.-119. o.: Pályázat;
- 120.-122. o.: Programajánló;
- 123.-124. o.: Könyvajánló;
125. Impresszum;

E havi számunkat a Nagyorosziban élő és alkotó **Dobos Éva** csuhébábjainak képeivel díszítettem, köszönet értük az alkotónak! A csuhébábok szinte élnek, Éva sok sikert aratott már munkáival. Természetesen minden darab megvásárolható, érdeklődni a lap email címein lehet.
A Szerk.

KETTKÓ ISTVÁN

Ő r h a j ó i m

Szonettek édesanyám emlékére

12. szonett

Hozta ion-részecskék mozgását

az űrből - sarki fény rezzenését

nyalábolta; örök pissenését

hordozta a létnek - ő-s-morgását

tengerek mélyének - - - szürke szemem

sík irisében arany trónuson

ül örökre - eltorzult pólusom

végelei között , de létezem -

sétálok fájdalmak és gyönyörök

ösvényén rózsalugasok alatt,

melyen egykor talán még anyám haladt,

mikor még boldog volt. Szép ösztönök

vénültek daccá; zengő pirkadat

csapott éjbe - meghalt sok gondolat.

Dr. KOCZÓ JÓZSEF

A nagy változások kora V. (befejező rész)

Természet- és környezetvédelem

Duna–Ipoly Nemzeti Park

Az Országgyűlés 1991 áprilisában fogadta el azt a határozatát, amely a Dunával kapcsolatos egyes nemzetközi környezetvédelmi feladatokról szól. Ezek között szerepel az érintett térségben egy nemzeti park létesítése.

A nemzeti park létesítésének célja a folyók és a felszín alatti vízkészlet tisztaságának, az élővilág zavartalanságának, fajgazdagságának megőrzése, az érintett területek erdeinek, termőtalajának és más megújuló erőforrásainak védelme, a kultúrtörténeti értékek megóvása, a természeti értékek és a természeti értékeket övező jellegzetes és néhol még érintetlennek mondható táj megőrzése valamint a nemzeti park közelében lakó több millió ember számára megfelelő pihenő és üdülőtérlet biztosítása.

A Duna–Ipoly Nemzeti Park 1997-ben alakult, de területének nagy része már korábban is védett volt a Pilisi és a Börzsönyi Tájvédelmi Körzet részeként.

A nemzeti park területe a Pilis, a Visegrádi-hegység és a Börzsöny tájait, továbbá az Ipoly-völgy Hont és Balassagyarmat közötti szakaszát, valamint a Szentendrei-sziget egyes területeit foglalja magában. Térségének egyedi sajátosságát a három nagy tájképi egység, a folyóvölgyek, a hegységek és a síkság találkozása adja. Ebből következik a terület nagyfokú változatosága, amely egyedülálló határainkon belül.

Turizmus szempontjából a Duna–Ipoly Nemzeti Park inkább a bakancsos turisták, a téli sportok világa, ahol jellemző a gyalogos természetjárás. Az erdőgazdasági feladatok ellátását lehetővé tevő feltáró úthálózat kiépítése a hegység belsejébe vonzza az autókat, növeli az autós turizmust.

A hegységek mai zártságának, viszonylagos zavartalanságának fenntartására irányuló védelmi munkát, ugyanakkor az irántuk egyre fokozódó turisztikai érdeklődésből adódó ellentmondást a természetvédelmi szempontból kevésbé értékes peremkerületi részek látnivalóinak kibontásával, ott a fogadás feltételeinek megteremtésével kívánják ellensúlyozni.

A '70-es években betelepített muflon – különösen a Szent Mihály-hegyen – talajeróziót, a növényvilág károsodását okozza. A természetes vadeltartó képességet meghaladó vadlétszám az erdővagyon értéknövekedését, a tartamos erdőgazdálkodást gátolja, a természeti értékek fennmaradását veszélyezteti.

Az üdülőnépszerűséget vonzó Dunakanyarban a beépítési törekvések a védett területeket is elérhetik. A jelenlegi jogi szabályozás, az önkormányzatok kritikus anyagi helyzete az ütközések fokozódásához vezethet.

A védett terület 96%-át kitevő erdőkben az erdőfelügyelet és a természetvédelem lényegében azonos érdekekből fakadó együttműködése révén kell biztosítani a tartamosságot, az erdők közjóléti és védelmi rendeltetését.

Az utóbbi száz év emlékeiből a gazdálkodástörténeti értékek említhetők elsősorban. A kiegyezést követő gazdasági fellendülés a természeti kincsek fokozottabb kihasználását vonta maga után. Láttuk, hogy sorra nyíltak tárgyalat területünkön a kőbányák, megsokszorozódott a fakitermelés. A kő és a fa elszállítására pedig keskeny nyomtávú vasutak épültek az erre alkalmas völgyekben. A múlt század 40-es éveire mintegy 200 km hosszúságban épültek kisvasutak a Börzsöny területén. Később aztán a teherautók elterjedésével leáldozott a kisvasutak ideje. A legtöbb vonalat felszámolták, a megmaradt néhány vonal hosszú távú fennmaradásának egyetlen esélye az idegenforgalmi hasznosítás lett. Szerencsére ez egyre több helyen megvalósul: a Kismaros-Királyrét és a Kemencei vonal után megindult a forgalom a Nagyborzsöny-Nagyirtáspusztá majd a Márianosztra-Szob vonalon is.

A régi, kiterjedt hamuzsír-égetés emlékét idézi a Csarna-völgyi *Hamuház* romja. A hamuzsír a papír-, üveg- és salétromgyártás nélkülözhetetlen alapanyaga, valamint a szappanfőzéshez szükséges segédanyag volt, éppen ezért igen nagy kereslet mutatkozott iránta.

A fa helyi feldolgozásának másik módja volt a faszénégetés. A nehezen megközelíthető területeken lépten-nyomon előbukkannak a fekete színezékű, mesterségesen kialakított lapos platók, a valamikori boksaszenítés helyszínei. Manapság ez a tevékenység az erdőgazdálkodás gyakorlatában újjáéledni látszik, de már a védett területen kívülre szorul. (http://www.dinpi.hu/index.php?pg=menu_733)

Poiplye Ramsar terület

A nemzetközi jelentőségű vizes, elsősorban a vízimadarak szempontjából fontos élőhelyekről szóló Ramsari Egyezményt 1971. február 2-án az iráni Ramsarban írták alá. A nemzetközi egyezmény a vizes területek és a természeti erőforrások globális védelmét és ésszerű hasznosítását tűzte ki célul.

A vizes élőhelyek védelme elsősorban azért vált a nemzetközi együttműködés tárgyává, mert a területek nagyszámú csökkenése, ésszerűtlen használata az egész világon veszélyezteti a vizes élőterületek ökoszisztémáit, és ettől az élőhely-típustól függő fajok fennmaradását.

A vízimadarak élőhelyének védelméről szóló egyezmény megalkotásának legfőbb előmozdítója a vízimadarak populációjának csökkenése, az élőhelyeik védelmének növekvő szükséglete volt, különös tekintettel a vonuló vízimadarakra.

Szlovákia 1993. január 1-jén csatlakozott a Ramsari Egyezményhez, a Poiplye Ramsari terület pedig 1998. február 17-én került bejegyzésre a Ramsar-listába, a Nemzetközi Jelentőségű Vizes Élőhelyek Jegyzékébe. A terület Szlovákia déli részén, a Nyitrai kerület Lévai járásának és a Besztercebányai kerület Nagykürtösi járásának határán, Tesmag és Ipolyhídvég községek között húzódik.

Az Ipoly folyó a Ramsari terület magja és utolsó töredéke a szabályozatlan folyó és öntésterülete folyókanyarulat-rendszerének. Ez a folyószakasz az egykori nagy kiterjedésű lápok és rétek maradványa. A terület 411 ha kiterjedésű és az Ipoly völgye utolsó vizes élőterülete. A területen vizes élőhelyek közösségei, élettársulások találhatók, magasabb rendű növények és állatok sokszínűségével. Főként a szabad vízfelületeken, magas növésű növényekkel borított mocsarakban, nedves réteken és ártéri erdőkben.

A Poiplye Ramsart a következő kisebb védett területek alkotják:

- Nagy homokdűne
- Mártonka
- Tesmagi mocsár
- Szurdoki rétek
- Rizsföld
- Hosszúréti mocsár
- Pástok

Az Ipoly menti Ramsari területen keresztül vezető turistaösvény bemutatja a megőrzött jellegzetességeket. Az út 7 állomása a Ramsari terület hét védett szegletét köti össze. Tesmag község délnyugati határától indul, az Ipoly mentén folytatódik, és Ipolyhídvégen túl ér véget.

Ezen a területen több mint 250 magasabbrendű növényfajt regisztráltak, ebből 43 veszélyeztetett faj. Egyik ilyen a réti iszalag, mely a vízzel jól feltöltött talajokat kedveli. Májustól júniusig virágzás idején kékeslilára festi a réteket. A turistaösvény főleg mezei utakon vezet, hossza 14,5 km, melyet idegenvezető nélkül, átlagos gyorsasággal 3-3 1/2 óra alatt lehet végigjárni. (POIPLIE, h. és é. n.)

Holtágak új életre keltése és hallépcsők építése az Ipolyon

Mint minden emberi tevékenység, a folyószabályozás is beavatkozást jelent a táj természetes folyamataiba. A XVIII-XIX. században, illetve a XX. század első felében történt beavatkozások, részben mert viszonylag kismértékűek voltak, részben mert befejezetlenek maradtak, nem okoztak számottevő változást sem az Ipoly vízgazdálkodásában, sem a folyóvölgy életében. Az 1960-as évek közepével indult intenzív folyószabályozás, mely a Hulinová-terv megvalósításában teljesedett ki, viszont már jelentékenyen formálta át a táj képét. Ezek az alábbiak:

A kanyarulatok átvágása, a folyó esésének megnövelése megváltoztatta a folyó hordalékháztartását, építő-romboló munkáját. A megnövelt esés és a kiegyenesített meder a vízsebesség növekedését okozta, aminek következtében a folyó egyes helyeken szinte „bevágta” magát medrébe.

Ahol nem épültek duzzasztóművek, ott a nyári kisvízszinteknél a vízszint a talajvizekre leszívó hatást gyakorol, lesüllyesztette szintjüket, előidézve a folyó menti vizes élőhelyek kiszáradását.

A további hatások közül megemlíthető, hogy a térségben működő szennyvíztisztító telepek (Szécsény, Balassagyarmat, Dejtár) Ipolyba engedett tisztított szennyvize időnként olyan szerves anyagokat tartalmaz, mely a vízminőségre kedvezőtlen hatású.

A megépített duzzasztóknak közvetlen befolyásuk van a folyó halállományára, azáltal, hogy megakadályozzák a halak vonulását. Így a duzzasztóművek az ökológiai folyosóként működő folyót egymástól elkülönített szakaszokra vágják. A folyó dévérállományának csökkenése ennek tudható.

A szabályozás következtében az 1970-es, 1980-as évekre megnyílt a lehetőség a korábbi árterületek nagyüzemi mezőgazdasági művelésbe vonására. Ennek következtében évekig nagy mennyiségű növényvédőszer és műtrágya mosódott be a felszín alatti vizekbe, azokon keresztül az Ipolyba, illetve a folyót kísérő holtágakba.

Mivel a korábban meliorált területek művelésben tartása, a felszíni vízelvezetők és alagcsövek karbantartása a '90-es évek elejére már nem volt gazdaságos, a part menti szántóföldeket újra a természet vette birtokába (ez Ipolytólgyes és Letkés között a műútról is jól látható). A táblák lassan elvizesedtek, a gabona helyét a nád és sás foglalta el, a mezőgazdasági tevékenység pedig azokra a magasabban fekvő, szárazabb területekre tevődött át, ahol évszázadokon át folyt a szántóföldi művelés. Ahogy a part menti intenzív művelés alábbhagyott, lassan, spontán módon a vizek állapota is javulni kezdett.

Az 1990-es évek elején a szabályozási munkálatok több ok miatt (pénzhiány; a befektetett erőforrások nem állnak arányban a várható eredménnyel; a természetvédelmi törekvések megerősödése) leálltak, majd felmerült a táj rehabilitációjának szükségessége. Ilyen programok közül néhány már megvalósult: az Ipolyszögi égerláp megmentése majd rehabilitációja, a balassagyarmati holtág életre keltése.

Szintén a tájrehabilitációt szolgálja az Ipoly duzzasztóműveihez szükséges hallépcsők megépítése. A később épült duzzasztók (Visk, Szete, Ipolyság) már így épültek, de az ipolyszakállosi és a kiskeszi ilyennel nem rendelkezik, továbbra is elvágják a folyót a Dunától és a felső szakaszoktól. A program keretében a folyószabályozásból megmaradt holtágak felhasználásával épül meg a duzzasztókat megkerülő csatorna, amely lehetővé teszi a halak, illetve egyéb vízi állatok vándorlását.

A folyó jelenlegi, helyenként kedvezőtlen természeti állapota, illetve az Ipoly-völgy ennek ellenére gazdagnak mondható természeti értékei indokolják egy komplex, a teljes folyóra kiterjedő rehabilitációs program kidolgozásának és megvalósításának szükségességét. (GYENES–NAGY, 2006. 17-20. o.)

28. Pisztrángfogás az Ipolyon

Az Ipoly vizének tisztulását, megújulását jelzi, hogy benne ismét megjelent a Kárpát-medencében őshonos sebes pisztráng. A képen látható példányt Volentér Viktor (Nagybörzsöny) fogta 2012. május elsején az ipolytölgyesi zsilipnél. (Varga Attila /Vámosmikola/ szíves közlése alapján.)

Idegenforgalom, turizmus

A Börzsöny-vidék idegenforgalmának, turizmusának kezdeti lépéseit az 1930-as években kereshetjük. Ekkor kezdett kibontakozni Zebegény és Nagymaros üdülőjellege, ekkor épültek az első turistaházak a Börzsönyben: Nagy-Hideg-hegy, Magas-Tax, Nagyirtápuszta, Kisinóc, illetve az ugyancsak vonzerővel bíró vadászházak Királyházán, Bányapusztán. De hozzátehetjük azt is, hogy a falusi üdültetés kezdetei is ekkorra tehetők: Nagybörzsönyben, Kemencén és Peröcsényben – utóbbi helyen 1935-ben strandfürdő is létesült.

Kóspallagot festői fekvése, szép környezete, a Börzsöny felüdülést, nyugalmat biztosító tájai közkedvelt kirándulóhellyé tették, több turistaútvonal vezet a falu érintésével. Már a két világháború között is, a természetjárás elterjedése kezdetén felfedezték a közeli Törökmezőt, s a Magas-Börzsöny felé vezető úton a falutól másfél kilométerre található kisinóci turistaházat. A falusi vendéglátásra, -turizmusra is „rámozdultak” a helyiek. Toronypusztán horgászto várja a kikapcsolódni vágyókat. A sportvadászok is kedvelik a Kóspallag környéki erdőket, három vadásztársaság is működik a községben.

1932-ben vadászháznak épült a Vaskapu erdőrészen jelenleg Rablótanyának nevezett, érdekes múlttal bíró épület, amely a Pest Megyei Gyermek- és Ifjúsági Alapítvány kezelésében áll. Sorg Antal építőmester vállalkozó építtette fel, ezzel hálálva meg azt, hogy felvették a terület vadászati jogát bérlő úri társaságba.

Az épület terméskőalapját a falu kőbányájából szállították, a szükséges tölgyfagerendákat a körzetben termelték és faragták ki. Klein Gyula visszaemlékezéséből tudjuk, hogy a szükséges hosszúságra szabott gerendák három oldalát megfaragták, a negyediken rajta maradt a kéreg. Ez utóbbi oldal képezi az épület külsejét. A gerendákat csapolással illesztették össze, az alsó sort az alapból kiálló csavarokhoz rögzítették, majd a következő sort ehhez furatba vert 3 cm átmérőjű faszöggel erősítették, s így tovább. A megfelelő helyeken az ajtót és ablakokat bedolgozták. A falak belső felületét nádazták, és bevakolták. Belülről úgy nézett ki, mintha téglából készült volna. Emiatt vált majdnem végzetessé az épület sorsa! Tíz évvel később ugyanis tulajdonosa, Nagy Iván fővárosi főügyész bővítette, majd a következő évben cserépkandallót rakatott az új helyiségben. A kályhás mester téglafalnak vélte a kandalló mögötti falat, emiatt az első begyűjtés után majdnem leégett a faépület. A háború után erdészlakásként használták, majd különböző egyesületek, klubok bérelték. (KOCZÓ, 2009 (b) 49. o.)

A vidék idegenforgalmának, turizmusának fejlesztése – a tágabban értelmezett Dunakanyar részeként – az 1970-es években újabb lökést kapott. Ez a törekvés egyidejűleg jelentkezett a városiak körében jelentkező falusi házvásárlási hullámmal Nagybörzsönyben, Peröcsényben, Kemencén, Tésán.

A szálláshelyek kialakításában – magánházak, szállók, panziók – Nagybörzsöny és Kemence járt élen. A legimpozánsabb fejlődést Kemence érte el. Már az 1970-es évek elején megépült a Csarna-völgyben a VILATI üdülője, a mostani Fekete-völgyi Panzió, majd a jelenlegi Bence Szálló. Később ugyancsak a völgyben a Kőrözsa Panzió és a Godóvár Turistaszálló. Itt működik az Ifjúsági Tábor és az erdei strand. A rendszerváltozás után a községben a Molnár Panzió és a Sport Fogadó, a Nagy-völgyben a Szalamandra Üdülőházak és Kemping létesült. Királyháza létesítményei is várják a vendégeket: a Mathias Lovasudvar és Panzió, az alsó és felső vendégház.

A közelmúltban Bernecebaráti is felzárkózott a szervezett vendégfogadáshoz. Csoportoknak az általános iskola és a római katolikus egyházközség plébániája valamint a Domszky Pál Matracszállás is tud szállást biztosítani, míg a családos, egyéni vendégek rendelkezésére áll a Baráti Panzió, Tünde Vendégház és Öregerdő Turistaház.

Az Ipoly jobb oldalán is említésre méltóak a változások. Helemba határában turisztikai szempontból jelentős terület található, mely Kovácspatak/Kováèov néven ismert. Az itt található víkendházak egy része a strandszezonban a párkányi fürdő vendégeinek elszállásolására szolgál. Az üdülőfaló területén hotel, szanatórium, vendéglő is található, s a községben magán szálláshelyeken is 200-300 vendég elhelyezésére akad hely.

Lelédén a községben közel 20 férőhely turistaszállás, míg egy erdészház külföldi vadászok elszállásolására üzemel.

Szalkán a hagyományos mesterségeket űzők (kosárfonó, kötélverő, kovács, csuhé-feldolgozó, szőnyegszövő) a fejlődő turizmus erősödését is szolgálják. Az ezredfordulón erős volt a községben a bevásárló turizmus is. (BRUNDA, 2006. 94-96. o.)

Ipolyszakálloson a mézfeldolgozó üzem és a táj varázslatos hangulata adta meg az ihletet a faluturizmus beindításához. A panzió szeretettel vár mindenkit, aki Szlovákia egyik legtisztább vizű folyója, az Ipoly partján szeretne pihenni, horgászni vagy túrázni. 2 illetve 4 ágyas szobákkal, fedett uszodával, szaunával, tenispályával fogadják a vendégeket. Gondoltak a gyerekekre, iskolai csoportokra, táborozókra is: összesen 60 fő elszállásolására van lehetőség. Az épületben található: étterem kávézó résszel, ajándékbolt, télikert.

Nyáron hetente folyamatos lovastáborokat rendeznek, mézbemutatókat, mézborkóstolót szerveznek, melyen napközis rendszerben is lehetőség van részt venni. Lehetőség van konferenciák, továbbképzések, családi rendezvények megtartására.

A panziót zárt, őrzött parkoló, kerti grill, meditációs kert látványtóval, játszótér, hangulatos gyertyafényes pince egészíti ki. A helyi jellegű borok bemutatója sem maradhat el kínálatukból. Éttermük 120 személy kiszolgálását teszi lehetővé, ahol a szlovák, magyar és cseh konyha mellett vegetáriánus ételeket is fogyaszthatnak. (www.naturproduct.sk)

A környék tömegközlekedése nem éppen idegenforgalom-barát. Szob és Drégelypalánk vasútállomással rendelkező település. Közöttük autóbuszjáratok biztosítják a tömegközlekedést. Az esti órákban a környék községeinek megközelítése már igen körülményes, az autóbuszok ritkán járnak. Mint tudjuk, vasútvonal az Alsó-Ipoly-völgy jobb oldalán az 1880-as években épült, Párkány-Ipolyság között. Az elmúlt években megfogalmazódott szándék szerint helyreállítanák a vasútvonal Ipolyság és Drégelypalánk közötti korábban megszüntetett mintegy 6.5 km hosszú szakaszát. Ha ez a terv megvalósulna, ismét közlekedhetnének a vonatok Ipolyság és Balassagyarmat között.

A korábban fa- és kőszállításra használt erdei kisvasutak Szob – Márianosztra valamint Nagyborzsöny – Nagyirtápuszta között, továbbá a Kemencei Múzeumvasút ugyancsak a vidék idegenforgalmát szolgálják. A tervezett Márianosztra – Nagyirtápuszta vonalszakasz felújításán, megépítésén túl a Nagyborzsöny – Ipolypásztó közti pályaszakasz rekonstrukciója tenné teljessé a vidékünk kisvasúthálózatát.

Az elmúlt évtizedekben tartott vidék-, térségfejlesztési fórumokon a Börzsöny-vidék Ipoly-völgyi részének erősségeként a boggyógyümölcs-termesztés és a fejlődő turizmus fogalmazódott meg stratégiai célként. Láttuk, hogy a boggyógyümölcs-termesztés ebből kiesni látszik. A néhány éve készült térségfejlesztési tanulmány viszont a határon átnyúló térség gazdasága „húzó ágazatának” tartja a turizmust. A létrejövő új vállalkozások nagyobb része várhatóan turisztikai célú lesz, vagy közvetlen a turizmushoz kapcsolódó szolgáltatási tevékenységet fog végezni. (BRUNDA, 2006. 97-99. o.)

A határvidék az ezredfordulón

Országos probléma, hogy hazánkban igazi vidékfejlesztési stratégia kidolgozása, végrehajtása az elmúlt évtizedekben nem történt meg. 2012. január 16-ai keltezésű hír, miszerint a Vidékfejlesztési Minisztérium széles körű társadalmi vita után véglegesítette a 10 évre szóló Nemzeti Vidékstratégiát. A meghirdetett Darányi Ignác Terv a Nemzeti Vidékstratégia végrehajtásának kereteit adja meg. Olyan váz, amelynek tartalommal és programokkal való megtöltése folyamatos feladata lesz a vidékfejlesztési kormánynak. A trianoni döntéssel kettéválasztott Alsó-Ipoly-völgy ugyanis /Cseh-/Szlovákia és Magyarország külső perifériájává vált. A gazdasági fejlődés centrum-periféria modellje szerint, ha a leszálló jellegű folyamatok dominánssá válnak, egy ördögi kör (elvándorlás, szolgáltatások alacsony színvonala, befektetések hiánya) jöhet létre, válhat tartóssá egy térségben. Kérdés, hogy mire ez megvalósul, élnek-e még a magyar vidéken, az Alsó-Ipolymentén? (NEMES, 2009, 206-214. o.)

Mit tesz maga a környék, az itt élő emberek, a működő civil szervezetek, közösségek azért, hogy a Börzsöny-vidék élettere *élhető* legyen? Áttekintésünk elsősorban a határvidék magyarországi részére vonatkozik. Kezdjük a sort az egyes települések gazdáinak tartott önkormányzatokkal. Távol áll

szándékunktól az, hogy városokként, falvaként értékeljünk, minősítsünk, dicsérjünk vagy elmarasztaljunk. Ezt megtenni az egyes települések polgármestereinek, képviselő-testületeinek, lakosságának joga, feladata vagy kötelessége. Általános summázat: adottságaival, lehetőségeinek kihasználásával a települések eltérő módon éltek. Így akad példa arra, hogy a szocializmusban „központi szerepkör nélküli település” skatulyába dugott község felvirágozott, míg alsófokú vagy részleges alsófokú központnak minősített település megrekedt a fejlődésben, netán visszahanyatlott. A polgármesterek személyétől, a képviselő-testületek összetételétől, a település lehetőségeinek reális számbavételétől, kitörési pontjainak meghatározásától és a megvalósításban a lakossággal való közös munkálkodástól sok minden függ. És attól is, miként tud egy-egy falu, város törekvései megvalósításához nemzeti vagy uniós forrásokhoz jutni.

A települések közös céljainak kimunkálására, a tennivalók megvalósításának koordinálására a '90-es évek közepe táján létrejött a Szobi Statisztikai Kistérség Területfejlesztési Társulása (Vámosmikola székhellyel, elnöke: Durján Miklós), majd 2004-től Többcélú Társulása (Szob székhellyel, elnöke: Remitzky Zoltán).

A társulás kezdetben a vidék területfejlesztését vállalta fel, több stratégiai fontosságú fejlesztési cél meghatározásával. Ezek közül megvalósult az 1201-es út Szobtól a megyehatárig terjedő felújítása. Uniós pályázati forrásból, szigorú környezet- és természetvédelmi szempontok figyelembevételével készült el 10 határ menti település (4 szlovákiai, 6 magyarországi) egységes vízgazdálkodásának tervdokumentuma. A közvetlen jövő kihívásaira válaszként valósult meg, illetve folyik a kistérség kerékpárút-építési, a borszönyi kisvasutak felújítási programja, a térség agrár- és vidékfejlesztési koncepciójának kimunkálása. A társulás az Ipoly túloldalán lévő településekkel együtt a kulturális, gazdasági és területfejlesztési együttműködés és hálózatépítés érdekében törekedett az Ipolyon való átjutás jobb feltételeinek megteremtésére. Ennek érdekében szorgalmazta, hogy uniós forrásból tervdokumentáció készüljön az Ipolydamásd–Helemba és Vámosmikola–Ipolypásztó közti Ipoly-hidakra. (<http://www.szob.hu/index.php?act=kisterseg>)

A kistérség társulási tanácsa a helyi vidékfejlesztés stratégiai céljainak kidolgozásához a társadalom- és gazdaságtudományok területén dolgozó szakemberek segítségét is igénybe vette. A csoportot dr. Török L. Gábor szociológus, a Szent István Egyetem és a Corvinus Egyetem oktatója, az MTA Szociológiai Kutatóintézet kutatója irányította, tagjai voltak Török Zsuzsanna és Balácsi Károly. Török Gábor 2005-ben a kistérség és határain átnyúló területfejlesztési és ellátási terv alapjául szolgáló felmérés és elemző munka elvégzésére, tervkonceptió és javaslat kidolgozására kapott megbízást. A Pécsi Tudományegyetem által szervezett regionális konferenciára készített anyagából a szobi kistérség stratégiai prioritásainak kiemelésre érdemleges megállapításai:

A kistérség jellegénél, adottságainál fogva a stratégia elsősorban és nagyrészt vidékfejlesztési irányultságú, vagyis a táji adottságokra, emberi tényezőkre, közösségekre koncentrál, de a területfejlesztés szempontjait (infrastruktúra ellátottság, munkahelyteremtő beruházások, külső forrásbevonás) is figyelembe veszi.

- *A természeti környezet és értékek megóvása, az ökológiai adottságokhoz illeszkedő tevékenységek, vállalkozások, megélhetési formák ösztönzése (tájgazdálkodás, extenzív művelési formák és állattartás, erdőtelepítés, megújuló energiaforrások, elsősorban biomassza előállítás, csonthéjas és bogyós gyümölcsfélék, falusi turizmus és vendéglátás, különös tekintettel a kerékpáros és a 2007 után jelentősen fejleszthető vízi túrázásra).*
- *A lakónépesség életminőségének javítása, (a települések közötti egyenlőtlenségek csökkentése, a leghátrányosabb helyzetben lévő községek további leszakadásának megakadályozása, gondoskodás az időskorúakról és rászorulókról, az Ipoly két oldalán lévő települések térbeli, gazdasági, emberi és kulturális kapcsolatainak újraszervezése, a közigazgatás-hatósági ügyintézés egyszerűsítése egykapus megoldással, informatikai támogatással).*
- *A humán erőforrások minőségének emelése, egyaránt javítva a kistérség „népességmegtartó képességét” és „képességmegtartó népességét”. (Tanulmányi ösztöndíjak fiatalok ösztönzésére, a kistérségi közösség számára fontos végzettségek megszerzésére, a végzett szakemberek helyben maradásának, ill. letelepedésének támogatása, a felnőttképzés és*

átképzés helyi igényekhez illeszkedő formáinak kialakítása, az idegen-nyelv oktatás elősegítése csereprogramokkal, a számítógépes-informatikai ismeretek és kultúra terjesztése).

- *Az országhatár két oldalán lévő kistérségek üzleti-gazdasági kapcsolatainak és potenciáljának erősítését szolgáló, korszerű fizikai infrastruktúra kiépítése (hidak, utak, info-kommunikációs hálózat).*
- *A kistérség természeti értékeit nem romboló, környezetbarát, minél nagyobb hozzáadott értéket előállító üzemek, vállalkozások letelepedésének támogatása, tevékenységek elősegítése (nem anyagigényes részegységek előállítása, helyi mezőgazdasági termékek feldolgozása, az átmenő forgalmat kiszolgáló logisztikai bázis, kutató-fejlesztő tevékenység számára biztosított terület és kiszolgálás, laboratóriumok, alkotóházak, stb.)* (TÖRÖK, Kézirat)

Az Alsó-Ipoly mente vidékfejlesztésének apró léptekkel való megvalósításáért az önkormányzatokon és a kistérségi társuláson túl a civilszféra is szerepet vállalt. A határ menti együttműködésnek az Európai Unióba lépést előkészítő, majd az uniós tagság elérése után a további kapcsolatok ápolását szolgálták az eurorégiók. Vidékünkön két ilyen szerveződés is létrejött. Az **Ister-Granum Eurorégió** 102 magyar és szlovákiai település önkormányzata társulásaként 2001 és 2009 között foglalkozott a határ menti együttműködéssel. Környékünket is érintő megvalósított projektjei az Ipoly-hidak tervezetése és hallépcsők kiépítése az Ipolyon. A régió közgyűlése 2009 májusában kimondta feloszlását, mivel az eurorégiót felváltotta a sokkal szorosabb Ister-Granum Korlátolt Felelősségű Európai Területi Együttműködési Csoportosulás (EGTC) együttműködés. (http://hu.wikipedia.org/wiki/Ister-Granum_Eurorégió)

A Magyarországon bejegyzett Ipoly Eurorégiót, valamint a szlovákiai Ipelske Eurorégiót 1999-ben alapították önkormányzatok, vállalkozók és civil szervezetek. 2002 október elején a két alapítószerződés nevében Ipolyság és Balassagyarmat polgármestere aláírta az **Ipe³/Ipoly Eurorégió** alapidokumentumait. (<http://adhat.hu/?q=content/megalakult-az-ipoly-eurorégió>) Az eurorégió célkitűzése a társadalmi, gazdasági, környezeti és kulturális szempontból egyaránt összehangolt, fenntartható fejlődés megvalósítása, valamint az európai integrációs folyamatra való felkészítés, és a folyamatokban való részvétel, a határon átnyúló együttműködés segítése az Ipoly folyó vízgyűjtő területéhez tartozó határmenti településeink. (Ipoly menti civil katalógus, 30. o.)

2013 év eleji hír, miszerint az Ipolydamásd – Helemba és Vámosmikola – Ipolypásztor Ipoly-hídra, továbbá a magyar-szlovák határtól az ipolyviski Ipoly-hídig vezető összekötő útra elnyert 10 millió euró összegű uniós támogatástól, mely a leszakadó, hátrányos helyzetű Alsó-Ipoly mente térségébe vándorolt volna, végérvényesen elbúcsúzhatunk. Farkas Iván, az MKP gazdasági és régiófejlesztési alelnöke, a beruházás egykori betervezője úgy látja, hogy a két társberuházó, a magyar és a szlovák partner közti nem kielégítő kommunikáció, valamint szlovák oldalon a hivatali bürokrácia hiúsította meg az Alsó-Ipoly-völgy híd- és közútfejlesztési törekvéseinek megvalósulását. A Nemzeti Infrastruktúra Fejlesztő Zrt. (Budapest) Magyar Távirati Irodának eljuttatott közlése szerint viszont a következő költségvetési ciklusban megépülnek az új Ipoly-hidak. A szlovák partnerrel közösen a kivitelezés teljes körű előkészítése – engedélyeztetés, tervjóváhagyás – a jelen uniós költségvetési ciklusban befejeződik, ezáltal lehetőség lesz 2014 és 2020 között a kivitelezés megvalósítására. (PÁRKÁNY, 2013/1. 5-8. o.)

A Börzsöny tájegység természeti, épített és kulturális értékeinek megóvását, megőrzését, a települések közti kapcsolatok ápolását (Börzsöny Napok) a civil szervezetek közül talán legkorábban a **Börzsöny Baráti Kör** karolta fel az 1980-as évek elején. 1986-ban *Vác és a Börzsöny vidéke* címmel helytörténeti, -ismereti, valamint a fellendülőben lévő turizmus számára hasznos tudnivalókat tartalmazó könyvecskét jelentetett meg a Pest Megyei Idegenforgalmi Hivatallal. 1989-ben a kör kezdeményezte Drégelyvár történelmi, kultúrtörténeti emlékhelyünk megmentését. A Börzsöny Baráti Kör környezetvédelmi területen tevékenykedő civil szervezetként Kemence székhellyel került bejegyzésre, ismereteink szerint azonban a '90-es évek közepétől aktív tevékenységet nem folytat.

A **Magosfa Környezeti Nevelési és Ökoturisztikai Alapítvány** (Vác–Kismaros) tevékenységéről elmondható, hogy a környezeti nevelés témakörében elsősorban gyerekeknek, diákoknak, fiataloknak szervez programokat, képzéseket. Kiadványaik közül a legutóbbi: *Az Alsó-Ipoly mente tájértékeinek képes kalauza* a vidék 10-10 településének tájértékeit mutatja be magyar és szlovák nyelven. Az

ökoturizmus elterjesztése ugyancsak fontos törekvése az alapítványnak, melynek kapcsán országos honlapot szerkesztettek továbbá a Duna-Ipoly Zöld Program megvalósítása, a zöldút szervezése során a helyi termékeket népszerűsítették. A *Helyi Termék* mára havi rendszerességgel megjelenő térségi információs kiadvánnyá vált. Említésre méltó tevékenységi területe még az alapítványnak, hogy a fenntartható területfejlesztés témakörében szennyezőforrásokat mérnek és számolnak fel (Ipolytisztítási akciók), fejlesztési terveket véleményeznek. (Ipoly menti civil katalógus, 31. o.; <http://magosfa.hu/>)

Az **Ipolymente–Börzsöny Natúrpark Egyesület** 2003-ban alakult meg a kistérség 13 önkormányzata, vállalkozások, civil szervezetek és magánszemélyek részvételével. Célja a kapcsolódó települések, természeti és épített környezetének, idegenforgalmának fejlesztése.

A kitűzött célok megvalósulását többek között a Börzsöny és az Ipoly mente természeti értékeinek, látnivalóinak és szolgáltatásainak bemutatását honlap és más kiadványok (pl. eseménynaptár) megjelentetésével, rendezvényeken (pl. Utazás Kiállítás) való részvétellel biztosította. Az egyesület szerepet vállalt a Leader-programhoz kapcsolódó vidékfejlesztési munkacsoport szakmai felkészítésében, a szobi kistérségi együttműködés létrehozásában és szakmai munkájában. Elősegítette a Magosfa Alapítvány által indított Duna-Ipoly Zöldút Program rendezvényeinek megvalósulását is.

Az egyesület Vámosmikola székhellyel szerepel a kilenc tagot számláló natúrparkok címlistáján. Érdemi tevékenysége az utóbbi években alábbhagyott. (<http://www.programturizmus.hu/tpartner-ipolymente-borzsony-naturpark-egyesulet-szob.html>;))

A **Börzsönyvidék Alapítvány** 2004-ben a térség gazdag természeti, épített és szellemi örökségében rejlő fejlesztési lehetőségek feltárására, a helyben élőknek munkahely teremtési vállalkozások elősegítésére jött létre Zebegény székhellyel. Törekvését a helyi értékek bemutatásával, a térségi kapcsolatok kialakításának ösztönzésével, az értékörző turizmus serkentésével, a közügyekben való lakossági részvétel fejlesztésével kívánja elérni.

Saját Sodrás címmel néhány éven keresztül havilapot adott ki, részt vett a Duna-Ipoly Zöldút programban, turisztikai találkozót és gasztronómiai versenyt rendezett 2007-ben Zebegényben. Tevékenységéből külföldi turisztikai tanulmányutak, falusi turizmus, közösségfejlesztés, pályázatírás, civil szervezetek alakítása témakörökben tanácsadások szervezése, projektmenedzsment és LEADER képzés, helytörténeti találkozók rendezése, Civil Ház (Szob) és Ipolymenti Civil Műhely működtetése, Civilforum néven internetes levelezőlista létrehozása említhető meg. Kiadta az *Ipoly menti civil katalógus* című adattárat. Az alapítvány jelenleg Szokolya székhellyel működik. (Ipoly menti civil katalógus, 4. o.)

A határon átnyúló együttműködés szellemében alakult meg 2000 májusában Fazekas F. Péter letkési vállalkozó ötletéből, Martos György térségmenedzser szervezőmunkájának eredményeként az **Ipolymenti Vállalkozók Klubja** civilszervezet. Az alakuló ülésen részt vett 50 vállalkozó közül 24 fő alapította meg az egyesületet. A megalakulást követően ipolyorsági vállalkozók is részt vettek tevékenységében, jelenleg nincs klubtag a határon túlról. Az egyesület bejegyzett székhelye Szob, de az ügyviteli munka kezdetben Vámosmikolán a kistérségi irodában folyt. Az alakulás után Radnai Bertalan volt az egyesület elnöke, jelenleg Szőke István szobi vállalkozó áll a klub élén.

Hitvallásuk: a sikeres helyi vállalkozások jelentik térségünk jövőjét, az itt élők boldogulását. Ennek érdekében a *Hazai termék – hazai munkahely* elvet térségi szinten gyakorolják. Üzleti partnereiket elsősorban a környékről választják. Hasonlóan fontos szempont közös kincsünk, az Ipoly-völgy természeti értékeinek védelme, a környezetvédelem a mindennapi munka során. Legfontosabb szempontnak pedig az üzleti tisztességet tartják.

Klubéletükre jellemző, hogy havi rendszerességgel tartanak összejövetelt, ahol a közös vacsorát követően aktuális témákat vitatnak meg, tájékozódnak a térség gazdasági híreiről, szakmai, közéleti, néprajzi, helytörténeti előadásokat hallgatnak.

Az egyesület nyitott a térség civil szervezetei, önkormányzatai felé. Szívesen társulnak minden olyan kezdeményezéshez, mely a Börzsöny-vidék, az Alsó-Ipoly mente fejlődését szolgálja. Támogatják a vámosmikolai önkéntes tűzoltó egyesületet, kulturális és sport díjakat alapítottak, adományoztak, támogatták a környék általános iskoláinak asztalitenisz-versenyeit.

2012 májusában V. Németh Zsolt vidékfejlesztésért felelős államtitkár adta át az Ipolymenti Vállalkozók Klubja Egyesület és Ipolytölgyes Község Önkormányzatának pályázata alapján mintegy 53 millió Ft

összegeből megvalósult Integrált Községi Szolgáltató Teret, mely jelenleg a vállalkozók klubja ügyviteli munkáinak, összejöveteleinek is helyet biztosít. (<http://ivkweb.extra.hu/index.php?file=Page&name=Bemutatkozas>)

29. Az Integrált Községi Szolgáltató Tér épülete Ipolytölgyesen

Miként summázhatjuk a harmadik évezred elején vidékünk helyzetét? A fentebb áttekintett erőfeszítések – melyek egy része a centrumhoz történő csatlakozást, felzárkózást, másrészt a határon átnyúló kapcsolatok erősítését szolgálta – ellenére az itt élők három komoly társadalmi problémával szembesülnek: a lakosság elöregedése, a lakónépesség fogyása és a munkahelyek hiánya.

Az 1960-70-es évek ipartelepítési törekvései jegyében létrehozott munkahelyek a rendszerváltozás után jórészt megszűntek, a mezőgazdasági nagyüzemek előbb kevesebb munkaerőt foglalkoztattak, majd átalakultak vagy csődbe mentek. Az egykori állami gazdaság luxemburgi-belga érdekeltségbe került. Mezőgazdasági szövetkezet csak Letkésen működik. A '90-es évek vállalkozásai elsősorban családi keretekben jöttek létre, majd megjelentek a külföldi és hazai nagyvállalkozók is. Kemencén és Vámosmikolán TÉSZ létrehozására is sor került, ezek aztán egyesültek a kosdival. A térség egykor meghatározó agrárágazatában a múltbelinek csak töredékét foglalkoztatják.

Jelentősebb foglalkoztatók: MONO Ipolyfabrik, Ipolytölgyes; Büntetés-végrehajtási Intézet, Márianosztra; Fővárosi Önkormányzat Idősek Otthona, Vámosmikola; Római Katolikus Egyház Szeretetotthona, Ipolytölgyes; Eurotrust Consult Kft., Vámosmikola; Mezőgazdasági Szövetkezet, Letkés; „Csoki” édességgyártó üzem, Kemence; Bogica szörpüzem, Bernecebaráti (a kézirat befejezésekor már csak múlt időben említhetjük, mivel 2012 elején megszűnt!).

Magyarország és Szlovákia schengeni egyezményhez való csatlakozása a magyar-szlovák határt belső határrá tette, ennek következtében a vám- és határőrség leépítése is végbement mindkét országban.

30. A MONO Ipolyfabrik üzemcsarnoka

A változások tartósan bizonyuló gazdasági, társadalmi ellentmondásokat szültek:

A szlovákiai magyar falvakban tartós és nagyarányú a munkanélküliség, melyet némileg enyhít a magyarországi foglalkoztatás. A határainkon belüli települések is elveszítettek jó néhány nagyüzemet: termelőszövetkezetek, gyümölcsfeldolgozók, hűtőház, varroda, ipari szövetkezet, a vasútnál is nagyarányú leépítés ment végbe.

A hagyományosan mező- és erdőgazdaságból élő vidéken, az Ipoly bal partján, a Börzsöny nyugati, északi tájain szinte teljesen megszűnt a szarvasmarha-tenyésztés, a sertéstartás, juhászat is csak itt-ott fordul elő. Az állattenyésztési telepeket felszámolták. Még a nyúltenyésztés is elsovadt, legfeljebb saját szükségletre történő sertés- és baromfitartással találkozhatunk.

Az elmúlt évtizedekben a talajerő-utánpótlás szinte kizárólagos módjává vált a műtrágyázás, a szántóföldi- és gyümölcskultúrákban a gyomnövények, gombabetegségek- és rovarkártevők elleni védekezésben pedig a gyomirtó- és növényvédőszer használata. A kemikáliák túlzott használata a termőföldnek is előnytelen, nem beszélve arról, hogy a talajba, levegőbe kerülésük az élő környezetet is károsítja. Az állatállomány tragikus méretre zsugorodása pedig a szerves trágya eltűnését is előidézte. Növekszik a műveletlenül, gazdátlanul hagyott termőföld terület.

A Börzsöny-vidék korábbi keresett cikkéből, a bogyósgyümölcsökből a harmadik évezred elejére a termelés a korábnak a töredékére esett vissza. Ribizli iránt jelentősen csökkent a piac érdeklődése, már csak a málna iránt mutatkozik kereslet. Rendkívüli kézi munkaigényessége miatt viszont ezt már egyre kevesebben termesztik. A térség sikerágazataként nyilvántartott bogyósgyümölcs-termesztés nehézségekkel küzd. A kistermelők mellett ugyanakkor létrejött néhány olyan ültetvény, mely az ipari felhasználók mennyiségi és minőségi igényeinek megfelel.

A szakmát szerzett, érettségizett, diplomás fiatalok ritkán találnak képzettségüknek, végzettségüknek megfelelő munkahelyet, munkakört. Emiatt vidékünkötől távol helyezkednek el, mely rendszerint elköltözéssel jár. Újra és újra igazolódik a régi mondás: „Menekül, aki tud, bolond, aki marad!” Napi munkába járás nagyobb településekre (Vác, Balassagyarmat, Rétság, Dunakeszi, Esztergom, Budapest) elsősorban a vasút menti helyekről, vagy a foglalkoztató által biztosított autóbuszjáratokkal oldható meg. A megnövekedett utazási költségeket a munkáltatók nem szívesen vállalják át. A leépítéseknél egyik szempont az, hogy ki milyen messziről jár be dolgozni. Ugyanez a helyzet a saját kocsis használatával is. Az Egyesült Államokban

megtehetik, hogy a hazai benzinárak feléért, és 8-10-szeres jövedelemért naponta akár 200 km-t autózzanak, nálunk nem.

Mint szerte a magyarság között, vidékünkön is mélypontra zuhant a házasságkötések száma, a régi keletűek jelentős részét felbontják. A terjedő együttélésekből ritkán származik gyermekáldás, tragikus szintre csökkent a gyermekvállalási hajlandóság. Növekszik viszont az idegenbe települők és külföldön munkát vállalók száma.

Az Alsó-Ipoly-völgy települései közti „tömegközlekedés” a korábbi időszakhoz viszonyítva hanyatlak. Mind az autóbusszjáratok sűrűsége, mind a Csata – Ipolyság közti vasúti közlekedés vonatainak száma csökkent. Az említett vonalszakaszon a vasúti közlekedést az új évezred elején néhány hónapra be is szüntették. Tésát jelenleg naponta két autóbusszjárat köti össze Vámosmikolával. A településen kívüli munkába járáshoz személygépkocsira van szükség! Az iskolába járó tanulók a délutáni foglalkozásokon csak úgy tudnak részt venni, ha szülő vagy a falugondnok személygépkocsival hazaviszi őket. Ugyanakkor az is tény, hogy a munkanélküliség növekedése és az Ipoly-völgy lakosságának csökkenése az autóbussz- és vonatjáratokon utazók számának csökkenését eredményezte.

A falvak elnéptelenedését az eladásra kínált porták magas száma és a pusztuló, romossá váló épületek jelzik. A település nagyságától, fekvésétől – eldugottságától – függően ezek száma 20-30-40-50 körül mozog. A Börzsöny-vidéki falvakban korábban városiak és külföldiek (hollandok, belgák, németek) részéről történt vásárlások is megszűntek.

A vidék – az elmúlt évtizedekben történt kommunális és kommunikációs fejlődés ellenére – egyre élhetetlenebbé válik. A magyarországi települések közül nincs közüzemi csatornája Nagy-Börzsöny, Vámosmikola, Tésa, Peröcsény, Kemence és Bernecebaráti községnek. Szlovákiában több településen még vezetékes ivóvízellátás sincs.

Az idegenforgalom, falusi turizmus fejlesztésében mutatkoznak eredmények, de falvanként csak néhány család, vállalkozás tud ebből megélni. A térségben leginkább turizmushoz kapcsolódó szolgáltatások vannak jelen a településeken. A Börzsöny-vidék évtizedek óta a Budapestről induló kiránduló turizmus célterülete, ugyanakkor a vállalkozásokon, a településeken és az ellátó rendszeren kevéssé látszik, hogy turistaparadicsomba érkezik az idelátogató. A Magas-Börzsöny megőrizte érintetlenségét, hiszen látnivalói zömében csak gyalogosan érhetőek el. A kerékpárutak kiépítése a térségben részben megvalósult, részben a fontos fejlesztési elképzelések között található. A Duna két partján halad az Eurovelo, az európai kerékpáros úthálózat. A hiányos dunai és a teljes Ipoly menti szakaszok előkészületi munkálatai folyamatosan zajlanak.

Az elmúlt években világszerte, hazánkban is konferenciákon, tudományos üléseken foglalkoztak a fenntartható fejlődés, fenntartható növekedés problematikájával. Az igazi kérdés az, hogy mindenáron fejlődésre, növekedésre kell-e gondolnunk akkor, amikor a fenntarthatóságot célként fogalmazzuk meg. Hiszen az emberiség tartós fennmaradása, fenntarthatósága érdekében inkább ökológiai lábnyomunk csökkentése lenne a teendő. Láttuk azt, hogy a Börzsöny-vidéken nem fenyeget sem a túlnépesedés, sem a túltermelés réme. Ugyanakkor azzal is tisztában vagyunk, hogy ma már a világhaluban lezajló események, történések, katasztrófák a Föld minden eldugott szegletére is hatással vannak. Ezért lehet egyetértéssel idézni Vida Gábornak a II. Fenntarthatósági Konferencián, Somogyvámoson kifejtett gondolatát:

Ne ragadjunk le olyan egyszerű dolgoknál, mint a szelektív hulladékgyűjtés, vízcsap elzárás, villanyoltás, stb. Lássuk be, hogy a probléma gyökere a fejekben van. Értékrendünk eltorzult. A „pénz isten” imádása folyik, s mivel a pénz sohasem elég, állandó zaklatottságban és boldogtalanságban, mindenkivel versenyezve, másokat letiporva éljük életünket. Az emberi közösségek együttműködő, egymást segítő, szeretetteljes világát kell újra felfedeznünk. Ebben keressük a maradandóbb (fenntarthatóbb) értékeken alapuló boldogulásunkat, s ebben segítsük embertársainkat, s ilyen igényeink hangoztatásával próbáljuk befolyásolni döntéshozóinkat is. Emellett nem árt felkészülni egy remélhetőleg be nem következő összeomlás túlélésére. Ehhez újra el kell sajátítani a 150 évvel ezelőtt még jól működő lokálisan önálló életmód legfontosabb elemeit. (VIDA, 2009. 10. o.)

A vidéken élőknek talán nem kellene megvárniuk azt, hogy súlyos külső körülmények kényszerítsék őket az életmódváltásra. A termőfölddel, de csak kerttel rendelkezők is tehetnek azért, hogy ne a nagy

elosztó központokon keresztül jussanak a mindennapi javaikhoz, hanem megteremtsék a részleges családi, települési önellátást.

Gondoljuk meg: éltetők eddig is Börzsöny anyánk és Ipoly apánk volt!

Képek jegyzéke (I-V.)

1. A csehek az Ipoly közepén megjelölték a „trianoni” határt. Háttérben a vasúti híd. (Micsei László gyűjteményéből)
2. Hídörség Vámosmikolán az 1930-as években (jobbról a 3. Kurali Béla – Hegedűs János, Ipolytölgyes gyűjteményéből)
- 3-4. Határátkelő okmányok a kettősbirtokosok részére (Hegedűs János gyűjteménye)
5. Az államhatárt jelző kövek a „schengeni határ” után is megmaradtak (a szerző felvétele)
6. Szövetkezeti major Ipolyhídvégen, 2011. (a szerző felvétele)
7. A szobi terpentingyár, mögötte a templom a XX. század elején (Micsei László rajza)
8. Szabó Lajos peröcsényi gazda udvara az 1930-as évek közepén (Szabó Márta gyűjteménye)
9. Mezőgazdasági termelőszövetkezeti tagkönyv (Fidel József családi emléke)
10. Körteszüret az 1970-es években (Szabó Márta gyűjteménye)
11. Földműves-szövetkezeti részjegy 1947-ből (Tasnádi György ajándéka)
12. A Huszár-féle malom és serfőzőház Vámosmikolán (Dombóvári Sándor rajza, Korcsmáros László gyűjteménye)
13. A Vámosmikolai Mûmalom (Dr. Tassiné dr. Varga Ágnes gyűjteménye)
14. A munka ünnepe az 1950-es évek közepén (Középen Lebó János főmolnár) Dr. Tassiné dr. Varga Ágnes gyűjteménye)
15. A tölgyesi hajómalom a XX. elején (Korcsmáros László gyűjteménye)
16. A Cserge-malom maradványa, 2008 (a szerző felvétele)
17. A vízikerek 2011-ben (a szerző felvétele)
18. Gyümölcsfaápolók a Százegyesben, 1950-es évek eleje (Csuha Krisztián gyűjteménye)
19. Az egykori Luczenbacher-féle pezsgőgyár épületében kezdte meg termelését a szobi léüzem (Micsei László rajza)
20. Régi méhkasok Hegedűs János ipolytölgyesi méhészetében (a szerző felvétele)
21. A 2011 decemberében átadott ipolyszakállosi Mézes ház (Mészáros Attila)
22. Túrós bödöny Peröcsényből (a szerző felvétele)
23. A 2010. év pusztítása a Hollókő környékén (a szerző felvétele)
24. Börzsönyi vadászok az 1970-es években (Szabó Kálmán gyűjteménye)
25. Mentés Ipolytölgyesen a télvégi árvíz idején, 1963. márc. 15. (Czibulya Zoltán gyűjteménye)
26. Ipolydamásd védőgátja 2011-ben (a szerző felvétele)
27. A Kóspallagi-tó (a szerző felvétele)
28. Pisztrángfogás az Ipolyon
29. Az Integrált Községi Szolgáltató Tér épülete Ipolytölgyesen
30. A MONO Ipolyfabrik üzemcsarnoka (a szerző felvétele)

Táblázatok (III-IV.)

Vízimalmok a katonai felmérések térképein

A szövetkezetek fúziói (Varga, 1979. 22. o.)

Az ÁFÉSZ alapító tagjai (Varga, 1979. 32. o.)

Az ÁFÉSZ szervezettsége és a részjegyek megoszlása (Varga, 1979. 83. o.)

Irodalom (I-V.)

BALI JÁNOS

2005 A Börzsöny-vidéki málnatermő táj gazdaságnéprajza. Néprajzi Tanulmányok. Szerk.: Szemerkenyi Ágnes. A Magyar Tudományos Akadémia Néprajzi Kutatóintézete. Budapest

A Balassagyarmati Kistérség Agrárstuktúra és Vidékfejlesztési Programja, 2004. június 30.

BALOGH ZOLTÁN

(é. n.) Drégelypalánk. Száz Magyar Falu Könyvesháza. Budapest

Börzsöny néprajza. Studia Comitatus 5. Szerk.: Ikvai Nándor. Szentendre, 1977.

Börzsönyvidék 2. Tanulmányok. Szerkesztette: Hála József, Mándli Gyula. Szob, 1994.

BUDAI ERNŐ [dr., összeállította]

2000 Az Ipolyszakállosi Magyar Tanítási Nyelvű Alapiskola jubileumi évkönyve 1950 – 2000. Ipolyszakállos

BRUNDA GUSZTÁV

2006 Helyi komplex vállalkozás-élénkítő program – Tanulmány az Alsó-Ipolymenti határon átnyúló térségére. Dunakanyar Kulturális Alapítvány, Ipolymenti Kulturális és Turisztikai Társaság, Budapest

CSÁKY KÁROLY

1996 Lontó/Lontov. Látnivalók. Honismereti Kiskönyvtár 44. szám. Komárno

é. n. /1996/ Tésa. (Puskás Péter levéltári kutatásainak felhasználásával) Tésa

2003 (a) Szete/Kubáðovo. Falu az „Ipó” völgyében. Honismereti Kiskönyvtár 224. szám. Komárno

2003 (b) A Dunától a Szitnyáig. Településtörténeti barangoló. A Felvidék Művelődéstörténeti Enciklopédiája 2. Révkomárom

2004 Drégelypalánk. Falu „az északi hegyek ölelésében”. Honismereti Kiskönyvtár 246. szám; Tájak – Korok – Múzeumok Kiskönyvtára 742. szám. Komárom/Komárno

CSETE LÁSZLÓ – LÁNG ISTVÁN

2009 A vidék fenntartható fejlődése. A vidék fejlődésének fenntarthatósága – hétköznapi megközelítésben. Párbeszéd a vidékért. Budapest

CSÓKÁNÉ SALAMON MELITTA – CSÓKA ÁRPÁD

2010 Zebegény. Kézikönyv helybélieknek, nyaralóknak és idelátogatóknak. Magánkiadás. Zebegény

DANIS FERENC

2001 Az ipolysági mezőgazdasági iskolák története. KT Kiadó, Komárom

2005 Ipolyság. Komárom

DOBROVOLNI ANTAL

1935 Szakállos község Emlékkönyve /Pamatná kniha obce Sakáloš – a legrégebbi időktől 1935. évig monográfia szerű alakban. Szakáloš

FEHÉRVÁRY MAGDA

1994 A lelédi parasztgazdaságok főbb jellemzői. In: Leléd hagyományos gazdálkodása. 147-164.

- GALAMBOS FERENC – PAPP REZSŐ – RUSVAY TIBOR dr. – SZIKORA JÁNOS – TÓTH ISTVÁN
1986 Vác és a Börzsöny vidéke. DUNATOURS – Börzsöny Baráti Kör
- GUNDA BÉLA
1940 Szlovák népi kapcsolatok a Garam és az Ipoly menti magyarsággal. Földrajzi Zsebkönyv, 170-174.
- GYENES SZILÁRD – NAGY VILMOS [szerk.]
2006 Az Ipoly ökológiai folyosójának helyreállítása. Hallépcsők az Ipolyon. Közép-Duna-völgyi Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóság
- GYENES TAMÁS
Hagyományos népi mesterségek, a népi kultúra sajátosságai. In: A föld, ahol születtünk. 85-92.
- GYÖRFFY ÁKOS – SÁNTA SEBŐ
2004 Peröcsény. Egy észak-börzsönyi kistelepülés specifikus helyzete. <http://www.forrasfolyoirat.hu/0411/gyorffy.html>
- GYÖRFFY ISTVÁN
Az ipolymenti halászat. Különlenyomat a Népélet – Értesítő 1933. évi 1-2. számából.
- HNF
1965 Peröcsény község politikai, gazdasági és kulturális életének fejlődése a felszabadulástól napjainkig. / 1945 – 1965/ Összeállította: a Hazafias Népfront keretében működő Honismereti Akció Bizottság a község lakosságának, a tömegszervezeteknek, s az úttörők segítségével. Peröcsény, 1965. március 15. Kézirat
- HORVÁTH M. FERENC
(é. n.) Nagybörzsöny. Száz Magyar Falu Könyvesháza. Budapest
- IPOLY ERDŐ RT
(é. n.) Ipoly Erdő Részvénytársaság. Balassagyarmat
Ipoly menti civil katalógus. Kiadja a Börzsönyvidék Alapítvány. H. és é. n.
- JUHÁSZ NAGY ANDRÁS
1988 Nagybörzsöny – Vízimalom. Tájak – Korok – Múzeumok Kiskönyvtára 306. szám. Budapest
- KABAY SÁNDOR
2007 Jelentős vízgazdálkodási kérdések. 1-5. Ipoly tervezési alegység. Közép-Duna-völgyi Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóság, Budapest
- KALÁCSKA LÁSZLÓNÉ
2008 Kemence község történetének 850 éve. Kemence
- KERTÉSZ LÁSZLÓ
2010 A falu gazdagodott. In: A föld, ahol születtünk. 144.
- KOCZÓ JÓZSEF
2005 (a) Sagh alias Twlges. Ipolytölgyes község történeti és néprajzi képe. Honti Füzetek 7. Ipolytölgyes
2005 (b) Barangolás egy nem létező vármegyében. Recenzió Csáky Károly: A Dunától a Szitnyáig c. könyvéről. HONISMERET 4. szám. 123-124.
2007 Adalékok Vámosmikola zsidóságának társadalmi szerepéhez. Debreceni Szemle 1. szám
2009 (a) Hagyomány – munka, játék és szokások Ipolytölgyesen a XX. században. Ipolytölgyes
2009 (b) Falu a Börzsöny tetején – Kóspallag a Börzsöny-vidék legfiatalabb települése. Kóspallag
2011 A Börzsöny vizei. HONISMERET 4. szám, 58-59. o.

KORCSMÁROS LÁSZLÓ

1970 Lebó János az Ipoly menti malmokról. Néprajzi gyűjtés, 1970. június 21. CD-re másolt magnófelvétel a szerző birtokában

1995 Ipolydamásd története 1262 – 1990. Kézirat. Ipolydamásd

LADÁNYI MIKSA dr. felelős szerk.

1934 Nógrád és Hont vármegye. Magyar városok és vármegyék monográfiája. Budapest

LISZKA JÓZSEF [szerk.]

1994 Leléd hagyományos gazdálkodása a XX. század első felében. Népismereti Kiskönyvtár 8. Komárom-Dunaszerdahely. 9-21.

MAROSVÖLGYI LAJOS – MOLNÁR ÉVA – RADÓ PÉTER – TARJÁN G. GÁBOR

1990 Egy község múltja és jelene. In Együttélés. Tanulmányok a Pest megyei nemzetiségek köréből. Szerk.: Tarján G. Gábor. Állami Gorkij Könyvtár – Pest Megyei Tanács, Budapest

Mířniky. Príspevky k dejinám mesta Šahy – Měřföldkövek. Adalékok Ipolyság város történelméhez. Autorský kolektív – Szerzői csoport. Vydává: Mesto Šahy. Kiadja: Ipolyság város – 2007.

MUCHA PÁL

1991 IPOLYKISKESZI község krónikája – Kronika obce MALÉ KOSIHY. Kőhídyarmat, 1991. 63 o.

NAGY ENDRE

1994 (a) Leléd földrajzi nevei. In Leléd hagyományos gazdálkodása. 23-39.

1994 (b) Bajta földrajzi nevei. In Börzsönyvidék 2. 205-218.

NEMES NAGY JÓZSEF

2009 Tények, helyek, régiók (A regionális tudomány alapjai). Budapest

NEMZETI PARK

2009 Nemzeti park a Dunakanyarban – A Duna-Ipoly Nemzeti Park. Szerk.: Kézdy Pál és Kővári Anita Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság, Budapest

NOSTRA

1998 A 140 éves Márianosztrai Fegyház és Börtön Jubileumi Évkönyve 1998. Fel. szerk.: dr. Nagy József. Márianosztrai Fegyház és Börtön, Márianosztra

OTTHONUNK

2007 Otthonunk 50 éves. 1957 – 2007. A Fővárosi Önkormányzat Idősek Otthona rendkívüli, jubileumi kiadványa. Vámosmikola

PÁLINKÁS (BALYOG) MAGDA

2010 A TSZ. In: A föld, ahol születünk. 95-96.

PÁLINKÁS FERENCNÉ SZITÁNY MÁRIA

1926 Vlastivedný sborník. •upa: XVIII. Obec: Lontov. Kézirat magyar nyelven, 15 o.

PÁLINKÁS TIBOR

2007 Stručné dejiny mesta Šahy – Ipolyság – rövid történelmi áttekintés. In Mířniky – Měřföldkövek, 42-53. o.

PALOTAY ÁRPÁD összeállította

1969 Kóspallag község krónikája, helytörténete. Kóspallag, 1969. dec. 9. (Kézirat cím nélkül)

PÁRKÁNY

2013 ŠTÚROVO a okolie – PÁRKÁNY és vidéke 1. sz.

PMK

1998 Pest megye kézikönyve I-II. Főszerk.: Novák László, dr.; Kasza Sándor, dr. Magyarország Megyei Kézikönyvei 13. CEBA Kiadó

PESTY FRIGYES

Pesty Frigyes kéziratos helynévtárából – Hont vármegye és kiegészítések. Az Országos Széchényi Könyvtár Pesty Frigyes gyűjteményének 33. kötetéből közreadja: Bognár András. Pest Megyei Téka 7. Szentendre, 1984.

PETROVAY R. SÁNDOR – KOVÁCS ISTVÁN

2001 Letkés. Község a Börzsöny lábánál. Honismereti Kiskönyvtár 4. szám. Komárom/Komárno

PETROVAY RESKO SÁNDOR

2004. Letkés – Szalka. Látnivalók. Honismereti Kiskönyvtár 258. szám; Tájak – Korok – Múzeumok Kiskönyvtára 738. szám. Komárom/Komárno

PINTÉR TAMÁS

1994 „Az Ipoly folyó medrének jókarba helyezése”. Az Ipoly 1939-1944. évi szabályozásának terve a levéltári forrásokban. In Börzsönyvidék 2. 219-230. o.

REMITZKY ZOLTÁN

1981 Szakműveltség, munkakultúra, életmód /Esettanulmány erdőgazdasági fakitermelők között. Szakdolgozat/kézirat

1982 Szakműveltség és munkakultúra. Egy erdészet fakitermelőiről, munkaszituáció-elemzés alapján. Az Erdő. Az 1862-ben alapított Erdészeti Lapok 117. évfolyama, december; 565-567.

REŠKO SÁNDOR – KOSZNOVSZKI HENRIETTA

2005 Helemba/Ch³aba. Község az Ipoly és a Duna torkolatánál. Honismereti Kiskönyvtár 238. szám; Tájak – Korok – Múzeumok Kiskönyvtára 748. szám. Révkomárom/Komárno

REŠKO SÁNDOR – KOVÁCS GÁBOR

2001 Százd/Sazdice. Látnivalók. Honismereti Kiskönyvtár 173. szám. Komárno

REŠKO SÁNDOR – MEZEI LÁSZLÓ

2002 IPOLYHÍDVÉG – Hont vármegye egykori székhelye. Komárno

REŠKO SÁNDOR – TENCZEL ISTVÁN

1998 Ipolybél/Bielovce. Látnivalók. Honismereti Kiskönyvtár 128. szám. Komárno

SÁGI ILONA [szerk.]

2010 A föld, ahol születtünk. Emlékképek Bernecebarátiból. Budapest

SZATMÁRY ISTVÁN

1966 Vámosmikola 1945 előtt. Vámosmikolai lakodalmas. Vámosmikola – Szob. PmL. Ki. 16.

1970 Vámosmikola 25 éve. 1945 – 1970. Vámosmikola – Szob. PmL. 209/1.

Salka/Szalka – Iskolánk fél évszázada. Összeállították: Botlik Antalné, Gubán József, Halló Józsefné, Szentés László. Szalka, 2002.

TÖRÖK L. GÁBOR

Kompetencia marketing szempontok a kistérségi fejlesztési stratégiában (Szobi statisztikai kistérség – Ipoly völgy). Kézirat.[civil_forum] Letöltés időpontja: 2007. május 25.

VARGA SÁNDOR [összeállította és szerk.]

1979 Fogyasztási szövetkezet az Ipoly völgyében. Kiadja: Szob és Vidéke ÁFÉSZ. Vác

VIDA GÁBOR

2009 Bevezető gondolatok a fenntarthatósághoz. In: II. Fenntarthatósági Konferencia. Az előadások összefoglalói. Kutatások az Öko-völgy Programban. Öko-völgy Alapítvány, Somogyvámos

VOLLENT ÉVA [összeállította]

2005 Poiplie Ramsari területi turistaösvény. Ipelská únia – Ipoly Unió, Komárom

WIKIPÉDIA, a szabad enciklopédia

ZALABAI ZSIGMOND

1984 Mindenkről számot adok. Madách Könyv- és Lapkiadó n. v., Bratislava

1985 Hazahív a harangszó. Ipolypásztó népelete 1918 – 1945. Madách Könyv- és Lapkiadó n. v., Bratislava

CSÁKY KÁROLY

Talány

Lennél
a lenni, vagy nem lenni kérdés
alkotója,
ha tudnád,
melyikre egyszerűbb
a válasz.

Tán Shakespeare úr
is úgy gondolja,
csak az Isten a
megmondhatója.

(2013. 2. 21.)

Útravaló

Felnyúlsz a csillagokig,
de koronádat
konokul
kettétöri
a kozmosz kékruhás
angyala.

Ott fenn
glóriát se
oszt neked
az Isten;
az égi fény
nem vakít,
csak tisztít,
hogy rájöjj:
inkább a sor végén
legyen a halandó,
mintsem
Senki-
ország
trón-
ján
a király.

(2013. 2. 21.)

KISS - SIMON MIKLÓS

Március idusán

Még csak hónap közepe van
és a csekkek – ezek a sárga ördögök-
már mindent, mindent elvittek.
Ezer forintom maradt csupán.
Ezer forint. És az álmaim. És vágyak.
Minden forintra jut egy álom,
jut száz áhítozás.
Telhetetlenség ez, vagy az
igénytelenség szintje már? Nem tudom.

Gondterhelt vagyok.
Nem a többit, az elveszettet siratom,
s nem is az aggaszt: miből élek – át egy hónapon.
A kérdés most az - nekem hamleti-
utolsó ezresét az ember hová teheti ?
Vigyem a bankba kamatoztatni,
ahol egy hájas bankár meg tudja forgatni?
Vagy a templomba egy perselybe dobjam? Papoknak?
Hogy aztán minden nap álszentül imádkozzak,
s hitet ígérve, cserébe Istentől kérjem
egy ládával küldjön vissza nékem?
Vagy megkísértsem netán Fortunát?
Fogadjak? Vegyek lottót, sorsjegyet?
De hisz – tudom - úgysem nyerhetek.
Vagy próbáljam beosztani? Haah. Örültség.
Az ember ezt rögtön elveti.
A semmit nem lehet beosztani.

Tétován álltam lenn a járdán.
Ekkor jött egy régi haver, azt mondta: csak rám vár.
Van még egy ezrese. Ez az utolsó.
Dobjuk hát össze, s igyunk egy jót.
A kérdés így eldőlt, felkerekedtünk,
azon melegében a közeli kocsmába siettünk.
A sarkon egy koldus ült, rozzant tolószékben,
előtte kalap, s könyörgés szemében.
Nagy volt a kísértés, de az ember gyarló:
„egyszer élünk Barátom, bocs, mindenki halandó”.

Két liter olcsó bortól gyorsan énekeltünk.
Bús, komor nótát, aztán vidámat.
És hogy holnap mi lesz velünk?
Azt meg már ki bánja...

A hegedû

Gyermekkoromtól „fejfájós” vagyok. Különösebb ok nélkül képes egyik pillanatról a másikra elviselhetetlenül megfájdulni a fejem. Amikor pedig felidegesít valami, olyankor görcsökben fetrengek.

Azon a szombati napon választások voltak. Már kora reggel erről beszéltek mindenhol. A buszmegállóban, buszon, a járdán összecsozdulva. Persze a kocsmákban is. Betértem néhányba – az éjszakai műszakból hazafelé tartva – pár pohár altatót felhajtani. Akaratlanul is hallgatva a sok fecsegést, vitát, éreztem, hogy kezd megfájdulni a fejem. Így átvágni a jónépet! Milyen világ az, amikor már tisztességes alkoholisták is politizálnak? Mintha a birkák terveznék a jövőt a vágóhídon!

Kezdték jelentkezni az első görcsök. Ekkor már menekülőre fogtam a dolgot. Csak jussak haza valahogy, ezelől a politizáló városi forgatag elől. De már nem volt mentség. Egyre sűrűbben kellett megállnom és két kézzel nekítámaszkodnom valaminek. Éppen egy ilyen erőgyűjtésre álltam félre, amikor két férfi haladt el mellettem. Először fel sem figyeltem rájuk. Volt nekem elég bajom.

/Később sokat gondolkodtam azon, vajon mi kelthette fel bennem az érdeklődést irántuk. Hiszen teljesen átlagosak voltak. Se jól, se rosszul szituáltak. Egyikük vékony, magas, a másik alacsony, zömök testalkatú./

Ma már nagyra értékelem az agyamat. Vagyis az abban rejlő tudatalattimat, amely abban a szétrobbanás közeli, migrénes állapotban is képes volt egyetlen pillanat alatt megragadni a lényegét. Kiszűrni az üdítő ténytet, miszerint ezek a jó emberek nem a politikáról beszéltek. Nem szavaztak, nem pártokról, esélyekről, jobb és baloldaltól fecsegtek, nem a jövőt színezték rózsaszínre vagy feketére. Nem.

Bármily különös, de egy HEGEDÛ állt beszélgetésük középpontjában. Ma sem értem, miért, utánuk indultam, és néhány lépéssel lemaradva mögöttük, hallgattam őket.

-Jaj, Öcsém, ma a legnehezebb dolog hegedût eladni. – mondta a magasabbik. Az alacsonyabb férfinak még a haja is belesápadt. – Akkor most mi lesz? – ez nem is kérdés volt, hanem rémület. Kész szerencse, hogy a hegedûtök nem esett ki a hónalja alól, ahová szorította.

S a helyzet lépésről lépésre rosszabb lett számára. Nem kapott megnyugtató válaszokat, noha a másik férfi nyilvánvalóan jelentős hegedû-kereskedelmi tapasztalatokkal rendelkezett. Vég nélkül elemezte az eladási esélyeket, melyek nulla közeliek voltak.

Ahhoz, hogy az ember a mai világban megszabaduljon egy hegedûtől: a világgpiaci árak, a devizaárfolyam, a gazdasági válságot fékező pillanatnyi konjunktúra, egy hozzáértő, első látásra beleszerelmesedő, fizetőképességgel bíró rajongó, és még legalább 10-szer ennyi tényező szerencsés együttállása szükséges. Márpedig ilyen konstelláció nem létezik.

-Öcsém, annyi az esélye, mint a lottó ötösnek 1000 számból húzva.

-Hát az nem sok – értette meg mindinkább magába roskadva a lényegét a hegedût cipelő férfi.

Ekkorra már szakértőnek vallhattam magamat, Megértettem, hogy egy HEGEDÛ ma átok. Hegedû-tulajdonosnak lenni kész istencsapása. Aki hegedûbe akarja fektetni a pénzét, az adja oda inkább egy papnak, vagy politikusnak.

Később elgondolkodtam a történeteken. Ugyanaz az információ mennyire ellenkező hatást eredményezhet két embernél.

Szerencsétlen, az Öcsémnek nevezett ember ott vált semmivé előttem. Azalatt a néhány perc alatt, amíg hallgattam őket, kiszáradt egzisztenciává aszalódott. Reggel valószínűleg még telve reménnyel ébredhetett, s ennek végleges elvesztése testtartására, hangulatára a reménytelenség színezetét vonta. Szemmel láthatóan éveket öregedett.

Ezzel szemben nekem a fejfájásom elmúlt. Gyógyszer nélkül. Erre már az ágyban fekve döbbsentem rá. Már félálomban: megkönnyebbüléssel töltött el a tudat: a családomban nincs egyetlen HEGEDÛ sem.

PONGRÁCZ ÁGNES

“Fénycsörömpölés”

Ábrahám Béla festményéhez

Neptunusz felkelt -
a víztükörből apró hegyeket teremtett
majd a távoli csúcsokat
fehéren-felzúgó szikrázó cseppekkel
megkoronázta

a tengerek istene felkelt -
a felhők résein át az ég kékjére tekintett
és tudta
ma
Meduszát hiába várja

február közepén a Pegasus négyszöge
még látszik a horizont felett
(a Hold a Kosban -
s fehér csillagnak tűnik a Jupiter a Bikában)

Neptunusz elment -
lilában-türkizben megkövült vízhegyek
néztek utána

a tengerek istene elment -
mert tudta
Medusza
ma nem jön
- halandó lélek lett -
a szépek és szörnyek forгатagában

a Neptunusz belépett
a Pegasus csillagkép alá
tavaly februárban
- tizennyolc évig ott marad -
(és Meduszát is biztos megtalálja)

Neptunusz
intuáció-együttérzés-igazság-álmok
jég-világ
önámítás-légvárak-függőség-mámor

a felhők résein át az ég kékjére tekintek:
kétezer-harmincban hatvankét éves leszek

- ha megélem -
elhalványul a nyolcadik bolygó
mese-pajzsomon felébred a gorgó
s egy metán-felhő fényeit
pilláim alá zárom

tizenhárom hold kesergett
amíg a Voyager-kettő
vitte magával a pigmeusok énekét
el
az új-hazába

a Neptunusz a tengerben él -
egy csillagban
a füvekben
a fákbán

az Isten a szívekben él -
s nem kurjongat részegen-árván
künn a hét-határban

nyugat felé károgva szállt el két fekete varjú

KOVÁCS T. ISTVÁN

Sorskerék

Elhízott nagymamák, pocakos, őszülő urak ültek az étterem asztalánál. Voltak, akik bemutatkoztak egymásnak, aztán jót nevettek amiatt, hogy az emberen mennyit változtat a múltó idő.

-Szervusz - közeledett Lászlóhoz egy ősz hajú asszonyság. -Káta Juci vagyok. Nyolcadikos korunkban én voltam a nagy szerelmed. Már négy unokám van.

-Te jó ég! Ilyen fiatalon? De azért most is nagyon szép vagy -bókolt Laci és megpuszilta Jucit. Aztán, a viszontlátás öröme Balogh Bandival ültek egymás mellé az asztalhoz.

A nyolcadik A-osztály egykori tanulói negyven év után tartottak először találkozót. Addig egyiküknek sem jutott az eszébe. Kertész László is hazautazott a falujába, ahol szerencsére még a szülői ház várta a mamával, akit sűrűn meglátogatott, de mindig annyi és olyan munkát talált a ház körül, amit az idős asszony nem tudott volna elvégezni. Ezért évtizedekig csak a szülői ház jelentette neki a falut, a találkozó napjáig.

-Na, most mindenki beszéljen az életéről, a családjáról-szólította fel a társaságot Szántó Gizi, aki egy kis faluból érkezett haza, ahol munkás éveiben postamester volt. Most a találkozó szervezője.

Gombos Pali Kanadából utazott haza erre az alkalomra. Torontóban volt lakatosműhelye. A kis Bárdos Juliska az otthoni gyógyszertár vezetője lett és még mindig dolgozott. Winkler Edit tervezőmérnök volt a nyugdíjazásáig Budapesten, mások egyszerűbb foglalkozásokat műveltek aktív korokban, valahol messzebb a szülőfalutól. Néhányan egy kicsit irigykedtek a rangosabb foglalkozásúakra. Mentséget kerestek magukban, hogy ők miért nem futhattak be ilyen pályákat. Csodálkoztak, hogy akik meg igen, azoknak mégis hogy sikerült, mivel gyerekkorukban ki sem nézték volna belőlük. Ugyan már!

Laci ekkor még mindig egy országos nagyvállalat osztályán dolgozott. Angol, német és francia nyelvet beszélt. Róla sem gondolták volna, hogy ilyen sokra viszi.

-Aki elment innét, az mind többre jutott. Mi maradtunk itthon, vicinális országban. Ha valaki jobban akart élni, annak el kellett innen mennie. Ezért fogy itt a nép, mostanában is -jegyezte meg száraz tényként Kelemen Laci, aki traktorosként ment nyugdíjba a szövetkezettől.

-Biztos kenyér volt az is. Legalább itthon lehetél. A szüleidet minden nap láthattad. Nem kellett szoronganod, hogy vajon most mi lehet az öregekkel. Te akár minden nap találkozhatsz a rokonaidal, a gyerekkori barátaidal- érveltek vele szemben a városiak.

A közös ebéd után megélenkült társalgás közben felidéztek az iskolai emlékeket, a régi diákcsínyeket. Jót nevettek arra az énekóra emlékezve is, mikor a Kerek utca, szegellet, jártam én ott eleget -kezdte a népdal tanulásakor, a második padban ülő Vári Zoli átköltötte a szöveget, és kissé halkabban úgy énekelte a padszomszédok hallatára, hogy;

” Kerek utca szegellet,

Láttam én ott egeret.

Ha még egyszer ott járok,

A patkányra találok”.

-Jó vicc-gondolta, mert a mellette ülők is vigyorogtak, de Sándor Géza tanító úrnak eléggé kifinomult érzéke volt ahhoz, hogy meghallja az idegen szöveget, s vastag tenyerét átlendítve az első padban ülők feje fölött, hatalmas pofont lódított Zoli arcára. A pofon után egy pillanatra elhalkult akkor az osztály hangja. Zoli is engedelmesen és restelkedve énekelte az eredeti szöveget. Olyasfajta bosszúra sem gondolt, amit a minden kicsiségért okkal, ok nélkül verekedő Mocsári számtantanár kecskéin követtek el a déli harangszó után hazatérő, bosszúszomjas nebulók. A szerencsétlen jószágok kikötve legeltek a faluvégi erdő szélén, s már a botokkal feléjük közeledő gyerekek láttára is működni kezdett a feltételes reflexzük. Ilyenkor kétségbe esve rángatták a pórásaikat. Az ütlegektől mégsem menekülhettek, mert a fiúgyerekek rajtuk verték le a rossz feleletekért, meg nem írt házi feladatokért járó elégtelen osztályzatok, intők, meg a kiosztott nyakonvágások árát.

Így gombolyították az emlékezés fonalait, s eközben Sándor Géza tanító úrnak szívesen megbocsájtották azt az emlékezetes pofont. Mert különben jó ember volt és országosan ismert nótaszerző. Az iskolában pedig a népdal szeretetére nevelte a diákjait. Sokáig emlékeztek rá a falubeliek azután is, hogy elkerült tőlük a fővárosba.

A kollektív szellemet az iskolákban is erőltették. Míg a tévészcsé-szervezők a felnőtteket terelték a közösbe, Géza bácsi felesége, Júlia néni, az osztályfőnök, a korszellemnek megfelelően tanulókörökbe parancsolta a diákjait. Így alakult ki a viszonylag jól tanuló Vári Zoli, meg a kitűnő Balogh Bandi csoportja is, hogy minden nap együtt készüljenek fel a másnapi órákra Kertész Lacival, aki különösen a matematikát hanyagolta. Inkább csak verseket írogatott, önképzőkori sikereket is aratva, továbbá átlag húsz filléréért névnapra köszöntőket írogatva az osztálytársak megrendelésére. Nem lett belőle költő. Nem is küldözgette szerkesztőségekbe a verseit, mivel félt a visszautasítástól. Csak ötvenhat felfokozott érzelmű hevületében küldött egyet a vidéki újságnak, de hát kit nem ragadott el akkor a nemzeti érzület? Ki gondolt abban a felforrósodott légkörben hideg fejjel arra, hogy Dávid és Góliát párharcának épp olyan nemzeti tragédia lesz a vége, mint a megelőző, többi magyar szabadságharcoknak?

Szerencséje volt. Mire a vers megjelenhetett volna, a lap már meg is szűnt. Később elborzadva gondolt arra, hogy mekkora bajba került volna, ha azt a verset mégis leközlük.

A három gyerek az otthon elfogyasztott ebéd után vette a táskáját és indult a tanulókörbe. Legtöbbször a falu szélén lakó Kertész Laciéknál jöttek össze, mert az utcájuk végén elterülő tágas térség kiváló helynek bizonyult a focizásra. A tanulókörnek Bandi volt a főnöke. Ő gyötörte meg legjobban Lacit a matekkal, s ha megkérdezte tőle, hogy :- Na, érted már?-Laci bólintott, hogy hát persze. Akkor aztán fogták a gumilabdát és mentek focizni. A vékonypénzű Kertész Laci itt a szerelésből, cselezésből, küzdőszelemből kapott a matematikánál sokkal komolyabb leckéket a két erősebb gyerektől.

Júlia néni a magyart tanította, Laciról azt sejtette, hogy ebben a gyerekben mégis van valami. Ezért ballagott le a falu szélére is Kertészékhez, mikor megsejtette, hogy a tanulókör nem úgy működik, ahogy elképzelte. Fel kell oszlatni, mert Laci nem halad előre, a másik kettő eredményei meg inkább rosszabbak, mint annak előtte.

-Márpedig, ennek a fiúnak tanulnia kell - jelentette ki Kertész papának a családlátogatás alkalmával. A gyerek apja meg azzal válaszolt;-Igen, tudom. Kellene. De hát miből taníttassam én? A járási gimnáziumba minden nap utaznia kell. Nem járhat daróc ruhában sem.

Erre Júlia néni sem tudott mást felelni, csak azt, hogy:-Kikerül annak az ára maguknál.

-Megmondaná tanítóné asszony, hogy miből? A télen is azért hiányzott három hétig Laci, mert kilyukadt a cipője talpa. Sokáig nem tudtuk összeszedni azt a kis pénzt a javítására.

-Akkor azt mondták, hogy beteg a gyerek.

-Már engedelmet, Tanítóné asszony! Szégyelltük megmondani az igazat-szólt közbe Kertészné egy pár percig tartó csend után.

Mikor a nyolcadik osztályos vizsga megvolt, ki erre, ki arra, mind a három fiú elkerült a faluból. A ballagáskor ugyan megfogadták, hogy bárhova kerülnek, tartják a kapcsolatot, hosszú évekig mégsem tudtak egymásról. Lacinak Júlia néni közbenjárására nem kellett osztályt ismételnie. Mehetett Pestre, ahol az építőiparban kötött ki. Cipelte a nehéz malteros ládákat, téglákat dobált a magas állványokra, vagonokból lapáltolta a sódert, s az ilyen munkáktól kicsit megizmosodott. Nem keresett sokat, de többet, mint Géza bácsi annak idején. Munkásszállón lakott. Független emberként nem voltak szoros anyagi gondjai. Sokat járt moziba, színházba. Olykor-olykor kedves tanítója is az eszébe jutott. Tudta, hogy az már azóta Pesten lakik. Jó lenne felkeresni, találkozni vele ebben a nagy idegenségben, ahol senkije sincs. A rádióból időnként az ő dalait hallotta közvetíteni. Biztosan sok pénzt kap érte-gondolta.

Egyszer, hazafelé tartva a munkából, véletlenül éppen az öreget pillantotta meg, amint valakivel beszélgetett a külvárosi utcán. Ugyanazt az ormótlan bakancsot, a régi zakót és nadrágot viselte, mint odahaza. Össze sem téveszthette volna mással. Mintha megállt volna fölötté az idő.

Odement hozzá. Köszönt. Géza bácsi meg csak nézett.

-Ki is vagy te?

-Kertész László, tanító úr. A faluból. Tetszik tudni. Mi voltunk a tanulókörök. Balogh Andrissal, meg Vári Zolival.

-Azám! Mostmár tudom. Hát, mi szél hozott erre?

-Itt dolgozom Pesten.

-És a másik kettő?

-Nem tudok róluk.

-Mi lett belőled?

-Segédmunkás.

Géza bácsi nagyot hallgatott.- Van időd?-kérdzte aztán.

-Se kutyám, se macskám.

-Na, akkor gyere be hozzánk. Itt lakom a közelben. A gyerekeink már kirepültek. Júlia nénéddel ketten vagyunk-mondta útközben, aztán már nyitotta is a kis kertés ház kapuját. Pár pillanat múltán ott álltak Júlia néni előtt, aki mindjárt teát főzött, örült a faluból jött vendégnek. Kérdezősködött az otthoniak felől. Fejét csóválta azt hallva, hogy Laci nem tanult tovább.

-Pedig bíztam benned. Hármótoknak szép jövője lesz, gondoltam annak idején.

A régi, kopott bútorok közt élt Júlia néni és Géza bácsi. Laci pillantása a nagy, fekete zongorán akadt meg, amin az öreg szerezte a dalait.

-Milyen új nótát tetszett írni mostanában? -kérdzte.

-Á! nem nagyon írok. Egy énekkart vezetek. Abból pótolok valamit a kevés nyugdíjamhoz. Néha a jogdíjakból is csurran -cseppen, mikor a rádióban eléneklik valamelyik régebbi nótámat. Apropó!-jutott eszébe hirtelen.-Te benne voltál az énekkaromban?

-Nem-válaszolta Laci kelleetlenül és bevallotta, hogy hamisan skálázott, amikor a toborzás volt. Nehogy a próbák miatt még délutánra is ott kelljen maradnia az iskolában.

Géza bácsi elnevette magát. -Most viszont nem úszod meg-mondta.-Azt ajánlom, hogy holnap este gyere el a próbánkra. Nem bánod meg, ha belépsz hozzánk. Jó társaságod lesz és néha külföldre is utazunk a néptáncosokkal.

Laci tényleg nem bánta meg. Most nem énekelt hamisan. Felvették. Csak a beilleszkedés ment nehezen. Sokáig tartott, míg a városi fiatalok közt feloldódott a görcsös, kisebbségi érzése. Külföldi útjaikon meg az zavarta, hogy mindig a társai segítségére szorul, ha közvetlenül akar beszélgetni a vendéglátókkal. Az általános iskolában két évig németül tanultak, aztán a nyolcadikban át kellett váltani az oroszra, végül egyiket sem tudták befejezni. Úgy gondolta, hogy a németet érdemes lenne folytatnia. Vasakarattal és álmos fáradtsággal küzdött esténként. A szálláson lakó szobatársak már félkilenc után morogtak vele, hogy oltsa le azt a rohadt villanyt. Aludnának, mert reggel ötkor kelni kell. Emiatt vett egy elemes zseblámpát, felvitte magával a felső ágyra, ahol a fekhelye volt. Ott világított a könyv lapjaira. Jól haladt. Egy-egy leckét a villamoson is át tudott venni, ha nem szóltak rá, hogy adja át a helyet az idősebbeknek. Jolán, az egyik kórustag pedig szívesen gyakorolta vele az élő beszédet.

Egyszer az NDK-ban szerepelt az együttes. Az volt számára a tűzkeresztség. A sikeres társalgások még jobban ösztönözték a tanulásra. Az építkezésen sváb kőművesek is dolgoztak. Néha egy-egy játékos mondatot velük is ejtett. A művezető egyszer felfigyelt a párbeszédükre.

-Te tudsz németül?-kérdzte.

-Keveset-szerénykedett Laci.

-A vállalatunknál német gépszerelők is dolgoznak. Az egyik brigádvezetőt meghívtam vacsorára. Nem jönne el holnap tolmácsnak?

A sorskerék mindig véletlenszerűen fordul meg. Egy idő múltán a vállalat központjába került tolmácsnak. Lakást is szereztek neki, de előírták, hogy le kell érettségiznie.

A levelező tagozaton megszerezte már az érettségi bizonyítványt, amikor a vállalat egy vidéki gyár építésére kapott megbízást. A német társvállalat embereivel tárgyaló műszakiak kíséretében is ő járt ki oda, tolmácsolni. Ha volt egy kis ideje, elbarangolt az épülő üzemszerek közt, csodálta a robosztus munkagépeket, a lassanként fejlődő kézműves iparág modern változásait. Akkor is ott állt az egyik nagy toronydarú közelében, amikor a magasból lekiáltott a darukezelő.

-Hahó, Kertész! Hát te, mit keresel itt?

Balogh Bandi volt az.

-Hát te? -kiáltott fel Laci csodálkozva, de Bandi akkor már ereszkedett lefelé a vaslépcsőkön. -Kevés

időm van. Pestről járok ki mindennap. Ha délután, a félötös busszal együtt utaznánk haza, akkor volna időnk beszélgetni-ajánlotta Bandi, s miután jó szorosan megölelték egymást, ment vissza a magasba.

A pestig dőcögő autóbuszon aztán mindketten elbeszéltek a sorsuk alakulását. Bandi hiába volt jó tanuló. A szélsőbalos fordulat után már nem vették fel a gimnáziumba, csak egyházi középiskolában tudott érettségizni, mert az apja kiskerekedő volt. Egyetemista nem lehetett, így elvégzett egy darukezelő tanfolyamot. Vári Zoliról annyit tudott, hogy a kőműves mesterséget folytatja valahol Bács-megyében. Ismét megfogadták, hogy hamarosan összejönnek és megkeresik Zolit is, de ahogy az lenni szokott az élet forgatagában, ismét elveszítették egymást.

Egyszer nevettek, másszor elkomorultak, amikor most, ott az osztálytalálkozón sikerült egymás mellé tanyázniuk, s közben az emlékezés hol világos, hol meg sötét foltjainak a szövetét bontogatták.

Laci meglepődve kapta fel a fejét, mikor Bandi arról beszélt, hogy egy nagyvállalat jogi osztályán dolgozik.

-Darus voltál. Csak talán nem doktor úr lett belőled? Hogy csináltad?-kérdezte

-Ahogy te, pajtás. Sok álmatlan éjszakát is áldozva, levelezőn végeztem el az egyetemet. Hát, bizony, sokszor néztem úgy éjfél után a vetett ágyra, hogy jó volna már bebújni oda, a mágnesként vonzó paplan alá. Ilyenkor mégis inkább megdörzsöltem a szemeimet, főztem magamnak még egy jó erős kávé, hogy tovább biflázhassak. Kicsit túlkorosan kerültem az ügyvédi pályára. Nagy karrierre már nem számíthatok.

-A fenébe is!-fakadt ki Laci. Úgy érkeztünk ebbe a világba, hogy az egész életünkben törlesztettük a belépődíjat.

Kezet szorítottak.

-Család?- kérdezte Laci.

-Két lányom van. Az egyik vidéken tanít, a másik meg Bulgáriába ment férjhez.

-Bulgáriába?

-Véletlen találkozás Várnában. Szerelem, házasság -tárta szét a kezeit. Ünnepe, ha nyáron két hétre hazajönnek és az unokákkal együtt megszállják a házat.

-Nagy ház az?

-Ház? Panel. Szűk folyosó, két és fél kis szoba.

-Nem látom itt Vári Zolit.

-Ne keresd. Az már nem jöhet.-borult el Bandi tekintete.-Közel lakott hozzánk. Összejártunk-folytatta egy mély lélegzet után. Pestkörnyék leg elismertebb építési vállalkozója lett. A híres építész terveinek a kivitelezője. Külföldi vállalkozás miatt utaztak Németországba. Egy útkereszteződésben elsodorták a kocsiját. A fiával együtt azonnal végük lett.

Döbönt csendben ültek egy ideig. Laci szólalt meg először.

-De mostmár legalább mi, ketten. Ne hanyagoljuk el egymást!

Bandi bólintott.

-Gyere ki hozzánk a feleségeddel. Mi már egy Pest melletti kis faluban lakunk. Csapunk egy jó lakomát, hazai ízekkel. Ismerjék meg egymást az asszonyok is.-kérte Laci.

-Jó lesz-egyezett bele Bandi. Majd hívlak. Tudod mit? Megszervezhetnénk itthon a faluban Géza bácsi szerzői estjét is. Mit szólsz hozzá?

-Benne vagyok. Remek ötlet.

A hívás hetekig nem érkezett meg. Laci Andrásnapkor telefonált Bandinak.

-Mi lesz az ígérettel? -kérte számon a barátját.

-Gyere el hozzám-hívta Bandi, aki megtört ember benyomását keltette, amikor aztán benyitott hozzá. A lakás három szűk kis helyiségből állt a tizedik emeleten. A dolgozószobának használt valamivel tágasabb volt. Azt meg jórészt elfoglalták a megrakott könyvespolcok. A szoba közepén ódivatú, öreg íróasztal állt. Laci virágsokorral a kezében körülnézett.-Ezt a ház asszonyának hoztam-közölte.

-Már csak a sírjára tehetnéd.-csuklott el Bandi hangja.

-Mit beszélsz?-döbönt meg Laci és megölelte a barátját. Percekig álltak a szobában egyetlen szó nélkül.

-Mihez kezdesz?-kérdezte, miután részvétet kívánt.

-Bandi vállat vont. Mindenki azt mondja: Dolgozzak sokat. Akkor könnyebb lesz elviselni.

-Talán így igaz. -hagyta helyben Laci és, hogy szavakat találjon, az ablakhoz ment.

-Szép innen a kilátás-mondta.

-Csak akkor nem szép, ha elromlik a lift. Az én öreg lábaimnak nagyon fárasztó ide feljönni.

-No, csak ne öregítsd magad-tiltakozott Laci, és ismét meghívta magukhoz a barátját. A látogatásból azonban évekig nem lett semmi. Csak Géza bácsi temetésén találkoztak még egyszer. A temetés után egy közeli presszóban ültek le, emlékezni.

-El tudnánk még énekelni az öreg kedvenc dalát? -kérdezte hirtelen ötlettel Laci. Aztán szép halkán, érzéssel, mindketten énekelni kezdték.

„Búza közé szállt a dalos pacsirta.
Mert odafent a szemeit kisírta.
Búzavirág, búzakaralás árnyába
Rágondol a régi első párjára.”

Bandi a zsebkendője után nyúlt. A szemét törölgette. Laci most döbbsent rá, hogy nem jó nótát választott.

-Ne haragudj-kérlelte a barátját.

A vendégek feléjük fordultak. -A kisöregék! Nekik már egy konyak is megárt- súgtak össze az asztaluk fölött.

-Mindenki elment -mondta szomorúan Bandi. -Én is elmegyek-tette hozzá aztán.

-Ugyan, ne butáskodj-tiltakozott Laci, mert azt hitte, hogy a halálára gondol.

-Úgy értem, Bulgáriába megyek.

-Mi a fenének?

-Mondtam, hogy oda ment férjhez a lányom.

-Nade, a másik meg itthon, vidékre.

-De csak a kint élők tudnak gondoskodni rólam.

-Nem vagy te még abban a korban, hogy...

-Sajnos, fogy az erőm. Fáraszt a napi bevásárlás is. Ha megfigyelted, reszket a kezem. Parkinson kór. Egyre súlyosabb lesz.

-Biztos van segítség. Ki az orvosod?

-Jó orvosom van. Azt tanácsolta, hogy ne maradjak magamra.

-A lakás itt marad lezárva. Karácsonykor talán hazahoznak egy pár napra. Akkor majd felhívlak- mondta reménykedve Bandi.

-Elvárom-helyeselt Laci, és még egyszer megölelte a régi pajtását, aztán leballagott a villamosmegállóhoz. A gyerekkori fogadalmukra gondolt. Vári Zolira, Bandi sorsára, hármójuk, s nemzedékük életére. Mentében forgászál kavarta fel az út porát. Szétszórt fóliarongyok vitorláztak a levegőben.

HANDÓ PÉTER

Munkaterápián

disztópikus napló II. rész

A valósággal való bármilyen hasonlóság nem a képzelet, hanem a valóság műve.

Március 6. Önkéntes munka ide vagy oda, ugyanúgy négykor volt az ébresztő, mint a hét folyamán. Változást csupán az jelentett, hogy ezúttal az egyes lakókocsok lakói képeztek egy-egy csoportot, s huszonnégyünkre jutott két rendőr, nem tízünkre három. A romok közötti hasznos hulladék gyűjtésére vittek. A talált holmikhöz az otthonmaradt szegények majd olcsón juthatnak hozzá. Úgy serénykedjünk, mintha ezt a családunkért tennénk, ezt vessük az eszünkbe! – ismételték sűrűn a kezdetekkor. Ettől azonban senki se akart megtákosodni.

Az előző napi fürdésünk helyszínének közelébe vittek. A robbanás szinte szétfújta a szekrényekből kikotort ruhákat, így viszonylag könnyű volt a begyűjtésük. A rendőrök éberrel figyeltek, valamelyikünk nem rejt-e belőle a gelebébe. A próbálkozásokat rendre lefülelték és gumibotozással szankcionálták. Ezen még a figyelemelterelő összejátások se segítettek. Megengedhetetlen beszélgetéseink meg idegesítették a felvigyázóinkat. Vagy szintén társadalmi munkában felügyeltek ránk, s ez alapozta meg bosszúságukat? Mindenesetre azt találták ki, hogy munka- és mozgalmi dalokat énekeljünk, hátha így jobban elkapjuk a dolog ritmusát. Az egyes nóták vége előtt felváltva kiabálták a következő közismert kezdő sorát. A kívánságműsor szolgáltatására hamar ráuntunk, s rendre tagadtuk, hogy az elénekelendőt megtanították velünk az iskolában. Erre – pedagógiai célzattal – dalra fakadtak a rendőrök. A hangjuk is meglehetősen fakabátosra sikeredett, nem csak a fizimiskájuk – konstatáltuk magunkban. Egyéb helyzetekben sírva könyörgünk, hogy fejezzék be a kornyikálásukat, itt viszont derűltégre okot adó esztrádműsorként hatott.

– Polgártársak, volt parancs a vigyorra? – rivallt ránk az egyikük. Aztán felsorakoztattak egy kis énekórára.

A rendőri előénekelést követően igyekeztünk lemásolni a színvonalat, ami harsány nevetések nélkül nem akart összejönni. A nevetésünkkel kiváltott hisztériázás meg további lapátnyi kocsz volt a tűzre. Kit érdekelt, hogy a viselkedésünk lázadásnak is tekinthető. Mélyről jövő jókedvünk támadt. Semmi sem gátolhatta meg az útjában, önfeledten feltört. Néhány kijózanító lövésnek kellett elhangoznia a helyes pofaállásunk elérése végett. Hirtelen azt se tudtuk, volt-e célja a golyóknak, ki sütötte el a fegyverét. A feldühödöttnek a rendőrtársa fogta le a kezét.

– Menjének a dolgukra! – üvöltött felénk.

Ahogy behúzódtunk a betontörmelékek közé, alig hallhatóan, de érthetően azzal nyugtatta a fegyverét használót, hogy minden rendben lesz, megoldják a tölténnyel való elszámolást, csak higgadjon le. Ügyet se vetettek ránk. Jóska remegve tapogatta a kabátján ütött lyukat.

– Eltalált. Meglőtt az állat – visított.

– Mutasd! – sereglöttünk köré.

Mire lecibáltuk a kabátját, s felhúztuk a sebesült oldalán a négy réteg ingét, mindkét rendőr ott termett és szétterelt bennünket.

– Mutassa!

A bordákra aszott hártavékony bőrből lustán csordogált a vér.

– Most mi lesz? – kérdezte a lövöldöző.

– Hozd a kötszert a kocsiból! – s zsebkendőjével körbetörölte a sérült területet.

Józsi szerencsés csillagzat alatt született, vagy a sorsát alakító istenség volt ennyire előrelátó a gebévé tevésével, mert ha testével kitölti a ruháját, neki annyi. Így viszont csak a bőrét borotválta le a lövedék egy két centis szakaszon, baloldalt, az ötödik bordája mellett.

– Karcolás. Túléli – sóhajtott egyet a rendőr, miközben társa befutott az egészségügyi ládával. – Ha valaki kérdezi, elesett, úgy szerezte a sebet! És maguk is valamennyien ezt mondják! Értve vagyok? – nézett körbe összeráncolt homlokkal, hogy értve van-e.

Ki vehetné észre és hol? Nincs fürdés, és talán fürdő sincs. Ruhástól alszunk, hogy ne fázzunk és ezzel is hosszabbodjon az alvással tölthető időnk. Érdekel egyáltalán itt valakit, mi van velünk? Amit étel és ital gyanánt kapunk, azon három hónapot egyikünk se húzna ki. Az arcom mostanra kezd helyrejönni, pedig csak megmosakodtam az ivásra kapottban. És a kaja se különb. Mivel este beledermedt a csajkámba, megtapasztalhattam, mivé állhat össze a gyomorban. Evőeszközök segítségével képtelen voltam kivakarni. Végül egy darab vassal addig püföltem a csajkám alját, míg megindult és egyben kicsusszant. Úgy nézett ki, akár egy cementtéglá – mind az állaga, mind a színe tekintetében.

– Szabadnapot kérünk a hallgatásunkért – szólalt meg valamelyikünk.

A rendőr tekintete se talált rá az illetőre. Azt viszont érzékelhette, a kimondottal kapcsolatosan egységes állásponton vagyunk. Egy kis korrumpálódásnak éppen elérkezett az ideje.

– Egy kocsinyi árút szedjenek össze, nehogy szemet szúrjon a lazálásuk, aztán, a fene egye meg magukat(!), csináljanak a romok közé húzódva azt, amit akarnak.

Jóska oldalára vastag gézköteget nyomott, s két, egymást keresztező ragasztócsíkkal odafogatta. Utána elvonultak, hosszasan tárgyaltak a teherautó sofőrjével, majd beültek a rendőrségi Hammerbe. Este hatig egyszer jöttek elő, leellenőrizni a platón lévő árút, egyébként napzártáig felénk se néztek. Ennek én örültem a legjobban. Béla ugyanis egy öregasszonyra lelt a romok alatt, mi meg a sokkos állapotba került Bélára, pár percnyi késéssel. Megfeketedett vér borította a betont és addigra Béla kezét is. Zokogva próbálta a törmelékek alól kibájni a kihűlt testet. Az anyját vélte felfedezni benne. De az se kizárt, valóban az anyja volt, hiszen többen is állították, Béla erről a lakótelepről származik, és az anyja valahogy visszaszökött az otthonába a kitelepítésük után. Éjjel–nappal attól tartott, ami bekövetkezett. Én meg attól, ha szabályosan járunk el, jelentjük az esetet, akkor kivizsgálják, s meglehet éppen az általunk ellenőrzött lépcsőházban élt Gézával nem ússzuk meg a börtönt.

– Temessük el tisztességesen. Mást már úgy sem tehetünk – javasoltam.

Még Bélának sem volt ellenvetése. Talán föl sem fogta, mit indítványoztam. Keretek közé nem fogható gyász uralkodott el rajta.

A talaj ekkorra már fölengedett. Egy elektromos lemezszekrény oldalával kezdtem vakargatni a fekete földet egy mahóniabokor mellett, míg a többiek kimenekítették az összezúzott testet. Béla kivételével mindenkinek jutott az „ásásból” valamennyi, egymást váltottuk benne. Ő az ölébe vette a kiszabadított hullát és ringatta, ősz haját simogatta hátra a bezúzott homlokáról. Számára megszűnt a világ.

Ruhásszekrények épen maradt lapjaiból összehoztunk egy koporsófélét. Kiderült, hogy a cserfes szájú, akit Pistának hívnak, papnak tanult, de később felhagyott a hivatásával egy nő kedvéért. Aztán meg a nő lépett ki a kapcsolatukból egy másik férfi kedvéért. Pista egyedül maradt, mégse bújhatott vissza a reverendába. Eldobott hite miatt sehol sem látták szívesen, munkanélküli vált belőle. A sírgödör fölött ő tartott gyászbeszédet. Szívbemarkolóan kántált az asszony majdani feltámadásáról.

Míg temettünk, úgy tűnt, valamelyik szomszédunkban dolgozó csoport tagja figyel bennünket. Épp csak egy fejtető villant meg, mégis feltételezhetően látta, mit csinálunk. S hogy le is jelentette, arról a lakókocsinkba érve győződhattunk meg: létszámellenőrzést tartottak. Azt gondolhatták, közülünk hunyt el valaki. Meglepődtek, hogy mind megvagyunk. Puhatólózásuk középpontjában a „Mit vagy kit temettünk el?” kérdés állt. Választ ugyan nem kaptak, de ott volt a sírhant, amelyet vasárnap feltehetőleg feltárnak. Utána semmi jóra nem számíthattunk. Jönnek a kihallgatások. Ki fog tudódni az igazság. Holnap kapóra jön a városnéző túra. Az első adandó alkalomnál lelépek. Kár, hogy egyetlen konzervet sem menekítettem meg. Hazáig hányszáz kilométernyi út várhat rám? Gyaloglás közben mit eszek?

Pihennem kéne, de feszült vagyok. Ezúttal a szemem nem akar leragadni. A motozások alapján ezzel nem vagyok egyedül. Csupán egy-két hortyogás olvad bele az éjbe.

Március 7. Akár az elektrosokk, úgy rázott meg az ébresztőt jelentő hang, habár kegyesek voltak az istenek meg a rendünk fenntartói: négy helyett négyharminckor nyitottak ránk. Ettől függetlenül délig is elhevertem volna – az izomlázammal együtt. Lassan egy hete a munkakezdés első órája az ízületeim bejáratásával telik. Nehezen oldódik az éjszaka belehevert görcsös feszülés. Míg be nem mozgatom, úgy járok-kelek, mint aki alá jól alárúgtak.

Még pirkadat előtt kiosztották az ittlétünk első reggelijét. Egy szelet dohmentes kenyeret kaptunk, vajszerû sárga krémmel megkenve. Valami csoda folytán reggelizhettünk, és a kapott ehetőnek bizonyult a közkonyha löttyéhez képest. Ugyan jól nem laktunk vele, de a gondoskodó állam jóságos jelenlétét átélhettük a gyomrunkon keresztül. Áldassék ezért a politikai éra! Meg a legfőbb mindenható könyörületessége! Így már azt is remélhetjük, az alultápláltság első jelei szép lassan eltűnnek azok köréből, akik eddig – feltehetően – csak az estebédet fogyasztották.

Napközben láttam teljesen legyengült embereket is. Nehezen vonszolódtak el az Univerzum makettjéig, majd vissza a lakókocsi-táborba. Ha csak ilyen egyedekből állnánk, akár halálmenetként is definiálhatnánk magunk. Szürke, lesóványodott alakok, akiket nézni se, sajnálni se könnyű.

Észrevétlenek, és a szenvedésük is. Mindezért pedig ők hibáztathatók.

Arcomról lassan leszáradnak a hegek. Nem vigasztal, hogy ezzel sem maradtam egyedül. Hülyeségem vermébe mások is beleestek. Olyannal is találkoztam, aki sebei lemosásával tetézte a bajt. Az elevenét teljesen fölmartha a vízként kapott. Néhánynál a beletapadt kosztól sárgán váladékozott a seb. Mintha a húsuk lerohadóban lenne, cafrangokban lógott az arcbőrük. De nincs orvos és egészségügyi ellátás.

„Ebsont beforr.” A beteg gyógyul, ahogy tud. Ha nem tud, és már dolgozni sem tud, pakolhat, hazaküldik. Az ezzel kapcsolatosan felmerülő költségeket neki kell állnia. Addig viszont csakis a teljes erőbedobás kerülhet szóba attól is, akibe hálni jár a lélek.

Hétkor kellett kiállnunk a lakókocsink elé. A levegő hűvös volt, mint mindig a derült éjszakák után. A Nap még mélyen lent járt, a kocsik árnyékában dideregtünk. Az orrunk alatti borostára deret varázsolt a leheletünk. Egy negyedóra is eltelt, mire kezdetét vette a hatos sorokba rendezésünk és felzárkóztattak az előttünk lévő csoportok hátára. Igyekeztem szélre kerülni és ott is maradni. Ezúttal a rendőreink sem álltak a helyzet magaslatán: körülményeskedtek és bizonytalankodtak az utasítások kiadásánál. Közben azt lehetett hallani, hogy az előbb lévő közök lakói államalapítónkat éltető nótára gyűjtve elindulnak. Harsányan zengett a táj. Nyolc óra körül a mi menetoszlopunk is megmozdult. Vezényszóra és ütemre léptünk, énekeltünk. Nyílt terepre érve lehetett látni az előttünk menetelők hadának végtelenbe keskenyedő kígyóját.

Túlnyomórészt romoktól megtisztított környéken masíroztunk, kétoldali kísérettel. Vigyáztak ránk. A szélen haladóknak titokban még szellenteni se lehetett, rögtön jött a figyelmeztetés.

Elek, egy tenyeres-talpas földművelő gyalogolt a jobbomon. Előző nap alaposan kivette a részét az öregasszony elhantolásában. Rajta nemigen fogott ki a fizikai munka. Ereje teljében lépkedett és figyelt, mintha rá bíztak volna.

– Nem érdemes – súgta a fogai között, hogy más ne hallja.

Riadtan kaptam vissza a tekintetem a romok fürkészéséből.

– Körül vagyunk kerítve. Nem jutnál messze, valamelyik ör rögvest kiszúrna. Meg nincs is mitől rettegni. Az éjszaka elrendeztük az ügyet. Semmit se találnak.

– Hogyan? – hüledeztem.

– Nem kell tudnod...

– Miért nem énekelnek? – vont kérdőre balról egy rendőr. – A parancsmegszegés büntetést von maga után.

Szó nélkül csatlakoztunk a kórushoz. Rövid idő múlva Elek ismét odaszisszent:

– A táskát is biztonságos helyre vittük. Este át fognak kutatni. Rejtsd el, amit el kell rejtened! – s már

tele torokból fújta az aktuális dalt.

– Polgártárs – vágott a botjával a hátamra az előbbi rendőr –, nóta van. Talán nem világos? Bickeltem, hogy az. Nagyon is az. Dűnnyögni kezdtem a strófát.

– Hallani akarom a hangját! – ripakodott rám.

Intenzív artikulációba fogtam, éneket imitáltam, ám semmiképp sem akartam rekedtre kornyikálni a torkom.

– Ki a fasz maga, hogy nem azt csinálja, amit kell?! – rángatott ki üvöltve a tovább menetelő sorból. Segítségére is azonnal akadt a bajtársai közül. Azt kihasználva, hogy a figyelem fókuszába kerültem, néhány fürgébb lábú fiatal rögvest kistartolt a kötelékből, s igyekezett a romokig eljutni.

– Vissza! – taszítottak az eltávolodott helyem irányába.

Jobb szórakozásra teremtődött meg az alkalom. Több rendőr is pisztolyt rántott és leadott néhány célzott lövést. Egyik menekülőnek eltalálták a vádliját, a többiek eltűntek a törmelék között. Hallatszott, hogy valaki beszél az ügyeletrre, megadva a hely koordinátáit. Hamarosan egy helikopter repült el fölöttünk, átmenetileg elnyomva az énekünk.

Délre értünk az Univerzum óriás makettjéhez. Már ebben az állapotában is akkora volt, mint egy kisebb bérház. Csak az ablakai mérete jelezte, a valóságban monumentális alkotáson dolgozunk. Egy az ezerhez kicsinyítésről beszélt a tájékoztató-felvétel. Mintegy negyedóra kellett a látványosság balról való körbejárásához. Ezalatt egy száraz női hang folyamatosan sorolta az egyes részek majdani funkcióját, melyik hivatal befogadására tervezték, milyen technikai újítások révén vállhatott mindez kivitelezhetővé. Egy-egy mondat erejéig jól irányzott lelkifröccsöt is adagoltak arról, mennyire fontos a munkánk. Különleges, szinte kiváltságos helyzetünk a társadalom kiemelten megbecsült tagjává tesz, ha kitarunk az Univerzum rendeltetészerű átadásáig. Egyéb esetben a nép ellenségévé válunk. Becsüljük meg magunk, közmunkás hivatásunk!

Az egész makettszemlélés hihetetlenül gördülékenyen ment. Majdnem ugyanabban a tempóban haladtunk, mint a négyórás út során. A kijáratnál hat kiléptetőkapu várt. Karját eltolva mindenki számára egy ebéd feliratú csomag emelkedett ki egy nyíláson. Két szendvicset és egy félliteres ásványvizes palackot tartalmazott. Az egyik szendvicsetben zsírmócsingos szalámi lapult.

– Gyíkhús – súgta Elek vigyorogva. Láttá, hogy alaposan a zsömle közé nézek. – Egyed! – s nagyot harapott a sajtájába.

Ímmel-ámmal követtem a példáját. Afféle „még meg lehet enni” kategóriába tartozott. A másodikba kocsonyás gyümölcsíz kentek. Azonosíthatatlan zamata volt. Feltehetően gyümölcsöt nem tartalmazott, mesterségesen állították elő. Még mindig ehetőbbnek bizonyult, mint az estebédek. A palack címkéje meg kereskedelmi forgalomban kapható termékre utalt. Menet közben jólesően bőfögtette a társaságot. – Disznóólban érzik magukat?! – dörrent ránk a felvigyázónk. – Akkor nóta – és már lökte is a kezdősort.

Majdnem mindenki csendben maradt. Az ebéd utolját majszolta, nyammogta, nyeldekelte.

– A hétszentségit, hallani akarom a hangjukat! – üvöltött.

Előttünk, mögöttünk is hasonló nóta járta. Ebben a napszakban szokatlanul tele gyomorral még annyit énekedv se szorult belénk, mint idefelé. A nap is melegen tûzött, így a sár is egyre lágyabbra taposódott. Csúszkáltunk, még ha nem is akartunk. Egy-egy látványosabb elemet harsány kacagással méltattunk. Ez minden dalolászást csírájában fojtott meg. Végül beérték azzal, hogy tartjuk a menetoszlopot. A sár nemcsak minket dagonyáztatott.

Előrehozott vacsoraosztás várt ránk. Érkezésünkkel megkaptuk a szokásos esti adagot. Ebben – úgy látszik – nem ismernek pardont, mert a jól bevált recept szerintit mérték a csajkánkba. A kiöntözött menütlől már egészen szilárd úton járhattuk a lakókocsisorok közét.

Eleknek igaza volt, holmink már a fekhelyünkre szórva, áttúrva várt. A bejárat előtt meg mindenkit megmotoztak. Alig tudtam észrevétlenül megszabadulni a naplómtól, a vontatóhorog alá csíptetni. Sorstársaim közül többen is észrevették, mit csinálok. Árgus szemekkel figyeltem, nem dobnak-e fel. Ettől függetlenül alig vártam, hogy kijöhessen érte, mert nem volt teljesen láthatatlan, egy szemfülesebb rendőr könnyen kiszúrhatta volna az alkonyi fényeknél. Igazából az élelmiszert tartalmazó táskát keresték. Tudtak róla.

Ahogy magunkra maradtunk, elindult a vádaskodás. Egy idő után kevesen tudták kordában tartani az indulataikat – bár semmit sem foglaltak le, mert nem volt mit. A többség beírta a szitkozódással, de néhányan addig heveskedtek, hogy összeugrottak. Mielőtt teljesen elfajult volna a helyzet, egy rendőri különítmény nyitott ránk, s elvitt egy embert, ismét azt a látszatot keltve, a besúgót menekíti ki. Ezúttal Eleket. Ezzel nem csak neki, a táskának és a tartalmának is búcsút inthettünk.

Valójában ki lehet az áruló? – tettem fel magamnak többször is a kérdést. Bizonyára mások is ezt tették, csak Béla nem. Ő a pókját szuggerálta, miközben csöndben maga alá csurgatott félelmében.

– Ahelyett, hogy kimennél a szükséged elvégezni, azt a kibaszott pókot stírold – s Elemér, a verekedés egyik résztvevője, bakancsa talpával megkísérelte szétnyomni a megfigyeltet.

A pók keménynek bizonyult, viszont levált a mennyezetről és hajszálvékony dróton kezdett el fityegni. Elemér rémülten ejtette el a bakancsát. Általános döbbenet uralma alá került a körlet. Egy Péter nevű pék rohant a csajkájába mártott ujjával a segítségére. Megkente a pókot és visszanyomta a mennyezetre.

Épp csak lehuppant a legközelebbi ágy szélére, már nyílt is az ajtó a különítmény előtt. Úgy tettek, mintha valami nem-odaválót keresnének. A mennyezeti saras cipőnyomot, és a közepén lévő pókot látva ennyit szólt egyikük:

– Ideje lenne befejezni a műsort! Bakancsbal meg nem dobálódzunk – aztán kitereltek a lakókocsi elé. Ott ácsorogtattak ingujjra vetkezetten egy félórát az esti hidegben. Közben odabent tevékenykedett egy csapat. Azt játszottuk, fogalmunk sincs arról, miféle pók tanyázik a mennyezeten. Tessék-lássék faggattak. Nem volt tétje.

Mikor visszamehettünk, Béla megállapította a pókjáról, hogy új, a korábbinál sokkal fényesebb. Találtunk belőle még hármát. Nyomasztó csend vált uralkodóvá a „pókok hálójában”.

Kimentem a naplómért és behoztam az elrejtett könyvet is. Olvasni fölhasaltam a fekhelyemre.

Lámpaoltásig faltam a betűket. Mi lehet az a Németország, s kik lehetnek azok a nációk? Létezhetett valaha több állam is? Az idők kezdete óta nem csak egy van? Az örök és mindenható. A könyv úgy beszél, mintha tudnom kéne valami olyasmiről, amiről fogalmam sincs. Pedig közel és távol mindenki így lenne ezzel. Csupa ismeretlen esemény, megannyi rejtély, még előttem, a tanulnak számító előtt is. Csak az ember emberrel szembeni kegyetlenségét értem, az utalásokat, a hivatkozásokat nem. A birodalmi törekvésekből fölfogok valamennyit, de túl sok a homály. Zsong a fejem. Ez itt a Mennyek Országá. Ez van. Nincs másik. Miképpen lehet a valóságban ennyi ország? Ennyi különböző, egymással hadban álló ország? Ez csak fikció lehet. Büntetendő fikció.

Segítség kellene a leírtak értelmezéséhez. Nem a könyv szavai idegenek, hanem a tartalma.

Képtelenséget állít be valóságként. Vagy ez is része a valóságnak? A valóságunknak? Az egykorvolt valóságunknak?

A tegnap látott aszkétát megkeresem, ha addig élek is. Ha ő sem ismeri az erre adható választ, akkor senki sem. Akkor nem létezik válasz.

Március 8. Bizonytalanul kezdődött a nap – bennem legalábbis. Túl sokat vacakoltak a brigádbeosztások során. Talán az apparátus is elfáradt, mert ha mi nem pihenhetünk, akkor ők se. A gépezetet olajozni kell, hogy ne legyen fennakadás. Úgy tűnt, a csoportokat ezúttal helyben állítják össze, így bárhová kerülhetek. Illetve jó eséllyel vissza a törmelékpakoló népes táborába. Szerencse vagy valamilyen gondviselés következtében ismét Misi csapatában kötöttem ki. Nem hittem, hogy ennek egyszer még örülni is fogok. Géza viszont eltűnt. Azt mondják, lelépett, de már nem tudom, ez pontosan mit is jelenthet. Aki lelép, csak innen lép-e le vagy örökre távozik? Helyére egy vékony dongájú suhanc került. A húszat se igen töltötte be. Most én játszhattam azt, amit Géza velem tett a brigádba kerülésem első napján. A fiú visszafordult. Nagyobb volt a félelme, mint a kötelesség- vagy a felelősségtudata. Nem hibáztatom érte, hiszen még szinte gyerek. Ki kellett terítenem előtte a lapokat meg testközlelből követnem, hogy felmenjen a legfelső szintre, s ott minden lakásba benézzen. Sokat késtünk. Misi rögtön rájött, mi történt. Alaposan megmosta a fejünk. Különösen az enyém, mert falazni

akartam egy idegennek. A fiút az első robbantást követően átadta a felügyeletünkkel megbízott rendőrnek azzal, hogy alkalmatlan a munkára. Egyedül maradtam. Kétembernyi begyűjtést hagyományoztak rám, különben bajba kerülhetünk az áru esti elosztása során. Két felmálházott fordulóval biztosítottam a készletet, cserébe viszont mentesültem a TNT-k emeletenkénti felhordása alól. Ezt a többiek vállalták el.

Nem sok szemlélődésre alkalmas időt tudtam összehozni, még a kettesével szedegetett lépcsőkkel sem. Emeletenként négy lakást átfésülni, begyűjteni a használható élelmiszert, miközben ketyegnek az időzített percek, nem kis teher. Lelkileg sem. Ezúttal ráadásul minden robbantást követően megjelent valamelyik rendőrünk. Ellenőrzést tartott, az újonnan kialakult helyzetben az elvártak szerint mennek-e a dolgok, vagy valamilyen intézkedést kell az irányunkban „foganosítania”.

– Mi a helyzet? – kérdezték minden alkalommal.

– Minden a legnagyobb rendben – válaszolta Misi, nyolcan meg bickeltünk hozzá.

Koradélután aztán újabb fönnforgás akadt. Az akkor aktuális lakótömb hetedik emeletén csecsemősírásra lettem figyelmes. Ugyan csak egy pillanatig hallatszott, de visszafordultam az üresnek vélt lakásba. A csecsemő egy ágyneműtartóban lapult a huszonéves anyukájával együtt. Néhány hetes lehetett. A kitelepítést követően született a fűtetlen helyen. A nő önkényesen foglalta el a lakást. A főnökétől volt terhes. Állásáért cserébe folyton megerőszkolta az első éjszaka vezetői jogán túl is. Mikor kiderült, hogy rosszul védekezett, az utcára került. A megszegyenülése elől menekült, s végül itt talált szállásra. Bár látta a többi épület sorsát, foggal-körömmel harcolt a maradásukért, miután érvelésen túli eszközöket is alkalmazni kezdtem rajta. Elképesztően vadmacskaként viselkedett. Végül fölkaptam a bömbölő csecsemőjét, s rohanni kezdtem vele, remélve, követ. Túl gyorsnak bizonyultam, mert mire elértem a negyediket szerelő Misit és Bencét, a nő már nem lihegett a nyomomban, feladta az üldözésemet.

– Mi az? A rohadt életbe! – pattant fel Misi a ruhakupacban síró láttán. – Fejezd be! Aztán tűnés a csecsemővel! – adta ki az utasítást Bencének. A csecsemőt kikapta a kezemből, majd letette a betonpadlóra. – Hol az anyja? – s nagyléptekkel megindult fölfelé.

– A hetediket találtam rájuk. A sarkamban volt. Nem tudom, hol maradt el – vázoltam a helyzetet követése közben.

– Itt maradsz! Ha feltűnik, lefűleled! – mondta az ötödikre érve, s berohant az útjába eső első lakásba. Onnan a másodikba, harmadikba, negyedikbe, majd feljebb futottunk egy szinttel. Ott se került elő. Hetedik, nyolcadik, kilencedik, tizedik. . . – Hova a rohadt életbe tűnt?

Bence ekkor ért a nyomunkba.

– Egy fiatal nő hullája hever a járda melletti sövényben. Levethette magát – közölte tárgyilagosan.

– Le kell állítatnunk a robbantást. Szóljatok azonnal a szomszéd lépcsőházakban dolgozóknak! Meg valaki szaladjon a rendőrökért! – utasította Misi Bencét. – Alaposan gondold át, mit mondasz! – markolt a vállamba. – Hamarosan elkezdődik a helyszínelés és a kihallgatás.

A csecsemőt – mint tárgyi bizonyítékot – lefoglalták és elvitték. A nőnél semmiféle okiratot nem találtak, és abban a lakásban sem, ahol rábukkantam. Jegyzőkönyvbe mondtam azt, amit a nőtől hallottam, míg gyözködéssel próbáltam kivezetni az épületből. A csecsemő apja személyét illető közlésem a hivatalok vezetőivel szembeni aljas rágalomnak minősítették. A többit pedig annyira általános információnak, hogy semmivel sem vitt közelebb az elhunyt kilétének megállapításában. Öngyilkosságával kapcsolatosan ragaszkodtam ahhoz a verzióhoz, hogy jelenlétemben, végső elkeseredésében ugrott ki az ablakon. Szakértők szerint ezt egy másik emelet másik ablakán keresztül tette meg, így valamilyen oknál fogva hazudok. Még az a vád is ért, hogy a nőhöz közöm lehetett, az iratait pedig én tüntettem el.

Többször is megmotoztak, bár már az első alkalommal lefoglalták a kabátom belső zsebébe rejtett, napközben gyűjtött tollakat. Mást nem találtak. Minden további tapizás az eljárás részét képezhette. A naplómnak – szerencsére – a hétvégén remek rejtkehelyet találtam. Soha senki sem leli meg, pedig karnyújtásnyira van a fekhelyemtől. Mintha éppen erre a célra alakították volna ki a lakókocsi falában. Közelről is csak egy hajszálvékony repedést látni, meg egy apró csavart. Teljesen véletlenül nyúltam rá, mire kinyílt a fal egy darabja. Mögötte körülbelül öt centiméter mélységű, húszszor húszas rekesz lett kialakítva. A belső és a külső borítás közötti szigetelés eltávolításával hozták létre. Állítva még néhány

konzerv is belefér. Az elődöm készíthette. Távozásakor kiüríthette, mert semmit sem tartalmazott. Ráadásul zajtalanul működik. A könyvet is ide rejtettem este.

A teljes csapatot kihallgatták. Misi és Bence a csecsemő átvételét ismerte el, a többiek a hulla felfedezéséről vallottak. Őket a munkaidő lejártával elengedték, engem kilenc körül szállítottak a lakókocsinkig.

A délelőtti futva nassolásokon kívül semmi se jutott a gyomromba. Éhség gyötört. Nem volt mivel elűznöm.

Elek nem került elő, így az általa biztonságba helyezett táská sem. A mai osztozkodásról – ha volt egyáltalán – lemaradtam. Körlettársaim a napi események hallatán csalódottan bújtak a takaróik alá. Reggel néhányan látták, hogy hová kerültem, s leadták a drótot. Valamennyien kiöntözték az estebédet, mert különbre számítottak. Éhkoppon maradtak ők is. Bűnösként méregettek miatta.

Elek helyére egy ötvenes éveiben járó, feltűnően barna bőrű férfi került. Másik kontinensről szállították ide. Társaival együtt, nagy reményekkel érkezett. Alaposan szétszortírozták őket. Azt tervezte, itt megveti a lábát, aztán a gyermekei és az unokái is magánúton követik a világ e fejlett régiójába. Ő volt az egyetlen, aki nem igyekezett minél előbb elaludni, álommal elnyomni az éhségét. Hosszasan rendezgette a holmiját, s közben a múltbéli terveit ecsetelte, illetve azt, az itteni helyzet ismeretében milyen változtatásokat eszközöl benne. Fontos fordulópontra ez az életében. Új meder, meg minden egyéb... Megfontolt ember benyomását keltette. Egyelőre nem mertem a figyelmét felhívni a „pókokra”. Véleményt, ítéletet nyíltan nem fogalmazott meg. Ezt leginkább az arca törődöttsége fejezte ki. Vallomásáért cserébe szimpátiát, barátságot remélt. Ő másodikán érkezett. Eddig kétszer költöztették, de nem tudja, miért. Nem mondtam ki, de azt gondolom, máshová is mikrofonokat szereltek, s aki ennyire nyíltan, őszintén beszél, kikotyogja a tervét, az sehol sem maradhat túl sokáig, nehogy valami elfeledtetet ébresszen fel az emberekben. Vajon a körletünkben hány napig húzza? Figyelmeztetnem kéne?

A visszaszállító Hammerben egymás között arról beszéltek a kihallgatóim, hogy a következő héten új szakaszba lép az Univerzum, a romeltakarítással párhuzamosan megkezdődik a tényleges építkezés, újabb transzportok érkeznek a hét közepétől. Elsősorban szakmunkásokat hoznak majd a világ minden részéről, de a már ittlévők közül is átcsoportosítják azokat, akik precízebb munka végzésére alkalmasak. A nyár végéig mindennek el kell készülnie. Annak a nukleáris erőműnek is, ami a Központi Hatalom Igazgatási Szerve komplexumának energiaellátását biztosítja majd. Nem fordulhat elő több, a maihoz hasonló fennakadás. A kiesett órákat a hét során be kell hozni. Ennek megfelelően növelni kell a robbantók munkaidejét.

A holnap mindjárt itt van. Viaskodom a sötéttel, meg a fáradtságommal. Egyelőre több dolog lejegyzésére nem futja az erőmből. Hunyok egy keveset.

Március 9. Az estebédre hivatalos engedéllyel lemaradtam. Két órával kitolták a munkaidőnk. Az utolsó két robbantást már sötétben végeztük, de csak így lehet a tervet tartani. Cserébe szakmunkát végezhetünk az elkövetkező héttől, ezt ígérték. El kellett hinnünk, bár semmi garancia sincs arra, valóban az építők közé kerülünk, s valóban szakmunkára.

A Géza helyére irányított újabb ember bevált. Ráadásul bivalyerős, öt-hat megpakolt táskát is elbírná egyszerre. Nekem már négy is le akarja szakítani a vállam. A mai osztozkodásnál a rendőreink annyira meg voltak elégedve a munkánkkal, hogy fejenként másfél táskányi ételmezt kaptunk. A kései „házhozszállítás” miatt elrejtteni sem kellett a telepen kívül, együtt és egyszerre kerülhettünk le a platóról. A körletbe arra nyitottam be, hogy néhányan Abdult csépelik. Állítólag behozta a lakókocsiba a tetűt. „Gyapjas haja remek fészek a serkék számára” – mondták. Azt hiába magyarázta, neki nincsenek tetvei. „Akkor meg hogyan is terjeszthetné?” Figyelmen kívül hagyták az érveit. Még a megérkezésemet követően is tovább ütötték. Senkit sem érdekelt, mi húzza a karom.

Szinte a sarkamban nyomult be a kommandó négy embere. Az ágyamig se jutottam el a táskával és a kabátomba öntött konzervekkel. Reflexből épp csak leborítottam a legközelebbi fekhelyre, s rádobtam

egy lópokrócot, meg a tömött táskát berúgtam az ágy alá. Ha nem rendet tenni jönnek, bizonyára kifaggatnak, nyomozni kezdenek, honnan van az áru. Talán látták is, hogy nem üres kézzel érkeztem előttük, csak az aktuális ügy szempontjából mellékszereplő voltam. Könnyen bajba kerülhettem volna, ha figyelmet fordítanak rám, a táskára, a kabátommal takart konzervekre. Ezúttal csak a dulakodás felszámolására összpontosítottak. A józanabb gondolkodásúak igyekeztek kikerülni az ütleget azzal, hogy a legközelebbi ágyba felkuporodtak. Egyesek még a másoknak is helyet szorítottak. Így túlnyomórészt csendes szemlélői voltunk az eseményeknek. Személy szerint arra számítottam, Abdult elviszik, kimenekítik. Az ő idegensége szembetűnő. Lerí róla. Nem hiányozna senkinek. Ezzel elkerülhetnék a későbbi atrocitást. Támadóit se szedték össze, csak elagyabugyálták a közlekedési útvonal szűkre szabott lehetőségei szerint. Mindenkit a lakókocsin belül hagytak. Mikor azt gondolták, tevékenységük révén helyreállt a rend, szó nélkül távoztak.

Ennyit jelentett, hogy valakiből bűnbakot csináltak a társai? Elvártam volna valamiféle kioktatást, eligazítást vagy példabeszédet. Nem válhat természetessé a másik bántalmazása. Még akkor se, ha valódi oka van, és nem a bőrszín generálja. A rendfenntartók legalizált brutalitása pedig megalázó. Hiába dolgozunk, nincsenek jogaink. Nem kaptuk vissza. Az emberszámba-vettekkel szemben így nem járnak el. Nem járhatnak el.

Tetűt egyelőre három ember észlelt a hajában. Serkéje még kettőnek volt. Hosszú ideig kurkászták egymást, hátha sikerül fellelni az összes vérszívót. Reménytelen vállalkozásnak tűnt, habár a körműkön vöröslött a szétpattintottak vérnyma. Az a legvalószínűbb, hogy előbb-utóbb valamennyien szert teszünk a behozottra, csak idő kérdése. Melegágyai vagyunk az élősködőknek. Rajtam kívül még senki sem fürdött a megérkezésünk óta. Ráadásul volt egy ruhaváltásom is. Ettől függetlenül a bőrömhöz tapad a zsíros posztó. A gombásodás első jeleit is már érzékelem a testemen. Reggelre a lábujjaim köze iszonyúan viszket. Véresre tudnám kaparni, bár anélkül is az. Folyton szétreped. A körmeim is megvastagodtak. Kezelné kéne, de nincs mivel.

A tetvesek mindegyikét ugyanazon a munkaterületen alkalmazzák. Különböző csoportokban szerves hulladékokat gyűjtenek és semmisítenek meg. Elmondásuk alapján az embermaradványokkal is ezt teszik. Meg se próbálják az azonosításukat, a hazajuttatásukat. Ők nem, de egyesek már az eltakarítandó dögöt is megkóstolták éhségükben. Esküdnek rá, hogy jó és tápláló. Elképzeltem, miféle húsok lehetnek ezek.

Vajon az érzéketlenség meddig segíthet a túlélésben? Hol válik az ember eleven halottá? Hidegen hagyhat minden, csak azért, hogy elkerüljem a konfliktust? Létezik határ? Lehet az ésszerű cselekvésnek ugyanúgy határa, mint a létnek? Ezt is, azt is ki bírják oltani? Ki kell oltani?

Feltehetetlen kérdések gyötörnek, ha egy kicsit is elül a figyelmem megkötő munka. Egyikre se tudok válaszolni. Olyan személy nem akad, akihez odafordulhatnék érte. Reményem sincs a feleletre. Efféle bizonyosság megszerzéséhez elég, ha körbetekintek. Az együttélésbeli magány kegyetlenebb, mint a remetei, ha feloldhatatlanságával kell farkasszemet nézni.

Mikor látszólag megnyugodtak a kedélyek, Abdulnak nyújtottam át a mai gyűjteményemből az első konzervet. Véres arcát törölgette az inge ujjába még ekkor is. Hálás tekintettel fogadta el.

– Neki mért adsz? – sziszegett Pista, a bordáit fájlaló kiugrott pap.

– Emberbaráti szeretetből – válaszoltam némi ironikus éllel, felé nyújtva a következőt.

Villogó szemekkel nézett az enyémbé. Soha nem bocsátja meg, hogy emlékeztettem, egykor mire esküdött fel. Bizonyára ugyanabba a kategóriába sorolt, mint Abdult. Bár ez már részemről is előítélet. A konzervet azért csak elvette és betette a párnája alá. A többség is hasonlóképpen cselekedett. Ha még nem is tudták, de sejthették, hogy már nem sokáig leszek „robbantós”, nekik is most kell tartalékot képezniük, mert utána ki tudja, mi lesz. Csak azt, mi nem. A nálam maradóból én is csak egy babkonzervet ettem meg, bár – futó zabálások ide vagy oda – három is elkelt volna. Hideg zsírja gusztustalan keveredett a kocsonyás lével, de lecsúszott az utolsó falatig.

A többit – a lámpaoltást követően – elrejtettem a falban. Épp csak befért az üregbe. Ennyivel nem sokáig húzom. Tágasabb rejtékhely kéne. Valamennyi szigetelést még kifaraghatok, ha erre alkalmas szerszámot találok az elkövetkező napon. A végtelenségig viszont nem tágíthatom.

A kilátásaim épp oly behatároltak, mint a mozgásterem.

VASI FERENC ZOLTÁN

PANASZOS FELHANGGAL

Őrnagy úr, az Isten áldja meg,
ez ugyanaz a Magyarország?
Mert én bizony olyannyira félek,
mint Ön a sötétzárkán
vagy a hadszíntéren.
Az egzisztenciám ugyanúgy szétdobták,
ahogy rokonai, s ugyanúgy kitagadtak.
Mesélte a tatai vasútállomáson.
Hazabotorkáltam. Akkor még volt otthonom,
aztán az Egyedül alkotócsoport kisajátította,
aztán rám telepedett egy elvált asszony,
felcsináltatta magát, befektette pénzét,
fiával megveretett, fojtogattatott,
aztán ráment a kert, egy telekspekuláns
épített egy Canada-i faházat, majd annak
eladásának kereszthuzatában rám szabadultak
mások, diktátumszerződésük sírva írtam alá,
már levágták csonkra a gázt, és jött a tél,
kitelepítettek cigányok közé, akik
megvágtak, értékeimet elszedték,
futhattam Budára, méregdrága albérletbe,
de a városom és fiam utáni honvágy
visszahozott, panziókba vettem be magam,
majd az albérletezés után – kérve gondnokságom –
lett egy 28négyzetméteres kalyibám.
Ez hát Magyarország! Valaki mindig
megszalad, a többségi ítélet a döntő.
Őrnagy úr, az Isten áldja, nemzedékem is
kivetett, élek csontig magányosan —
Vonatra kéne szállnom nekem is,
át a Karácsonyon-Újévköszöntőn,
minél több temető mellett robogjak,
de ugyan hova. Kimegyek a sírkertbe,
szüleim testének örök hona,
s majd talán nekem is ott lesz
öröklakásom, egyetemes halott leszek,
s csak a csillagok földje alatt leszek: magyar! –
holtszakállasan, körmösen és gondolattalan,
vagy imatelten s tán üdvözülten,
gödörmélyben, lebegve szüleim teste felett.

BOZGOR ELIAN

Bik Fenc, a magánugró (irodalom előtt)

Jókai.

(Csend.)

Csend! Petőfi...

Az én nevem: Bik Fenc –

(Csend... Egyéb nevek, hangok...)

Jókay Móríciz?...

A csend is dukál meg a hang is. S a név. Mint másnak is...

Bik Fenc úgy gondolta (mikor díjra pályázott... s jeligésen. Úgy még csak-csak, nem riadoz klikkektől? Nem kerülgeti hányinger... s egyéb... de azért nem optimista. S ha nem is *naív* ezekben az ügyekben, de azért „idealista”; másokban?...). Ez jobb is meg nem is olyan.

Hozzászokott, hogy ugorjon, hogy acélosodjék-ruganyosodjék, tömörödjék, ... ha már fel-fel, ... ha már megrázza az ember magát, ha (így) letaknyol. De azért tudva (pl. szerénységet, mértéket, etc.-t), amit *tudva is* netán.

Szépideje már maga-ugrásából (s ugratásából) áll talpra. (Az utolsóból, a *montíró mortinóból*... már nem is sikerül majd neki!)

Mert nem jön be akkor. De AZ semmikor se jön (senkinek se jöhet): *be*.

Ahogy „nem jött be” most... a többségnél; pedig nekik előnyük volt, hiszen nem tudtak bukfeni fen(n)ségéről, vagy? nevetségességéről, gyalázatosságáról, minden emelkedett és alacsony dolgairól, nem; ahogy az ember se tud magának saját-magas meg alacsony dolgai felől. Legalábbis nem csap túlzott zajt azokkal.

Gondolható, ... talán; hogy az, akinek meg előnye lehet, azt befolyásolja ez a gyámoltalan-hősi mutatványos(di), s ezért, bár mellette marad, nehezebb neki... s ellene szól.

Így menne rendjén. Az ember jobban érzi magát, ha sikerül neki kicsusszanni abból a présből, vascsizmaszorításból, ami még nálánál is markosabb, ha nem is gyáva, nem is bátor ő, hiszen csak félelmét győzi le: ami majdnem olyasmi mint amikor azt mondjuk, hogy „a szerelem – mindent legyőz...”. (Gyakran saját magát is legyőzi... hasonlatos, mint a társadalmi...)

Legyintsünk rá; ne is akarjunk többet tudni erről.

Elég nagyon amatőr, de (felteszem) nagyon induló-lelkes díjra gondolt, ... a trófea (gipszbe-dermesztett kézfej): tetszett neki az..., annak morbidsága ellenére; s majd, ... ha érdemesül, lefuttatja tanult anatómiai finomságait (?) azon – táji-latin memo-kisszótárában kalandozva.

Amikor egy aggastyántól-javakorútól halljuk, hogy „borzalmasan egészséges vagyok!...”, akkor ezen derülhetni is lehet. Még nem halt meg... egészen.

De ha a kultúra tájairól hallatszik olyasmi, hogy „borzalmasan...”, akkor nem ártana ébredezni.

Igaz, ez nem könnyű, mert évtizedek alatt föl is vehetni... hogy a kultúra legtöbb étel-italmegvonást (böjtöt?) elvisel, hivatásos tartalékos Éhezőművész, aki még hiányon is „eltengődik”, népileg mondvá, éldeglődő földi, s majd alattai ökörbéka-voltebibéka (kifejlett!!), türelme-végtelen asszimiláns és senyvedésre magva-hasadó Energiabomba-disszimiláns (egyeseknél még kór-szimuláns vagy akár disszimuláns..., holott csak titoktalan): s elvisel minden csonkítást, nyesegetést, visszatépést, rosszindulatot..., merthogy csupa Olcsó Víta Vitaminusz ő, s valami Szuper-adakozó Senki-pancsirta izom- és vérbajnok („vagyok,

aki vagyok”?... pohár tejért, vajas-sajtos-párizsis zsemleért); hogy neki semmi se árthat: akkor se, ha lézende-gyengülten, ... rongyláb-nyekle sántán-tépetten, bottal..., kopott Weltmeister-tangóharmonikával hajladozna-bajladozna jól öltözött sajátidejű, sajátterű-létű, sajátszagos-íve-hajlatú (stb.-s) járókelőknek. Aluljáróban kalapozna? A gorombaság-brutalitás se rendítheti-rengetheti „fel...” kézicsomózatú export-import (visszamaradt?) lábtörlő-varázsszőnyegéről..., arról, amit lázas-forró szemétdombon talált, penetrakukában parfümé-halászott..., feleslegesség se riasztja. A butaság se?,... meg más se. Semmi.

Nyelvészi prognózisok szerint: a magyar nyelvet (a mostani nagy kultúrafüggő nyomulás ellenére sem): nem fenyegeti a veszély; hogy 500-600 évig még itt ne marad(hat)na. (Minden négyszázadik földlakó – magyar fogalmi-gyökerű, gondolatú.) De azért már mutatkoznak rongálások..., melyek az *élés* idegszálain *végigbócnak*, s azokon meg a „módosult ingerek”..., visszajárnak.

Nem vagyunk jószok, de evvel a nyelvvel (is) sokkal többet kéne tevőn-is gondolni (s gyakorlatin következni erre!). Mindaz, ami magyar, az, belőle ered; származzon rá hitel-magjában, teljes mozgó örök-állományával..., s legyen arra leghétköznapibb hétköznapiság (s még ha érintkezik is nyelvekkel, koccanón, durván...): legyen belőle pl. tudomány! Művészet!

Netán?, származzon rajta irodalom...

Mindez, és belőle.

Nos, Bik Fencnek Jókai-provokálását, inkább „ki-rosszalkodott rosszalkodását” – most rükvercin tenné közre, itt.

Elsőre (3.) lássuk, mit ”tudogat...” Mint mondogatja is. S aki mégsem ő. (Mond ugyan ezt-amazt saját magáról, de ő is szereti magát; s ezért elcsendesedik, mintsem hogy erről beszéljen. De kiderülnek némik, amik kiderülnek róla.)

Aztán (2.) - jöjjön Mikszáth-utáni Jókai Mór (konkrét-témái vonatkozásokban is...).

Végezetül pedig (kerülgetett lenne a „legnagyobb magyar falu”): fenti (kínált partedikre): végezzé-ropja *csárda macabre* (1.), jöjjön (pl. báró-leleplező, falusi detektíveskedésre, egyebekben, mondjuk..., az, hogy a szövevényes álarcos bárót „egybordán munkálták” velünk... közönös kocsmaboltok látogatóival...), jöjjön a „*Mikor ez a rozmaringszál...*” c. terelőtéma-főnovella, a *Prózák* (?) füzetkönyvéből ideemelve..., mivel az eredeti (s egyáltalán nem is *vakmenő* (!) pályanyag) kallódik...

*

Az is ösmert, hogy a kis hangokat, noha finomakat..., nem szokás „fölvenni” polit-szerájok környékén, a kultúra *muffi* muftijai nem hallanak ily „telefonozásokat”, pedig Jókai is magasan felettük..., felettünk, magasan..., s ideje lenne legeslegesleg-alábbin (már): olyan „környezetet” adni, biztonságot adni, stb.-t adni: nevet bitorló (mert bitorló), de jószándékban is született, mondjuk mintha-szakmai minden díjak-jutalomhoz..., nevéhez kapcsolthoz is..., mint barátja-Petőfi nevére boruló díj mellé: nem árt csekélyes „intézményi”..., ha nem is hivatali az, hanem marad civileknek; vagyis? jó támasz. Melyből nem meredeznek szögek – lásd Örkény Istvánt, megfelelő helyen...

Persze, mondhattunk volna, hogy: Berzsenyi, Táncsics, József Attila, Kossuth... Bolyai. Elképesztő, ha belegondolunk..., hogy ennyire nincs pénz (nem is volt?!), de szándék se... az irodalom műhelydolgozóinak (laborosainak, beteg-gondoskodóinak, etc.-inak) javadalmazására.

Csipi-csupi (csipa-) díjak özöne. Pozíciók..., ingyen és suba-pályáztatások, „hamu” anyag-gyűjtés, sarokban „morzsoló” illegál-legális laici-manipulátorok (nevezési díj!, és „könyved lehet, költő lehetsz!”), kamu-díjazások..., pitiáner-nagyvonalú könyvcsomagok..., és semmi szégyen. Szégyen. S lábaik csoszogatják az *e-vállalatok* jog-guberánsai...

Hogy „mi lenne több?” Ki sejtetheti azt?

Kevesebb díj, kevesebb „érdemesült”, kevesebb alkalom..., de több-nagyobb becsültség. (Nem elég felmondani a „leckét”, amit bemagoltattak nebuló-velünk; mintha-sajnálni, hogy a tanár-tanító: a „nemzet napszámosa”,... s még mindig az...)

Csakhoggy előbb magunkat kéne becsülnünk, ugye!?! De honnan indulva?
Sajna, mi már csak derű-kétkedők maradunk. S ez már valami is?

Visszatérve Jókaikhoz, Petőfihez.

(Csend?)

Bik Fenchez...

Akkor leszünk stílusosak vele (stílussal akárki rendelkezhetik, ugyan...), akkor, ha feledjük a feledhetőket; ami nem is baj, de nem ajnározunk olyas „fordulatot”, amilyen ez is; hogy „bocsáss meg,... de elfelejtettem!...”. (Ahelyett, hogy beismernénk „rettenetes elfoglaltságunkat”, hogy *nem jutott eszünkbe* az a másik.) És akkor mi van? Ez, nálunk, azt jelenti, hogy szegény valaki, folyton ezen a valamin ringózott-hintált volna-voltas 1000 Volton... ,ferdeáram-szenderálom... különben (miképp volt-volna is képesség erre!?!... nyitott rejtelem...). Nem akarta *aztatata-trat-ta-tata*... feledni azt. S nem is feledte?,... de úgy nem is volt akkor gondja más bajokkal!

Amik meg, lehet, hogy őt feledték...

(3)

(vignyáááázz,...)*

(-----

-----)

Valakitől hallottam, hogy ő pozitivista... Aligha az. (Akkor mi lenne Csehov, Palkófia Antal...?) Nyégatyivíviszt? Hogy én...! Lehetséges. Hamsun *Éhsége*, amit kamaszon olvastam, s komolyan, majd nevetve, már bolondnak vehettek vonaton, nagyjából harmincason, aztán kaptam egy új kiadást, de ebben a nevetésben már több volt a fanyar, a fonáki...

Ha én az lehetnék, akkor ez annyiban állna (negatívuságom?... ami inkábbban “pozitivitás”?...), hogy szeretem, ha szabadul filozófiai merevtől az Ihlet, képzelet, az érzékelés rabcirétegein át, de annyira, hogy azért ottlehessen a köznapi, amiben méretnek dolgok, s a firkálásnak dolgai is abban. A gyakorlat az elsődleges, s még a képzeletet, stb. magát is: óva...

Most engedjünk ennek, s lennénk magunk, ezeregy. Semmi ismerő, barát, semmi csősz e kertben, lógunk az omló fácskán, mely életnek mondja magát, kapaszkodva az égre, mely kéken röppenti magát fölénk, egyszer csak esik, s porba huppan, mint porcsillag hull... , némi sárgácska-érett cikázás is kél a messzi feketén, narancs és rőtség, kékség mellé... aztán nincs tovább... fehér.

Más kérdés az, hogy mi lenne manapság “a” regény, hogy lehet-e még további tere annak, ideje?... Szerkezeti tartalma, testi-elemi összemüködése! De talán mégse kérdés ez. Elemek organizáló ereje!

Nobel-díjas magyar író, Kertész Imre (akinek még mindig fanyalognak a szakma egyes sokadvonalasai, kivált... minek ugyan? bárha annak idején én nem is találtam tőlük dicshimnuszokat a *Sorsatalanságra*: lappangott is az, három évtizedeken át...), ő írja valahol, hogy “jó regény” meg “rossz regény”. S hogy ugyan mi is lenne az?

Hogy miben lenne ez az érdeklődés? (Nyilván, önmagában, s en-maga....) Én olyasmire emlékszem magamról, hogy kicsit nagynak-túlzónak vettem azt a Camus-i ifiúri öntudatfilozófiát; de hát, nem lehet tudni...

Ha regény?... akkor mindegy, hogy miként áll, hiszen még emelkedésben; s akkor: regény. Ha megüti (sőt meghaladja) a korizlést (szellemet?), az esztétikai mértéket. Persze, nem igazán tudja senki, hogy

hová haladna (szeretnek egyesek *evolúciót* mondani, de ez nem az), mikor-miként-miben képes magára-újrázni, kifejeződni, az “életet fejezni ki”... fúúú!

Hogy van-e, hogy lenne is határa? Dunsztja sincs, erre, együnknek se. Hogy mint lehetséges, miben valami az, s milyen átmenet, és így tovább, újulás, stb.

És a kérdés nem az, hogy jó vagy rossz. Hanem az, hogy regény-e. S ebben már (formalíce ugyan?), okafogyti a további agymenet...

Visszatérve: fontos az, hogy mivel jövünk, mibe érkezünk boldogítani fajbéliket, világokat. És fontosabb az, amiről kevesebb a szó: az, hogy a társas kínálásból ezt nem kérik a gének, sőt, a gének se kéretnek, feltétlenül: végülis lennének magunk is még, A HARMADIK: önnevelőn... miként a körülmények, melyek vetekszenek azokkal a dolgokkal, amiket fontosnak mondanak s mondunk, lényegnek...

(2)

(kéééééssz,...)

- Mikszáthin; és nemregény - *

Jókait nem túlzottan „melegítette föl“ az Alföld; Szegedet se nagyon ölelte magához, akkor már inkább Debrecen. S igazán; lehet, hogy Cívisváros környékén kereshetők pusztáélményei? onnan erednek alföld-leírásai, -képei... mint állítják is.

A 18-19. század fordulóján nagyjából egy is volt ez a táj, lelendőn az északon-keleten, avagy éppen délen, netán középen. Orosháza* pl. Haruckern Gyuri-bácsi - szerencsétlenségén a teljes Körös-Maros-közi vidékben az Udvarföld: földeit értékessé *ténni*, értsd: műveltetni... elhatározta, hogy embereket hozat-csalogat, s jutott is ennek híre Dunántúl Tolna-vármegyei Zombá-jára. Persze, előtte jóval felvidéki kis tótokat hívtak, s azok érkeztek, s majdnem húsz évbe tellett a zombaiak “honfoglalásához”, merthogy közben a felvidéki dolgos kis szlováknyelvűek már kialakították a maguk falukuckóit: Tótkomlóson, Szarvason, Kondoroson, no, és születanyánk mellett...

De azért jöttek szegény zombai evangélikusok, csöstül, be is lakták a nagy falut. (Most is jónak s hasznosnak bizonyult nemzetiségi és vallási érteket csigázni.) A szabad vallásgyakorlás ígéretéből ugyan nem sok lett; az evangélikus plébánost hivatalosan kirúgták, a vertfalú kis templomot meg visszacapálták oda, ahonnan „vételtek“. (És aztán még környékét is „sóval hintették“, mintha Karthágóra szórnak sót – egy másik időben: no, persze, jelképileg. Hiszen honnan vehetni annyi sót, ugye?... Viszont megúszvák, pl. Kiskörös, mely templom-anyakönyven: P. Alex mint született... majd mint: Petőfi Sándor... Sőt! – északibb fenyőfa-alapozáson – rendbe is rakva ez: szocialista-építő időn, 1968-nak tatarozásában...)

De ha viszontagságokban, küzdelmekben is, csak megtelepedtek, gyara-gyara-podgattak, villámkodtak szomszédiakkal ha, s új nemzedékek születtek (jegyzí itt kopjás Révai): Kocsodik, Rejkik, Kamondik, Benkők, Hajdúk és a többiek utódaiban. Rebellis népség is volt ez; Kossuth Lajos-apánk is afféle hírlevélben szólította fel őket arra, hogy vissza „a kuckóba“, és nem megszállni földbirtokokat, merthogy a tulajdon szent dolog, s lopni meg csúnyaság; csakhogy ezeknek lehetett aztán beszélni!

Nyilván, Jókai is hallhatott az esetről: bíróság, per következett a lázadókra, s együk (bizonyos “históriás” Oláh István): fel is „magasztaltatt“. E dicsnap 1848. december 17-ére esett...

De még tudják páran, hogy a vak Sztancsity-Táncsicsot – jóval, hogy börtönből engedték: e nép tette képviselővé („mindjárt“ a Deák-i egyezkedés után; alig ütötték le – harmadik kalapácsütéssel – a gumírozott megbékélést... amiben nem az egyszerű szó fontos, a majdénközlömvedmiazénbékém!... nyilván, magam lennék az... , hanem a tartalom).

Orosháza szinte még nincs, de van; de jelentéktelen kis „alakulat“, ugyanakkor a 18. század közepén járunk, hiszen...

Másutt - a *Szegény gazdagok*-ban - vizsgáljuk azt, hogy vajon milyen is lehetett ez alföld-vidék, a „Nagy“, s milyen az, melynek rejtélye Orosháza alatt feslik majd föl nekünk, s Jókai akaratából (de nagyon lehet, hogy ez viszont csak más alkalommal kerülhet nyomdába, noha ez is olvasásra kész) –

Most nézzük azt, hogy miként „farag“ Mikszáth Kálmán: Jókai-szobrot.

A *Jókai Mór élete és kora* című életrajzi munkáról van szó. Nem számít, hogy mennyire érte el célját ez a tervezet; akadhat, aki jobban örült volna, ha Kálmán bá' inkább egy „igazi“ Jókai-életregényt rak elének. Ilyen jellegű korfeltáró (nem hibátlan) életrajz azóta sem sok született. De mégis jó, hogy mégse lehetett regény... nem lehetett. (Mikszáth könyvének nem holmi „regénykedés“ volt rendeltetése.)

Vitathatatlan, hogy alig-párja - Jókai munkásságában – oly szerkezetnek, mint amilyent a *Sárga rózsá-*ban ad, vagy olyan „személyes regényt“ ki nevezhetne tőle, amilyen *Az arany ember!* De a *Rab Ráby*hoz én nem kívánok zseniális író – mint Mikszáth Kálmán – hogy írnia azt újra; hibáitól is szabadítva. *Az arany emberrel* kapcsolatban azt olvashatjuk nála, hogy az: Jókai közvetlen „élő érzéseiből táplálkozik“. Tegyük hozzá: a tüdőbeteg haldokló – gyámlány, Ottilia-Noémi iránt táplált (talán plátói) szerelemből... volt is belőle keserítése Jókainak nagyasszonytól (Róza-ribillió...). Mondják...

És még ott lenne... pl. *A jövő század regénye!* Mondja. És sorolni nincs helyünk...

Jókai – ontotta könyveit; életében száz felé ment velük, de színdarabokat is írt, novellákat-elbeszéléseket, „útirajzokat“. Úgy érte, hogy *legképzeletibben*. Nem írt mindig: legjobban, nem: legszerkezetesebben, nem: legfantasztikusabban se. Még Verne-utánzataiban se tudott „tudományos“ lenni (nem is akart?). Még „csigaregényében“ is a „képzelet szárnyal“ (majdnem olyan önkényesen, mintha önmaga kedvéért. Mint annyi regényében; beleértve *Az arany embert* is). Sorol Kálmán-bácsi. S tegyük hozzá: oly szerkezetek és „mértékletes-fantasztikus“ részletek után, mint amilyenek pl. a *Szegény gazdagok* vénember-fejezetei; elég nehezen is érthető, hogy tudta úgy „eldobni magát“ Jókai: hetet-havat összehordva egy-egy kép „teljessége“ kedvéért...

Az 1870-es években előfordult, hogy tíz-tizenkét Jókait adott piacra, mégis szaladt a ház, nem tudtak „beosztani“... ő is volt országgyűlési képviselő, később hajótársasági igazgatótanács-állásba tették, kisajátították pesti „Sárga házuk“, az se volt elég, ugyanoda jutottak... Pedig ekkoriban már ontják Európában s Atlanti-túparti kiadóknál a Jókai-műveket; jönnek németül, franciául, angolul, olaszul, törökül, finnül, svédül és a többi nyelveken. Oroszul is. Csehov pedig (”*Mihaszna győzelem*” címen) paródiát készít (csak úgy; fogadásból) Jókai Móra; mint „európai életet felmutató“ külhoni szerzőre. De hát, nem sok „európai“-t találni abban az Ilka, s báró Artúr von Zaynitz, s környezete-, stb. történetben; hosszabb-elbeszélésben, kicsit népjátéki (oroszmese-mód-) kisregényben. Ő is „eltéved“; a 4. fejezet oldalain, pl. S szerintünk: nem véletlenül...

Csehov majdnem negyvennel volt fiatalabb mint Jókai, s ugyanabban az évben temették őt is (1904-ben). Ugyanaz a kor s két ekkora formátum, s egyikük még így is már jóval egy „másik korban“. Szünet... mint Sékspír után. Nem azt írtuk, hogy Cséchéf, ugye?...

Persze, „főrend“ lett Jókai. Kitüntetések. „Pro litteris et artibus“-rendjel. A királytól. „Mit szólna Petőfi?“ Hetvenkét évesen? Születésnapja előtt két nappal... Gondtalan. S ugyan meddig? Néhány mi? néhány év!... És erre (!) még: hetvennégy évesen: Grósz (Nagy) Bellácska, a „húszéves“. Trófea? De be is indultak azok a szőseggek! Annak idején pl. Kodály Zoltán juthatott emberfiának eszébe (1960-as évek eleje, drótszemüveg, Szecska-fürdő, Budapest... egy otthontalan nagydiák találkozásai...), mostanság pedig juthat: F.-bácsi. Akkoriban így gondolkodtam erről: „úgy kell neki...!“ Most pedig? „Gratulálunk!“ Mikszáth ezt mondja (moralizálva kicsit, pszichologizálva, de nem agyonbonyolítva: kicsit szigorúan is): „... joga van még a legutolsó féregnek is azon a falevélen élni, amelyiken akar.“ (173. old.) vagy? „De végre is az ember akkor nyúl a mézhez, amikor vágyik rá.“ (Ugyanott, de Goethe-úrral kapcsolatban már.) Hogy teljesen Jókai „magánszöveg“, és senkinek semmi köze hozzá!

Ennek ellenére - állítólag – közröhej tárgya volt Jókai... Igen; az irigység. Olyan emberek irigysége, olyaké, akik felvásárolnák szobáik világításához az összes fellelhető szentjánosbogarakat (kopirájt bájj Mikszáth), s már szabadon: úgy világítanak, szegényekkel; de semmi áron nem ismernék be, hogy a paksi atomerőműre lettek téve, vagy a szomszédok kisegítő áramhálózatán lógnak...

Aztán még következik az, amikor „rózsából is tormát főznek“ az embernek, s nem rózsavizet. A minisztertanácsi indítvány, miszerint a Ház szavazza meg Jókainak az éves (s élethosszig járó) nyolcvanezer koronát – nem „megy át“... ellenben Madarász-képviselő: Jókait “haza ellen vétkesnek” mondja - felszólalván...

És egy búcsúztatónak is illő – e “rózsából is tormát”-hoz tartozón. Bekezdés a 177. oldalról: Ez a “hazája ellen vétkes egyén” tartotta írásaival millió és millió emberben a honszerelmet, midőn azt mindenfelől oltogatták, élénk tárta az ország múltját, lángoló lelkesedéssel, fönséges ihletével, kirajzolta jövőjét, neki élt, neki dolgozott szíve vérével, minden porcikájával s kivíván a maga számára a világ csodálatát, annak palástjával betakarta hazáját – ez a hazája ellen vétkes...

Annál is szebb ez Mikszáth Kálmántól, mert különben becsülettel is ostorozta (olykor vitriolos cikkekben támadta) a “politizáló” Jókait (jóllehet Mikszáth maga se volt „igazi politikus“: rá is huhogtak parlamenti némelyek...). De azért mesterének tekintette Jókait, s vallotta is...

Jókainak: haláláig nem marad más, ahová menekülhet, mint íróasztala: oda veti magát számûzetésbe: utcai egybesúgások, gúnymosolyok, szomszédok és (szünetelő) rokonok meséi elől; de dolgozik, ír...

1903-ban, karácsonykor „jelzi“ Jókai, hogy új foga nőtt. Nem nagy dolog; előfordul. De nagyon is dicséri a természetet; azért jött az a fog, mert még szüksége lesz rá. Lehet, hogy Abbáziában telelt, vagy a Rivierán.

Új tavasz. Már akkor is sztrájkoltak vasutasok. De, persze, Taljániában! E tavasznapok vesztegidején – Fiumében – meghülhetett Jókai; talán a visszagyors utazás vonatkényelmetlenségei is megtették a magukét: két héttel pesti érkeztükre: Jókainál tüdőgyulladást diagnosztizál Korányi. Igen szakmai-korrektül ennyit mond erről: - “Tüdőgyulladás és 80 év.” (Mikszáth-tal.) – „Mit mondjak még?”

Terjed a hír. Növekszik az érdeklődés, vizitkártyákat hagynak rokonok, mind, akik elhagyták; jegyzékbe vétetik magukat legkülönb ismerősök. Jókainak tetszik a dolog – sose tudott haragudni. Még a király is aggódik (Móric!) – kiküldik Jókaiékhoz König kabinetiroda-vezetőt: kéretik náluk telefonozni a királynak, minden fejleményről...

Másnap (május 5-én) halt meg Jókai.

Jókai csak ennyit mondott (falnak fordulva): “aludni akarok”...

Kinek lehetne tiszte Mikszáthot dicsérni? ... de olyan szépen egymáshoz kerültek Jókaival.

Különb is, horpácsi házában – egy okos kislány köszönetet is mond neki a sok csodáért; vállalván szíve kis sorait. Ahogy ezeket a mondatokat is... itt; hogy felütöm az Akadémia Mikszáth-összes 19. darabja (*Jókai Mór élete és kora* II. kötet, 1960.) egyik helyét. Az éj. Ez a fejezetcím. (183. oldal)

Jókaira – Jókai halála előtt tehát, a nagy Frigyes-doktor: jobboldali tüdőgyulladást „mond“; Jókai haldoklik... (Ha akkor F.-mister Penicillinje már forgalmazott gyógyszer lett volna...! De csak szinte majd negyvenegypár évre...)

Előbb a korábbi, majd az előttei bekezdést írom ide: “Esze ágában sincs meghalni, rá se gondol, pedig már közeleg az órán a két mutató, jön-jön ahhoz a végzetes számhoz, amely után már minden csak egy nulla, akár számmal együtt, akár anélkül.”

És fölötte? “Még a halál is oly játszi volt, olyan könnyed, olyan gyöngéd hozzá. Nem kaszájával vágja le, mint a többi embert, hanem talán egy virágszállal akar rá sújtani s lelke szelíden röppen át a virágra.”

Néhány nappal is később majd - a Múzeumból búcsúztatva: “... pompával viszik a kiégett napot, hogy elássák a földbe.”

(1)

(hoplá!)

) - - - - - (

(Mi e-ez!)*

(Az egyetlen igazi darab elmarad tehát; elvégre igazi nem is lehetett...)

* Szerkesztői közlés: ha nem is kirándulni (csapkodós odakinn, rendesen ám), ha nem is „tüdőbe” (Erdőre!),... moziba ment. (Bik Fenc bizalmas meghatalmazására: K. Gy.)

* A szerző *Piszkozati (vegyes) füzetek*-jei közül

VÉGH JÓZSEF

A primadonna Rétságon

A helytörténeti kutatás olyan dolog, hogy néha egy fél mondat elegendő ahhoz, hogy elinduljon egy témában a nyomozás, s ha szerencsénk van, érdekes, kerek történet a munka végeredménye. Ez történt ebben az esetben is.

A rétsági Városi Művelődési Központ és Könyvtár szokásos évi pályázatán az volt a feladat, hogy az általános- és középiskolás tanulók írjanak iskolájukról egy dolgozatot. Egy ötödikes tanuló, Máté Jonatán úgy oldotta meg a feladatot, hogy kikérdezte családját tagjait arról, miként emlékeznek vissza iskolás korukra. A dédnagymamája azt is elmesélte, hogy gyakorta volt a vendég Rétságon Muráti Lili a férjével. „Dédnagymamám iskolai felszereléseit Muráti Lili híres színésznő vette meg, aki férjével nyaralt akkoriban Rétságon és jó kapcsolatban voltak a családdal. Üknagymamámék adtak nekik egy szobát a házukban.”

Hogyan került a primadonna Rétságra?

Muráti Lili férje Vaszary János, a neves színházi rendező és író volt. Az édesapja Vaszary János festőművész 1904-ben ismerkedett meg egy budai család szalonjában Rosenbach Máriával, a Pusztaszántón élő járási főszolgabíró, Rosenbach Sándor leányával. Az apa nemigen örült a leányának a festővel való kapcsolatának, de a fiatalok esetében ez szerelem volt az első látásra. Vaszary János – hogy közelebb lehessen kedveséhez – egy időben Rétságon bérelt lakást magának. Számos festményéről tudjuk, hogy itt készült. Az apa halála után a pusztaszántói birtok az időközben összeházasodott fiatalokra, Vaszary Jánosra szállt. Ennek eladása alapozta meg a jövőjüket.¹ A rétsági kapcsolat azonban – mint ez a történet is igazolja, még gyermekükben is tovább élt.

Vaszary János festőművész és Rosenbach Mária

Ki is volt tulajdonképpen Muráti Lili?

Születési idejét tudatosan igyekezett homályban tartani. Valójában Nagyváradon született. 1911. július 22-án. Eredeti neve sem Lili, hanem Teodóra Aurélia. A Lili név gyerekként ragadt rá; mikor két testvére kergette, mindig azt ordibálták "lilililili", mintha libát kergetnének. Sokáig vezetéknevének valódiságában is kételkedtek.

Pályáját 16 évesen Zilahy Lajos Tűzmadárjában kezdte Budapesten. Rákosi Szidi színésziskolájában tanult, mielőtt Bárdos Artúr felfedezte tehetségét. 1932-ben a Művész Színházban, 1932-től 1934-ig a Belvárosi Színházban, 1934-ben a Magyar Színházban, 1934-től 1941-ig párhuzamosan a Vígszínházban és a Pesti Színházban, 1943–1944 között az Andrassy Színházban szerepelt. A jobboldali beállítottságát soha nem titkoló színésznőt és férjét 1944-ben azzal vádolták meg, hogy nyilasok - ő erre azt mondta, hogy nem alacsonyodott le hozzájuk. A szovjetek többször le is letartóztatták őket. 1945-ben férjével, Vaszary Jánossal külföldre menekült, majd 1947-ben Spanyolországban telepedtek le. Muráti Lili rövidesen itt is vezető színésznővé vált. 1948–1950 között Madridban a spanyol rádió magyar adásának bemondónője volt.²

Néhány év alatt tökéletesen megtanult spanyolul. Olyannyira, hogy folytathatta színészi karrierjét, és idegenben, idegen nyelven is sztár lett, férje által írott darabokban ünnepelték, nagysikerű spanyol filmekben szerepelt.³

Saját társulatot alapított és 1950–1963 között velük járta a spanyol színpadokat. 1966-ban Argentínában vendégszerepelt. Muráti Lili sajátos stílusa volt a modern, fiús, sportos, önálló nőtípus. Jellemábrázoló képessége igen jó volt, humorral és bájjal játszotta a modern drámák leányalakjait. Spanyolországban jellemszerepekben, de komikai szerepkörben is sikeres volt. Számos magyar és spanyol filmben játszott.

A hetvenes években jöhetett először haza, a rendszerváltás után színpadra is állhatott, de nem költözött vissza, jól érezte magát Spanyolországban. Madridban halt meg 2003. április 18-án.

Muráti Lili és Vaszary János író

A férj: az ifjabbik Vaszary János

Vaszary János Budapesten született 1899. január 10-én. Tizenhét éves korában önként bevonult katonának. A háború után jogi tanulmányokba kezdett, de abbahagyta és 1921-ben Párizsba ment mint Az Est tudósítója. A francia fővárosban töltött három év alatt színházi rendezést tanult. Visszatérve Budapestre 1924-ben a Vígszínház, 1927-ben a Magyar Színház rendezője volt, valamint színműveket írt. 1931 és 1944 között több mint tíz darabját mutatták be. A negyvenes évek elején az Andrásy úti Színház igazgatója lett. Regénye jelent meg, filmforgatókönyveket írt és filmet rendezett.

Vaszary János író, színházigazgató és felesége, Muráti Lili, az ünnepezt színésznő életébe 1944-ben beleszólt a Történelem. Menekülnek a háború és a szovjet tankok elől, de autójuk elromlik. A Vörös Hadsereg összezárja a Budapestet körülvevő katonai gyűrűt. A házaspár a fővárosban reked. Ettől kezdve egészen 1946 tavaszáig életük egyetlen nagy menekülés: fél tucatszor a GPU fogságába esnek, közel kerülnek a kivégzéshez, a megerősokoláshoz. Mindezeket és még sok hihetetlen kalandjukat végigszoronghatjuk ebben az önéletrajzi írásban, miközben reménytelenül, a pusztá létért küzdve menekülnek az országból.

1944-es politikai magatartása miatt 1945-ben letartóztatták, de megszökött és 1946 júniusában feleségével, Muráti Lili színművésznővel Nyugatra menekült. Rövid párizsi tartózkodás után 1947-ben Madridban telepedett le. 1949-től közreműködött a madridi Magyar Rádió műsorában. Madridban hunyt el 1963. november 20-án.

A primadonna

Vaszary halála után, Muráti, Dóra Sándor világhírű galamblövő felesége lett. Míg a nő színdarabokban játszott, Sándor galambra vadászott és pókerpartikra járt. A díjaiból éltek, nem is rosszul. Lili is szívesen játszott, volt, hogy hetekre leutazott vidékre, egészen addig, míg autóbalesetet nem szenvedett, mely csúnya heget hagyott a szeme felett. 1994-ben, ötven év után szerepet kapott a Karinthy Színházban. Karinthy Márton kérte fel a szerepre.

¹ Végh József: Rétság, Mikszáth Kiadó, 2000.

² <http://hu.wikipedia.org/>

³ Aki mindig szívből csókolózott - 99 éve született Muráti Lili, szinhaz.hu, 2011. július 22.

PETROZSÉNYI NAGY PÁL

VIKTOR ÉS VIKTÓRIA VII. befejező rész

Eltelt öt év. Az 1990–1995 között végbement társadalmi folyamatok rendkívül hullámzóak, pozitív és negatív irányzatok keresztezik egymást. Megvalósul a filozófiai, gazdasági, ideológiai, kulturális és vallási pluralizmus. Privatizálják az állami szektor nagy részét. De az euforikus várakozások ellenére visszaesik a termelés, tömegessé válik a munkanélküliség, és az infláció is megugrik. A reáljövedelem aggasztóan alacsony. Soha nem tapasztalt mértékben nő a szellemi foglalkozásúak és a szolgáltatásban dolgozók aránya. A külföldi munkavállalás elé immár nem gördül semmiféle akadály. A születésszám csökkenésének tendenciája egyelőre tovább folytatódik. A fiatalok később kötnek házasságot, és gazdasági nehézségekre hivatkozva egyre kevesebb gyereket vállalnak. Az oktatásban megszűnik a kötelező, központilag előírt tanterv, és érvényesül a szabad iskola- és tankönyvválasztás. A középiskolások és egyetemi-főiskolai hallgatók aránya a rendszerváltás előttinek csaknem a kétszerese. Szabadabbá válik a vallási közösségek és egyházak alapítása. Az egyházat anyagilag is kárpótolják. De a korábbinál kevesebbet költenek a kulturális szféra támogatására. Létrejönnek a kisebbségi önkormányzatok stb.

A fiatalok egy ideig meghúzták magukat a politizáló öregasszony házában. És egész jól kijöttek egymással. Podmaniczky nem is győzött csodálkozni emiatt.

– Csoda történt, ti elvarázsoltátok a húgomat. Ez az első eset, hogy Nusika egy évnél tovább kibír valakit. Rövidesen azonban mégis csak elköltözött egyikük, nevezetesen Viktória, aki férjhez ment egy orvoshoz. A temesvári fiatalemberen ekkor erőt vett a mélabú, különösen, amikor megérkezett a várva várt trónörökös.

– Jaj, Viktorka, ne lógassa már az orrát ennyire, inkább nőszüljön meg maga is – látott át a szitán a házinéni okosan; vagy legalábbis ő úgy vélte, hogy átlátott, és egy szép őszi vasárnap bemutatott Viktornak egy fekete hajú, frufufrizurás fodrásznőt.

– Gyöngyike, legjobb barátnőm leánya.

Viktor szíve akkorát dobbant, hogy majd kifordult a melléből. A lány feltűnően hasonlított a húgára. Ugyanaz a szem, hajviselet, még tán a hangja is Viktóriára emlékeztette. Hamar összebarátkoztak, s alig telt el pár hónap, meg is kérte Gyöngyikét, aztán... Hát igen ők is összeházasodtak. Később nyitottak egy fodrászműhelyt, ezzel itt a vége, fuss el véle? Megközelítőleg, két epizód kivételével.

Az első akkor esett meg vele, amikor Gyöngyivel Leonardo Lovas kolosszusa körül sétáltak. Itt fedezte fel néhány fényképező turista közt a temesvári festőnő egyik élettársát, a világot újrareformálni kívánó darukezelőt.

– Megismersz? Én vagyok Kis Viktor, a temesvári rendőr százados fia, emlékszel? Dorina ismerőse, Viktória bátyja – sorolta, minek alapján ismerheti fel a reformer.

– Hello!

Ennyi! Semmi ölelés, puszi, de örülök, hogy találkoztunk!

– Hogy van Dorina?

– Nem tudom. Már réges-régen elváltunk.

– És te?

– Köszönöm, megvagyok.

– Még mindig meg akarod reformálni a világot?

– Én, személy szerint nem. Túl kis pont vagyok én ahhoz, túl kis pont.

– Tehát mástól várod a nagy áttörést.

– Már mástól sem. Volt idő, amikor még azt hittem, legalább nálunk, Romániában sikerül.

– De nem sikerült.

– Nem. Még nem vagyunk hozzá elég érettek. És ti sem, egész Európa sem, bármennyire is erölködik egyelőre. De most bocsáss meg, tovább kell mennem a turistacsoporttal. Toate cele bune: minden jól!

A fiatalember úgy bámult utána, mint akinek látomása volt, és hirtelen felébredt.

– Ki volt ez a fura figura?

– Egy régi temesvári ismerős. De már azt sem tudom, hogy hívják.

A második ezúttal sokként ható élményben akkor volt része, amikor Viktória meg ők kimentek szórakozni egy kicsit a Nagyerdőbe. Az annyiszor megénekelte Nagyerdő évszázados tölgyfáival, ligeteivel, gyöngyvirágaival egyike Debrecen legféltettebb kincseinek. A Medgyessy sétányon háborús emlékhelyek és villák emelkednek, de található a Nagyerdőben gyógyfürdő, állatkert és vidámpark, sőt, a lombos fák között megbúvó patinás temető is.

– A temetőt még nem láttam – jelentette ki Kis Viktor. – Talán nézzünk körül odabent is pár percet!

– Fantasztikusan szép cimitir!¹ – gyönyörködött a sírkertben Viktória. – Legfőként az a háromalakos krisztusszobor a főbejáratnál.

– Nekem meg a hamvasztó előtti medence tetszik a legjobban. Lássuk, kik nyugszanak ezekben a sírokban! Fazekas Mihály – betűzte hangosan. – Szép! Diószegi Sámuel, Bényi Árpád. . .

Az egyik sírnál megtorpant:

Kedves Viktória 1942–1994

– Úristen, ez nem lehet igaz!

– Micsoda?

– Olvasd el ezt a nevet, és mondd meg, kit látsz ezen a fényképen!

Viktor térdei megroggyantak.

– Anya! – öntötték el szemét a könnyek, és húga nyakába borult.

– Ne sírj, ne sírj! – húzta meg a nadrágját Viktória kislánya, a két esztendő Xénia, aztán ő is sírva fakadt.

Most már hármásban sírtak-ríttak keservesen.

– Végre értem, miért nem leltük sehol mostanig – mondta Viktória.

– Becsszó, már kezdtem azt hinni, megint Temesvárra költözött.

Ekkor egy kéz nehezedett a vállára.

– Bocsánat a zavarásért, maguk temesváriak?

Rongyos, ősz hajú öregasszony állt előtte.

– Biztos valami csavargó – gondolta a fiatalasszony, és kivett a retiküljéből néhány forintot.

– Ezt magának adom, ezt meg gyertyára, és, kérem, mondjon el egy imát a halott lelki üdvéért.

– Rokonuk a megboldogult?

– Az édesanyám – borult Viktória a díszes sírkőre.

Hallgattak. A szeptemberi nap sugarai bágyadtan kandikáltak át a lombokon.

– És magának?

– Tessék? – rezzent fel az immár harminc felé járó Kis Viktor. – Maga még mindig itt van?

– Csak azt bátorkodom kérdezni, magának is rokona Kedves Viktória?

– Ej de kíváncsi! Igen, nekem is az édesanyám.

– És Viktornak neveznek – tegezte te le váratlanul az öregasszony.

– Őt meg Viktóriának – mutatott a fiatalasszonyra –, ha nem tévedek.

– Stimmel, de honnan ismer maga bennünket?

– Hát csak onnan, hogy én vagyok. . . én vagyok. . .

A sovány, topis öregasszony hangja elfulladt, és elfehéredve kapaszkodott a sírkőbe.

– Hû, ez mindjárt elájul! – ugrott hozzá a fiatalember.

– Biztos éhes a néni. Mondja meg, kérem, hol lakik! Hazavihetjük, ha kívánja. Vagy vigyük inkább az orvoshoz? – nézett kérdően a hűgára.

– Ne, bogdaposte,² jól vagyok. Különbön sincs otthonom, hacsak az utcát nem tekintjük otthonnak.

– Maga tud románul? – csodálkozott rá Viktória.

– Tudok, ugyanis én is. . . Temesvárról származom.

– Szerencsétlen teremtés! – súgta oda Viktor a hűgának. – Ne fogadjuk magunkhoz? Na, legalább egy kis időre. Hiszen földink, és úgy emlékeztet anyára. Képzeld el, ha ő kóborolna valahol étlen-szomjan Debrecen utcáin!

– Mi, ezt a bűdös öreglányt? – fintorgott Viktória. – Én ugyan egy percre sem – súgta vissza ugyancsak félhangon.

Hanem az anyóka így is meghallotta, kiegyenesedett, és komoran elköszönt.

– Kár, én befogadtam volna – sajnálkozott a fiatalember. – Annál is inkább, mert temesvári lévén talán még anyát is ismerte.

– Bumm, erre nem gondoltam! Nénikém, visszajönne egy percre?

Az asszony visszaballagott.

– Bocsánat, csak azt szeretnénk még kérdezni, nem ismerte véletlenül az anyánkat, Kedves, illetve Kis Ferencnét?

– Dehogynem: éppen itt áll előtted – felelte némi vonakodás után halkán, keserűen.

A testvérek úgy meredtek rá, mintha éppen most szállt volna ki a sírjából.

– Lehetetlen! – rázta meg a fejét Viktória. – Kérem, ne ugrasson! Az ilyesmivel nem illik ám viccelni. Ő meghalt, és pont itt, ebbe a sírba temették.

– Az nem én vagyok. Kedvesnek Kedves, és a születési dátum is egyezik, de az egész csak véletlen egybeesés, és a fotó sem pontos, még ha hasonlítunk is egyben-másban egymásra. Esetleg, ha jobban megnéznél...

A fiatalasszony és Viktor is fokról fokra, tetőtől-talpig végigmustrálta az anyókat.

– Egy kicsit mintha tényleg hasonlítana anyánkra – bizonytalanodott el a fiatalember. – Különösen a hangja... Egy kulcskérdés! Hogy hívták, és hol dolgozott az apánk, ezt árulja el nekünk!

– A neve Chi^o Francisc, és a rendőrségen szolgált, mint százados.

– Szabad? – hajtotta félre a nő ingblúzát Viktória.

Az öregasszony nyakán eper alakú anyajegy vöröslött. A testvérek anyjuk nyakába borultak, s most már az anya arca is dicsfényben tündökölt.

– Van, igen, mégis csak van Isten – tapogatta meg a nyakát Kis Viktor, ott, ahol az a bizonyos kereszt lógott valaha. – És most már valóban elmondhatom: haza jöttünk, itthon vagyunk.

¹ Temető. (rom.)

¹ Köszönöm, isten fizesse meg! (rom.)

SZÁJBELY ZSOLT

A megálmodott

Képtelen volt magába zárni a pillanatok pajkos pillangóit. Szemei előtt, mint egy fantasztikus, ám végeláthatatlan előadás, zavaros összevisszaságban táncoltak a semmiből született pillanatokba zárt érzéki víziók: a kardok pengéjén megcsillanó alkonyi fény, a Hold sugarában fürdő sziklák, melyeket rejtélyes köd borított, a remegő kezek halovány lenyomatait őrző evezőlapátok, az ökölbe szorult kezek közül kihulló homok, az ég felé emelt lándzsák árnyékai, ahogyan megsebeztek a féltve őrzött felhők ártatlanságát. Jól ismerte a félelem minden stációját, a harag szinte ösztönszerűen áramlott izmaiban, s emlékezett egy réges-régi hajnalra is, amikor egy pillanat erejéig sikerült legyőznie a sivár és kilátástalan életet. Céltalan és forma nélküli gondolatként suhant át a levegőbe markoló kezek között, s ha éppen egy halál-szagú partra vetette a véletlen, gúnyos megvetéssel kémlelte a szorgoskodó ember-hangyákat, ahogyan komoly és megingathatatlan elszántsággal építették önnön sírboltjaikat. A hegységek lábánál, ahol mutatványosok és csavargók tanyáztak, úgy érezte, megpillanthat egy szeletet a Végtelenből, de a felismerés pillanatában rögtön csalódnia kellett kósza reményeiben.

A világmindenség medencéjében egyre hidegebb és vakítóbb fénnel ragyogtak a csillagok, egy hűvös esőt könnyező alkonyat elmosta kimondatlan szavainak feltételezett értelmét, a formák lassan szétestek, minden alaktalan lett, s rendeltetés nélküli. Amikor megértette, hogy az értelem lángolásának visszahozhatatlan pillanata elvette az érzékelésbe vetett hit erejét, keservesen kacagni kezdett - saját magán. Megértette, hogy minden benyomás, minden érzékelhető pillanat nem volt több, mint egy elképzelt álom árnyéka. Súlyos kétségbeesés szorította lelkét, s mikor egy vérben fürdő hajnalon felébredt egy réges-régen félbehagyott álom valószínűtlen folytatásából, úgy érezte, visszatér egy valamikor már megtörtént pillanatba, a történelem egy olyan szegletébe, ahonnan már kicsorgott az idő illatos olaja. Megpróbálta átfőrdni gondolatait. Némelyiktől megtagadta a létezés emlékképét, s absztrakt fogalommal változtatva a megálmodott valóság fölé emelte, némelyiktől pedig elvette az álom esélyét, s pusztá válósággá alakítva, könnyörtelenül elpusztította.

Egy emlék-csepp gördült végig agyának barázdáin. Egy arctalan alak hangosan kinevette magatahetetlen testét, amint éppen a hajnal takarója alatt zokogva igyekezett elmerülni a „nemlétben”. Ám a „nemlét” idővel újabb létbe fordult, s meglepetten nézett a mellette heverő tükörcépre. A tükörben sűrű éjszaka volt, Ő pedig egy tört szorongatva állt egy végtelen földút közepén. Aztán futni kezdett, a kés élével széthasította a csendet, s közben arra gondolt, hogy valahol egy elfeledett álom fonalát ismét kibontotta a megrettent értelem, s most ennek az idegen képzeletnek az árnyékában menekül önnön démonai elől. A cél világossá vált: meg kell érkeznie a száraz levelekkel fedett kriptába. Hamarosan átzuhant a megtorpant órák örvényén, s mikor értelme felkapaszkodott a megdöbbenés szakadékából, ott találta magát a célként aposztrofált kriptában.

Gondolatait kitöltötte az elmúlás felfoghatatlan valósága. Fátyolos szeméből régmúlt éjjelek könny-varázslatai hullottak az ingatag jelen gőzölgő mocsarába. Egyre csak közeledett a céltalan Cél felé, emlékezett a tenger közepén magasodó sziget mágikus földjére, emlékezett az emlékezet végtelen útvesztőire. Tudta, hogy kötelessége lesz befejezni az életet, hogy végül egy újabb álommá válva újra éledjen egy márványterazon pihenő művész zaklatott gondolataiban. De vajon a hön áhított álmod nem szakítja-e majd félbe egy túl korán érkezett, forró pirkadat... ?!

CSÁKY KÁROLY

Bart község szakrális emlékei

Kis falutörténet

Bart közepes nagyságú település a mai Nyitra megye Érsekújvári járásában. Az Alsó-Garam mentén fekszik, Párkánytól északnyugatra, a Duna menti síkság keleti részén. Határában van a Dobra-patak forrása. Már az újkőkorból is volt errefelé emberi település, s felbukkantak itt a kelták, a kvádok és a rómaiak is. Oklevél először *villa Buruth* alakban említi a helységet 1223-ban.

Több országleírásban is találkozhatunk vele. A XVIII. század első felében *Bél Mátyás* közölt adatokat a faluról, megjegyezve, hogy „*a helység területe sík, földje kötött, lakói magyar katolikusok*“. Aztán elmondja, hogy „*a környék falvaihoz hasonlóan ezt is feldúlták (A törökök. – a szerző megj.), amit valószínűleg azóta sem hevert ki*“ (2001:113). *Vályi András* közli, hogy Bart „*Magyar falu Esztergom Vármegyében, fekszik Bars Vármegyének szélén.*“ Ő is megjegyzi: „*A' szerentsétlen idők kivetkeztették előbbeni szépségéből*“ (1796:132). *Fényes Elek* leírásában azt olvassuk, hogy „*határa róna és dombos, termékeny fekete föld*“. 936 katolikus lakosa van, parókiával és templommal rendelkezik, birtokosa pedig az esztergomi érsek (1851:96). Azt is tudjuk, hogy a sokat szenvedett a második világháború alatt is. Ám az ittenieknek volt mindig erejük a felemeledéshez, amit bizonyít a mai falukép, a település újjáépített szép temploma, a kisiskola, a korszerű művelődési otthon is. S a hétszáz körüli lakosság túlnyomó többsége még mindig magyar.

A község régi templomairól

A *Magyar Katolikus Lexikon*ban olvassuk Bartról, hogy az „*plébánia a valamikori esztergomi egyházmegye párkányi esperességi kerületében. Templomát 1397 előtt a Szt. Kereszt felmagasztalása tiszteletére szentelték. Lakói 1550 körül protestánsok lettek. Nagyölvéd filiájából 1713-ban alapították újra*“ (Diós, 1993:634). A falu lakói rövidesen visszatértek a katolikus hitre, ám később a törökök a templomot is megsemmisítették. Az *Esztergomi Főegyházmegye* című kiadványban ezzel kapcsolatban az alábbiakat írják: „*A törökök teljesen elpusztították a falut, mely Nagyölvéd filiája volt, csak az 1670-es években kezd újra betelepülni. 1730-ban Esterházy Imre egy új templomot épített, s ekkor már önálló plébánia. 1754-ben épült a templomhoz a torony. 1793-ban, 1884-ben és 1925-ben renoválták*“ (Hegedűs-Tóth, 2000:74). A *Borovszky-monográfia* az egyházközségre vonatkozólag az alábbiakat közli: „*Plébániája 1397-ben már fennállott. A helység a XV. században az esztergomi érsek földesurasága alá tartozott./.../Plébániáját 1718-ban állították vissza. 1701-ben már iskolája is volt. Későbbi iskoláját gróf Batthyány János hercegprímás 1794-ben építtette, mely ma a kántortanító lakása. Új iskolája 1903-ban, temploma 1730-ban épült gróf Esterházy Imre hercegprímás áldozatkészségéből*“ (1908:7-8).

A régi templomokra vonatkozólag részletes adatokat találunk Resko Sándor falumonográfiájában (2010). Mint olvassuk: „*A községben valóban létezett régi templom, melyet a Szent Kereszt felmagasztalásának szenteltek. Korábban a reformátusok használták, egészen addig, amíg a török hadjáratok meg nem szűntek. Feltehetően régi alapokra építették a római katolikus templomot 1670 táján fagerendákból és döngölt sövényből, melyet egy vihar ledöntött /.../“ (2010:53-54). Az 1730-ban épült templom **barokk** stílusú, boltozatos építmény volt, s ugyancsak a régi alapokon emelték. A főoltáron kívül két mellékoltára, orgonával ellátott kórusa és fatornya volt. **1793-ban klasszicista** stílusúvá alakították Isten egyhajós hajlékát, sokszögzáródású szentéllyel és előreugró ormos homlokzati toronnyal. „*A kis templomot a 20. század 30-as éveiben modern stílusú mellékhajókkal bővítették, melyeket befedték egyenes tetőzettel*“ (2010:55). 1945-ben a tornyot felrobbantották, s a templom teljesen használhatatlanná vált. Hosszú éveken át a plébánián, illetve a volt iskolában tartották az istentiszteleteket.*

A mai barti templom

A második világháborút követően csak 1957 végén tudott hozzáfogni a sokat szenvedett barti nép a templom felújításához. Ekkor **Tóth Alajos** volt a falu plébánosa. A felújítást, illetve a templom bővítését **Kiss Géza** nyitrai építésmérnök tervei alapján végezték el. Isten újjáépített hajlékáról így írnak a falumonográfiában: „*A hátsó szentély és a hajó alsóbb része a régi templom maradványa, a magasabb 6 tengelyes oldalhajós rész neoromán hozzáépítés (a román-kori háromhajós bazilikák építészeti stílusa alapján). Míg a templom régi részei nem tartalmaznak jellegzetes építészeti sajátosságokat, az új részt félkörvégződésű ablakok tagolják, pillérek és koronapárkány, félköríves fríz mintájára. A főhomlokzat fölé épült a torony, melyet falsáv-keretek tagolnak*“ félköríves fríz mintájú koronapárkánnyal és félköríves végződésű hangnyílásokkal. A főhomlokzat jellegzetessége pedig a nagy, ugyancsak félköríves végződésű ikerablak (Resko, 2010:57-58). Bár 1960-ban már szentmisét celebráltak az újjá varázsolt templomban, a munkálatok még nem fejeződött be, hisz el kellett végezni a külső vakolást, el kellett helyezni a harangokat a toronyban; az enteriőr festését csak ideiglenesen végezték el, s felépítésre várt ez **előcsarnok** is.

A templom mai szentélye tulajdonképpen a régi hajó egy részéből lett kialakítva. Az **eredeti szentély**, a mostani sekrestye egy sokszögzáródású építmény, keleti ökörszemablakkal. Itt látható néhány régi bútordarab, egy-egy fehér selyem, színes képnyomattal ellátott **Mária-** és **Jézus Szíve-lobogó**, illetve a falon egy szép INRI-feliratos polikorómozott öntött vaskorpusszal ellátott **fakereszt**. Krisztus jobbra fordított fején töviskorona, testén fehér ágyéktakaró, lábfejei pedig egymáson vannak a keresztre szegezve. Az észak-déli tájolású templom **újabb szentélye** egyenes záródású, boltíves mennyezetét kiugró, díszes oszlopfővel ellátott falsávok osztják két részre, melyeken a **Húsvéti Bárány-freskó** s a **Kezdet és a vég** szimbólumképe látható. A keleti és a nyugati falon két-két félköríves ablak van. Az északi falon félkörívesen végződő mezőben látható a **Szent Kereszt felmagasztalását** megörökítő falfreskó, **Závory Zoltán** és **Keller József** 1996-ban készült alkotása. A színes freskó közepén függ az a korpuszos kereszt, melyet 1962-ben **Csókás Péter** és **Morvai Mária**, illetve **Csókás Sándor** és **Morvai Franciska** házaspárok adományozták a templomnak. Ezt veszi körül az angyalok, a kerubok kara; fent pedig az Atyaisten látható egy kék földgolyónál, vele szemben három angyal egy **Gloria in excelsis Deo** feliratos szalagot tart. A templom **főoltára** szürkésfehér márványból készült modern alkotás, a pozsonyi Szent Szórad templomból került ide 1960-ból. (A régi főoltárt Simor László adományozta, s ennek részeit a mai mellékoltárokba építették be.) Ennek közepén látható a két ezüstözött ajtóval ellátott Oltáriszentség-szekrény, fölötte egy bárányt ábrázoló reliefes alkotással, két oldalán pedig a **Hic est/ Dominus** felirattal. A főoltár nyugati felén áll a nagy **Jézus Szíve-szobor**, amely Jézust fehér ruhában bordó palástban ábrázolja, amint két kezével lángoló szívét fogja közre. A keleti oldalon a **Mária Szíve-szobor** Máriát fehér ruhában, fehér fátyolban, kék palástban jeleníti meg.

A **diadalív** felett **Jézus lángoló szívének** töviskoronával közrefogott képét láthatjuk a „*Salve crux/ Salus nostra*“ felirattal. Ettől jobbra a **Szent Kereszt feltalálásának** eseményét örökítették meg, amint **Szent Ilona** a földről felemelt keresztre mutat. A szent fehér ruhában, piros palástban áll előttünk, fején koronával. A másik oldalon a **Golgota** látható a három kereszttel, előtte a katonákkal. A diadalív alatti nyugati oszlopfalon a **négy evangélistát** ábrázoló kerámia dombormű látható a „*Menjetek és tanítsatok*“ felirattal.

A templom **főhajójának** betonkazettás mennyezetét szakrális motívumok, szimbólumok (kereszt, hárfa, Házasság Szentsége, rozetta, vértanúság, Oltáriszentség, betegek kenete) díszítik. A nyugati falon, az ablakok alatt az „**Én vagyok a Jó Pásztor**“-freskó látható, melyen Jézus fehér ruhában, feje körül glóriával egy ugyancsak fehér bárányt emel ki a bokorból. Ezzel szemben, a keleti hajófalán kapott helyet a „**Hagyjátok csak a gyermekeket, / Hadd jöjjenek hozzám...**“ feliratos freskó.

A templom **keleti oldalhajójának** oltárát a falumonográfiában **Szentségi mellékoltárként** emlegetik (Resko, 2010:59). A szürke márványból készült alkotás tabernákulumának két ajtaja virágmintákkal díszített, s két gömbölyű, díszes fővel ellátott barna márványoszlop fogja közre. Oldalain kerubok plasztikái láthatók. Ez tulajdonképpen a régi főoltár része, melyet 1928-ban **Simor László** plébános adományozott a templomnak. Mára azonban különleges térré vált az oltár környéke, hisz a tabernákulum

mögötti falra a *Feltámadt Krisztus freskója* került, mint oltárkép. Két oldalt azonban láthatók a sír felé igyekvő, olajat és fehér gyolcsot vivő asszonyok is. Tehát nevezhetnénk ezt akár a Feltámadt Krisztus-vagy a Szentsír-mellékoltárnak is. Közélemben áll a rézfedéllel és kereszettel ellátott fehér márványból készült *keresztelőkút*. Ez szintén Simor László ajándéka 1928-ból. Mögötte, a falon egy *Szentlelket* ábrázoló fehér galamb látható, amely valójában egy kerámia-dombormű. Ezt *Csókás Katalin* és *Szombath Emerencia* készítette. (Csókás Jánosné Árendás Terézia, 1936)

A templom *Krisztus Király-mellékoltára* a nyugati oldalhajóban áll. A nagyméretű *Krisztus Király-szobrot* – mint a helyi kiadványban olvassuk – a csekei *Garai Simon* és felesége ajándékozta a templomnak 1938-ban (Resko, 2010:61). Helyi adatközlőm szerint (Csókásné Árendás Terézia) a fából készült szobor már a régi templomban is megvolt, egy márvány szobortartón állt. Krisztust papi ruhában ábrázolták. Hosszú fehér ingén sárga stóla, bordó palást, fején korona, körülötte glória van. Sebzett balkezét a szíve felett tartja, jobbkezét pedig a magasba emeli. Mellette két lándzsás katona áll, pajzzsal a kezében. Az oltár alatt kapott helyet a *Szentsír*. Itt látható Jézus keresztre feszített fa szobra, vérző, töviskoronás fejével, testén fehér ágylegtakaróval.

Az templomban több szobor is található még. A nyugati oldalhajóban, két ablak közt, egy falmélyedésben áll a *Fájdalmas Anya-szobor (Pieta)*. Ezt *Brecska Ignác* és *Nyitrai Katalin* gyermektelen házaspár ajándékozta a templomnak. Mária kék palástban, fehér fátyolban van; ölében a fehér ágylegtakaróban fekvő halott Jézust tartja, akinek jobb keze a földig leér, a balt Mária fogja. A *Szent Antal-szobor* a helyi hívek ajándéka, már a régi templomban is megvolt. Antal fehér kordával és fekete rózsafüzérrel átkötött barna szerzetesi ruhában áll előttünk. Jobb kezében egy evangéliumos könyv, azon ül a Kisjézus fehér takaróban. A keleti oldalhajóban kapott helyet *Szent Teréz szobra*, amely szintén megvolt már a régi templomban, s melyet a helyi Rózsafüzér Társulat vett. Teréz barna ruhában, fekete fátyolban, fehér palástban áll, mellén, a két keze közt színes rózsák és fészület. Ugyanitt látható kék ruhában és barna palástban *Szent József* a Kisjézussal. Valamikor a *Lourdes-i Szűzanya szobra* állt itt, amely *Cséfalvay József* volt kéméni plébános ajándéka. A kék övvel átkötött, fehér ruhás Mária imára kulcsolt kézzel most a *Lourdes-i barlangban* áll, amely az előcsarnokban látható. Ezt 1972-ben építtette termésköböl *Csókás Máténé Farkas Valéria*. Mária előtt térdepel a kis *Bernadett*, rajta fehér fátyol, barna felső és kék alsó ruhadarab. A barlang körül több hátatábla is függ a falon, s közelében látható még egy *Madonna-szobor*. Mária kék palástban, a Kisjézus fehér ruhában van. A szobor hordozható; a hívek ezt vitték magukkal, mikor búcsújáróhelyekre mentek. Szintén az előcsarnokban áll a *Missziós kereszt*, melyet 1928-ban készítettett *Csókás Jenő* és *Bicskei Rozália* a *Missio/ Metsd meg a lelked* felirattal.

A templom *kórusa* falazott, két pillérrel alátámasztott, déli oldalán két félköríves ikerablakkal. Mellvédjét egy hárfát és harsonát ábrázoló freskó díszíti ezzel a felirattal: „*Aki szépen énekel, kétszer imádkozik*“. A kórus alatt vannak az oldalhajók ajtajai. A keleti oldalhajó ajtaja felett látható a *Szent István-freskó*. A szent királyi palástban látható, fején a magyar koronával, akörül glóriával. Jobb kezében jogar, balban országalma van. A nyugati oldalhajó ajtaja feletti teret *Árpád-házi Szent Erzsébet freskója* díszíti. Erzsébet fején fehér fátyol és korona, akörül glória, ölében rózsák, jobb kezében kenyér van. Az oldalhajókban láthatók a *stációképek*, *Nagy József festőművész* szép grafikái. A magyar koronával és szent István képével díszített magyar zászló *Dr. Barta Sándor* ajándéka. Bart község impozáns temploma az itteniek mély vallásosságáról, áldozatkészségéről is tanúskodik, akárcsak a templomon kívüli további szakrális emlékek.

Szakrális kisemlékek Barton

A barti nép mély hitét, áldozatkészséget bizonyítja a falu belterületén és a határában található megannyi szakrális kisemlék is. A községben lévő szakrális terek nagyrésze rendezett: a kisemlékeket gondozzák, virágozzák, rendszeresen felkeresik azokat. Közéjük tartoznak a keresztek, fészületek, emlékművek, szobrok, barlangok, képoszlopok. Legtöbbjük köből (homokkő), műköből és betonból, néhányuk márványból készült. A templomon kívül a leggazdagabb szakrális tér itt is annak környéke és a temető. De áll egy-egy ilyen emlék a település kisebb terein, a házak előtt, a főút mellett, vagy a külterület bizonyos pontján is.

Keresztek, feszületek

A barti szabadtéri korpuszos feszületek száma igen magas, a keresztállításnak pedig régi hagyományai vannak a faluban. Ezekre a szakrális emlékekre odafigyelnek az állítatók s azok utódai is. Így gyakran kerül sor keresztfelújításra, újjászentelésre. A már megkopott régi fakeresztek helyett több alkalommal is másikat állítottak, de ezek már a régiak mintájára kőből készültek. Az is előfordult, hogy egy régebbi, tönkrement határbeli feszület helyett a községen belül emeltek újat, s így a szakrális tér is megváltozott. A feszületek a községbe vezető utak mentén, a főút vagy a határút mellett, egy-egy gazda földjének közelében vagy a már említett nagyobb szakrális tereken állnak.

A barti keresztek-feszületek legrégebbike a ***Központi temetőkereszt***. 1774-ben emelték homokkőből. Téglalap alakú oszlopán nincs dedikáció, csak az állítás évszáma olvasható rajta. A váza alakú oszlopfőn áll az INRI-feliratos, díszes (háromkaréjos) szárvégű kereszt a szépen megmunkált homokkőcorpusszal. Krisztus kezei vízszintesen vannak az oldalszárakra felfeszítve; lábfejei egymáson, feje enyhén jobbra fodítva, testén ágyéktakaró. A kereszt jobb oldalán egy legömbölyített tetejű vöröses márvány emlékoszlop áll, melyen a központi kereszt történetéről ez olvasható: „*E kereszt 230 év/ viharait állva/ 2004 novemberében/ orkán erejű szélvihar/ következtében kidőlt/ a kereszt 7 drabra/ a Jézus teste 6 felé törött/ újra állított a Barti/ Önkormányzat jóvoltából/ 2006 nagypéntekén*“. A magas feszület bal oldalán 1972-től egy műkőből készült, síremlékszerű alkotás áll, rajta fehér márvány emléktáblával s ezzel a szöveggel: „*Ember! Állj meg, ha papi sírra/ akadsz és mondj el egy Miatyánkot./ Így kívánja ezt a hála, a szeretet és/ a tisztesség./ Légy hát hálás s parancsolj rá még/ unokáidra is, hogy gondozza és/ ápolja azt a sírhalmot, mely alatt/ az Isten embere, a pap nyugszik/ Lelkiatyáink:/ Ft. Králik Máté – megh.1801/ Ft. Imre József – megh. 1820/ Ft. Sticzai János – megh. 1829/ Ft. Zsigmond Imre – megh. 1890/ Ft. Shöffner Béla – megh. 1899/Ft. Seyler János – megh. 1904/ Ft. Zlatnyánszky Ernő – megh. 1913/ Ft. Skadra János – megh, 1927/ Ft. Simor László – megh. 1938/ Ft. Gürtler Dénes – megh. 1944/ Megemlékezve az itt nyugvó és/ volt lelkiatyáinkról/ a barti hívek 1972-ben.*“

A ***Temetőkapu*** egyébként szintén figyelemre méltó alkotás: csodálatos székely faragás, virágmintákkal és geometriai alakzatokkal díszítve. Rajta ez a két évszám: 1223-1998.

A szabadtéri feszületek közül az újabbak közé tartozik a ***Templokerti kereszt***. Ezt, mint az alapzat egyik lépcsőjén elhelyezett fehér márvány tábla is jelzi, 1971-ben állítottott Kovács Ferenc és Bartal Katalin adományaként. Igaz, ezen a szakrális helyen már igen régóta állt kereszt, de az a második világháború alatt megsemmisült. A mostani egy többlépcsős alapzaton áll a templom bejáratánál. A kereszt téglalap alakú szürke oszlopán egy nagy fehér márványtáblán ez a dedikáció olvasható: „*Szent kereszt/ Légy/ Szenvedésünkben/ Vigasztalásunk*“. Az oszlop két keskeny fenti lépcsőjén áll a rövid, egyenes szárvégű, INRI-feliratos műkőkereszt. Az ezüstözött öntöttvas korpusz Krisztust jobbra fordított arccal ábrázolja. Lábfejei egymáson vannak.

A ***Nagyölvédi út melletti kereszt*** a falu északnyugati részén található, a *Humok* nevű dűlő szélén. A háromkaréjos szárvégű betonkereszt egy magas oszlopon áll, rajta öntöttvas corpusszal. Krisztus feje jobbra fordítva, lábfejei egymáson, kezei függőlegesen a keresztzsárakra szegezve. Az oszlopon szív alakú dombormű, alatta két égő gyertyaábrázolás közt kehely látható. Dedikációján ezt olvassuk: „*Isten/ dicsőségére/ 1959*“. Állították a hívek.

A községtől keletre, a ***Kéménd*** felé vezető út mentén, annak jobb oldalán áll a ***Sallai-kereszt***. A XX. század elején állította *Sallai Miklós* a földje mellett. Eredetileg fából készült, de 1946-ban műkőből újra állította *Árendás István*, majd 1972-ben felújították, s ma az utódok gondozzák. Beton alapzaton, két magas kocka lépcsőn áll a téglalap alakzatú szürke oszlop, amely piramisszerű oszlopfőben végződik. Azon látható az INRI-feliratos, háromkaréjos szárvégű kereszt egy vaskorpusszal. Krisztus feje előre néz, lábfejei egymáson, testén ágyéktakaró, a kezek félig vízszintesen a keresztzsáron. Az oszlopra ez a dedikáció került: „*Isten/ dicsőségére/ felújított/ 1972-ben*“. A keresztet vaskerítés veszi körül.

A falu belterületén, annak keleti részén, a Bény, illetve Kéménd felé vezető főút mellett, egy lakóház előtt négy nagyobb fa közt áll az ***Alsóvégi- vagy Nyitrai-kereszt***. Eredetileg 1931-ben állítottott itt egy fakeresztet *Nyitrai Balázs* és *Retkes Klára*. 1960-ban ezt betonkeresztre cserélték. A magas téglalap

alakú oszlop háromkaréjos szárvégű, INRI-feliratos keresztjének öntött vaskorpuszán Krisztus feje jobbra van fordítva, lábfejei egymás mellett, a kezek pedig függőlegesen vannak a keresztre feszítve. Az oszlop alsó részén ez a dedikáció olvasható: */Isten/ dicsőségére/ állítatott/ 1931-ben/ megújítatott/ 1960-ban* “.

A **Kétyi út melletti kereszt** a község északi részén található. Eredetileg itt is fából állított keresztet 1835-ben *Tölgyesi József tanító*, amit *Simon István tanító* 1871-ben megújított. 1971-ben néhány család dedikáció nélküli betonkeresztet emelt itt. (Resko, 2010:78) A magas, téglalap alakú szürkés betonoszlopon áll a háromkaréjos szárvégű, INRI-feliratos, öntött vaskorpuszos feszület. A korpusz eredetileg színezett volt, de mára megkopott. Krisztus arca jobbra fordított, lábfejei egymás mellett vannak.

A **Szögyéni út melletti** vagy **Ciganyic-kereszt** műköből készült 1971-ben. *Bréda Márton* és felesége, *Kovács Matild* állította. A műköből emelt kereszt egy Jézus Szíve-domborművel ellátott magas oszlopon áll; háromkaréjos szárvégű, INRI-felirattal. A keresztben öntöttvas korpusz; Krisztus feje jobbra fordítva, lábszárai egymás mellett. A feszületet veskerítés veszi körül. Eredetileg a főút másik felén állt az a fakereszt, melyet a XX. század elején emeltek. (Resko, 2010:77-78)

A **Wimmer-keresztet** 1900-ban állította *Wimmer Kálmán haszonbérő* a barti majorban. Helyette a **Bréda és a Kóta család** egy szép műkökeresztet emelt a faluban, a főút melletti kis téren. A szürke színű kereszt korpusza eredeti. Magas, téglalap alakú oszlopa egy ugyancsak magas, négyzetes talapzaton áll. Rajta fehér márványtábla, ezzel a szöveggel: *„Isten dicsőségére/ állítatott/ 1994-ben* “.

Az oszlop tetején egy további lépcsőn látható a háromkaréjos szárvégű, INRI-feliratos feszület. Korpusza barnára festett, de az ágyéktakaró fehér. Krisztus feje jobb felé fordítva, lábfejei egymás mellett. A keresztet kovácsoltvas kerítés veszi közre.

A község déli részén, az egykori mezőgazdasági szövetkezet udvarán áll elhagyatottan a **Bagyi-kereszt**. A ma már sötét színű, kihegyezett szárvégű, INRI-feliratos kökereszt oszlopának dedikációja csak nehezen olvasható. Annyi még kivehető a szövegből, hogy az emléket *özv. Bagyi Máténé Morvai Borbála* állította 1905-ben. Az öntöttvas korpusz Krisztust jobbra fordított fejjel ábrázolja; kezei függőlegesen, lábfejei egymás mellett vannak a keresztre szegezve.

A temető **Sallai-keresztje** tulajdonképpen egy egylépcsős betonalapzaton álló fekete márvány **sírijel**. A téglalap alakú díszes márványoszlopon álló kihegyezett szárvégű, INRI-feliratos keresztben öntöttvas korpusz függ. Dedikációja, felirata így szól: *„Itt nyugszik/ Istenben boldogult/ SALLAI JÓZSEF/ 1896-1980/ neje/ CSÓKÁS VERONIKA / 1902-1968/ ÁRENDÁS ISTVÁN/ 1925-1988/ neje/ SALLAI MAGDOLNA/ 1925-/ Nyugodjanak békében/ Jézus Mária szent nevében/*. Lent pedig ez olvasható: *„Itt őrizzük emlékét/ SALLAI JÁNOSnak/ ki hősi halált halt/ idegenben alussza/ örök álmát* “.

A sírijele ott van az elesett családtag katonaképe is.

A falu másik legrégebbi keresztje a **Puskás-kereszt**, amely ma már sajnos csak darabokban maradt fenn. Eredetileg a *„másogyik dűlő* “-ben állt, s tervezik, hogy egy restaurálás után újra felállítják.

Szabadtéri szobrok

Bart szabadtéri szobrai szintén az itteniek vallásosságának, adakozó készségének bizonyítékai. Már a XVIII. században is emeltek itt szobrot, de sor kerül hasonló cselekedetekre később, a múlt század elején s annak második felében is. A szabadtéri szobrokból a falu belterületén és annak határában egyaránt találunk egyet-egyet.

A falu határának keleti részén, egy völgyben, kisebb erdőcske közelében, nem messzire a vashídtól, a Kéménd felé vezető út bal oldalán áll **Nepomuki Szent János kőszobra**, melyet a helyi hívők emeltek 1770-ben. A szobrot 2008-ban *Bréda Mária* újította fel. Ez egy kétlépcsős alapzaton elhelyezett magas, díszes fővel ellátott, téglalap alakú homokkőoszlopon látható. Az oszlopon ott az 1770-es évszám, alatta pedig egy fehér márvány emléktábla ezzel a dedikációval: *„Szent János/ Jézusunk védbajnoka/ könyörögi érettünk./ Restauráltatta/ Bréda Mária/ 2008* “.

Nepomuki Szt. János szobra is homokkőből készült, most épp szürke színű. A szent fején papai birétum van, körülötte pedig csillagos glória. Hosszú papi ingjén rövid palást, kezében egy kőfeszület látható. A szoborról Resko Sándor közöl falumonográfiájában egy érdekes adatot, miszerint *„A szögyéni lakosok mesélték, hogy amikor a szomszédos Barton a nagy*

mennyiségű csapadék miatt megrohadt a szénájuk, batyut kötöttek a szobor hátára. Mivel nem teljesítette feladatát, mehetett, amerre látott“. (2010:76) János ugyanis védszentje a vizeknek is.

A község belterületén, a főút mellett, egy kis tér közepén, egy kétlépcsős alapzat magas, téglalap alakú szürkés oszlopának felső lépcsőin áll az állattartó katolikus nép tisztelt szentjének, **Szent Vendel**nek a közsobora. A bevakolt és szürkére festett téglaoszlop (talapzat) fehér márványtábláján ez a dedikáció olvasható: „ *Isten dicséretére/ Szent Vendel/ tiszteletére/ állították/ MORVAI VENDEL/ és neje/ PUSKÁS ERZSÉBET/ 1928*“. Vendelt hajadonfővel, mezitláb, imára kulcsolt kézzel jelenítették meg. Derekán öv, oldalán tarisznya, karján pásztorbot, vállán leeresztett palást, lábánál egy bárány és egy kisborjú van. A szürkére festett homokköszobrot a községé újíttatta fel 2008-ban.

Ugyancsak *Morvai Vendel*ék állíttatták 1934-ben a templomkertben látható **Szenháromság-szobrot**. Az oszlop alsó, téglalap alakú része háromlépcsős alapzaton áll. Ezen egy négyzet alakú fedél van, rajta pedig egy magas, gömbölyű oszlop. Tetején a Szenháromság-szobor: az Atyaisten bal kezében földgolyóval, a jobb kézben jogarral; Jézus Krisztus a kereszttel s a Szentlelket ábrázoló galamb. Az oszlop dedikációja így hangzik: *Szenháromság/ tiszteletére állította/ MORVAI VENDEL/ és néhai neje/ PUSKÁS ERZSÉBET/ 1934/ A szobor a II. világháborúban el/ pusztult újraállította 1957. évben/ Morvai Vendel/ és neje/ Szlatyina Hermina*“.

Kálvária, emlékmű, barlang

A templomkertnek, mint szakrális térnek a gazdagságát bizonyítja a **Simor László** plébános idejében, 1931-ben emelt **Kálvária** is. Ennek 15 kápolnáját akkor a templom kerítésébe építették a község alábbi polgárai: *Barcsek János és felesége, Csókás Rozália; Barcsek István és Árendás Erzsébet; Szalai János és Varga Ilona; Csókás Ambrus és Árendás Mária; Csókás Márton és Csókás Borbála; Csókás Máté és Bartal Veronika; Csókás Ferenc és Csókás Borbála; özv. Csókás Sándorné Morvai Ilona; Farkas Máté és Szököl Cecília; Jászai József és Kovács Erzsébet; Mácsadi Ferenc és Csókás Valéria; Kabla János és Morvai Rozália; Morvai Vendel és Puskás Erzsébet; özv. Nyitrai Miklósné Bréda Borbála; Puskás József és Csókás Mária; Mocsi János és Retkes Mária*. A nevek közt olyanok is vannak, akik az egyes stációk későbbi felújításához járultak hozzá, meg olyanok is, akik más szakrális kisémléket is állíttattak a faluban. A stációik valójában beton alapokon álló sárgás, téglalap alakú, félkörívesen végződő, tetejükön kereszttel ellátott képoszlopok. A négyzet alakú falmélyedés is félkörívesen végződik, ugyancsak félköríves horgafedéllel védve. Az üvegezett ajtó mögötti falfülkében láthatók a stációjeleneteket ábrázoló polikrómozott domborművek. Az oszlopok alján lévő márvány emléktáblákon az állíttatók neve olvasható. A szakrális emléket 2007-ben felújították.

Ugyancsak a templom melletti szakrális téren kapott helyet a **Világháborús emlékmű**. A díszes, többlépcsős sarkakkal ellátott alapzaton áll a piramis tetejű, három részből összetevődő szürke márványoszlop. Ennek tetején rövid, egyenes szárvégű kereszt van ezüstözött vaskorpusszal. A felső oszloprészen egy katonasapka és keresztbe tett kardok láthatók, alattuk ezzel a felirattal: „ *1914-1918/ a világháborúban elesett hősök/ emlékére/ nyugodjanak a hős fiak/ dülő csaták után*“. Ezt követi a három oszloprészre aranyozott betűkkel írt 48 barti elesett katona neve. Ennyi hősi halottja kevés falunak volt. Az alsó oszloprész fehér márványtábláján ez olvasható: „ *Állíttott közadakozásból*“. Ugyancsak egy nagy fehér márványtábla került az emlékmű magas talapzatára, rajta ezzel a szöveggel: „ *Örök emlék drága halottainknak/ kik a háborúknak – 1940-1945 - / áldozatai lettek*“. S ott a 33 barti áldozat neve is. Az emlékművet vaskerítés szegélyezi.

A főút mellett, az egyik lakóház előtt áll az a **Lourdes-i barlang**, melyet 1968-ban készíttetett *Árendás Ferenc és Kardos Mária*. A félkörívesen végződő falmélyedésben, üvegezett ablak mögött, borostyánnal benőtt terméskövön áll a Lourdes-i Szűzanya polikrómozott szobra. A Szűzanya fehér ruhában, aranszegéllyel ellátott fehér fátyolban látható. Ruhája kék övvel van átkötve, keze pedig imára kulcsolva, jobb karján rózsafüzérrel. A barlangot vaskerítés veszi közre.

Irodalom:

Bél Mátyás: Esztergom vármegye leírása. Esztergom, 2001

Borovszky Samu, szerk.: Esztergom vármegye (1908). Reprint kiadás. Budapest, 1989

Diós István, főszerk.: Magyar Katolikus Lexikon I. Budapest, 1993

Fényes Elek: Magyarország Geographiai Szótára I. kötet. Pest, 1851

Hegedűs András – Tóth Krisztina, összeáll.: Esztergomi Főegyházmegye I. A-K. Esztergom, 2000

Resko Sándor: Bart. ÁSZ STUDIO, 2010

Schematizmus Bratislavsko-trnavskej arcidiecézy. Trnava, 1995

Vályi András: Magyar Országnek leírása. Első kötet. Budán, 1796

A barti templom ma (Csáky Károly felvétele)

A templom keleti oldala a régi szentéllyel (Csáky Károly felvétele)

A templom hajója és kórusa (Csáky Károly felvétele)

A hajó szentélye a diadalívvel (Csáky Károly felvétele)

A Jézus-szíve szobor a szentélyben (Csáky Károly felvétele)

A keleti oldalhajó mellékoltára (Csáky Károly felvétele)

A temetőkapu (Csáky Károly felvétele)

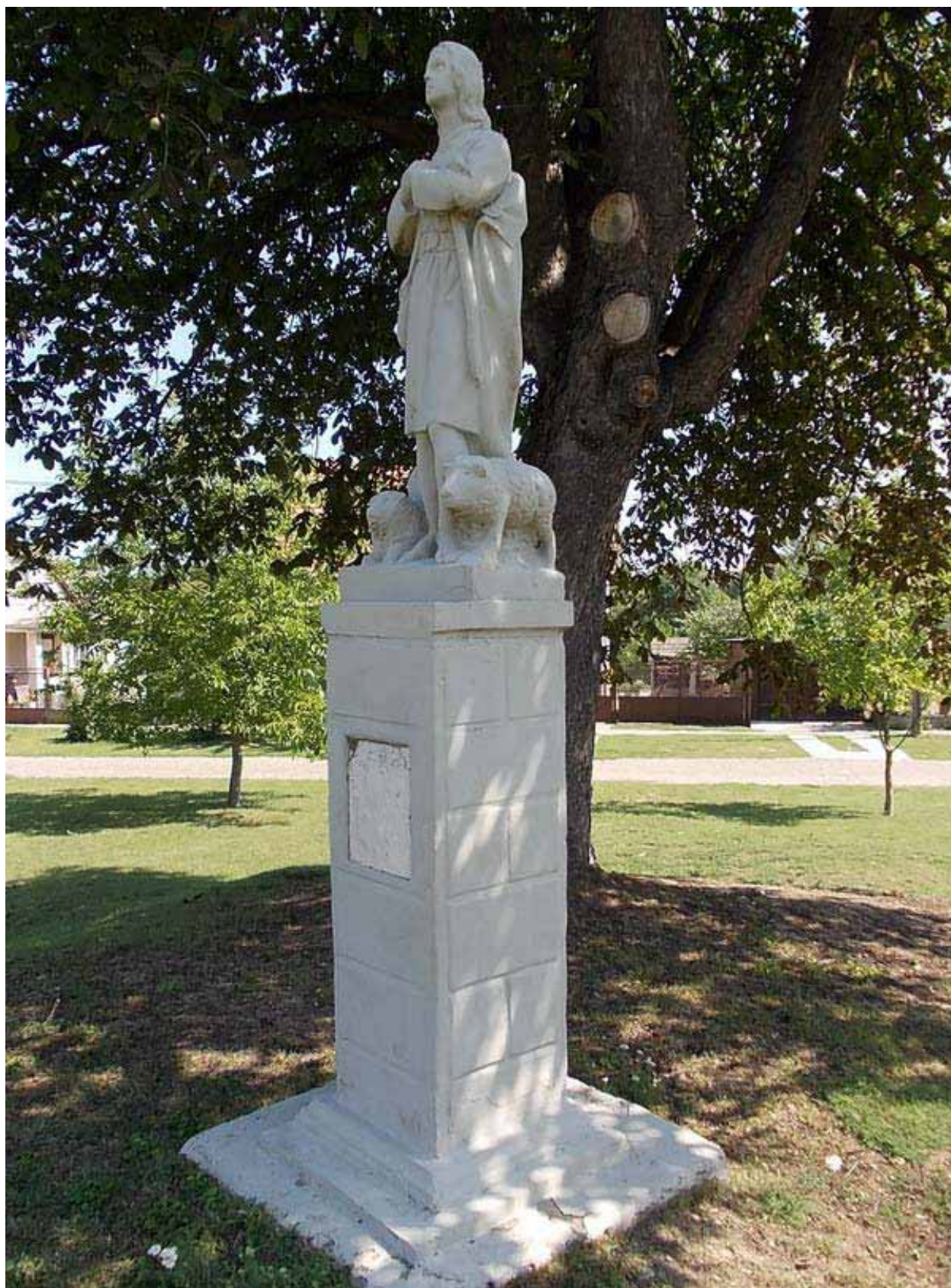
A temetőkereszt történetét idéző emlékkő (Csáky Károly felvétele)

A központi temetőkereszt homokkő korpusza (Csáky Károly felvétele)

Lourdesi-barlang a főút mentén (Csáky Károly felvétele)

A Szent Vendel szobor (Csáky Károly felvétele)

A Szentháromság szobor (Csáky Károly felvétele)

A Nepomuki Szent János szobor (Csáky Károly felvétele)

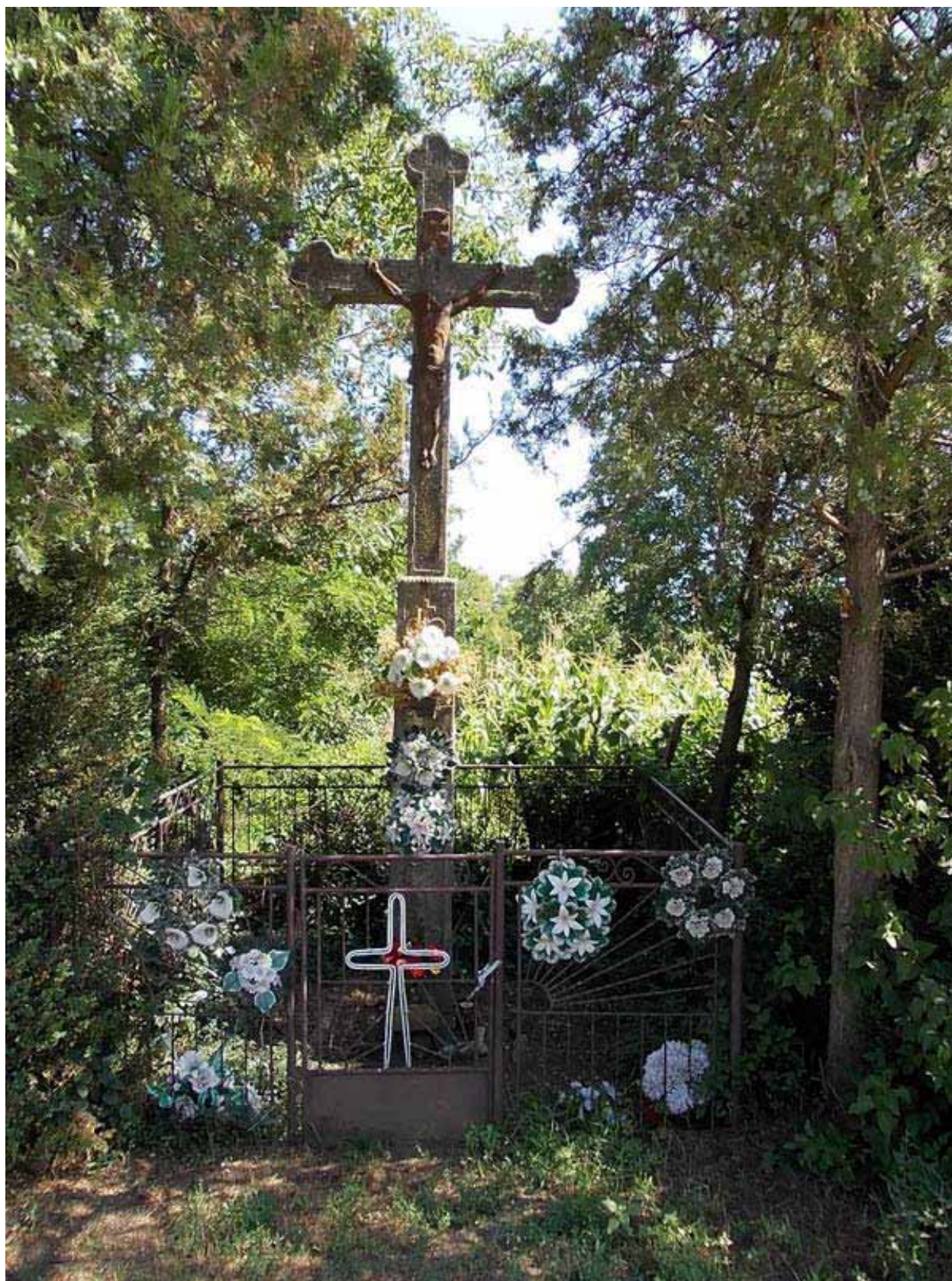
A Kálvária egyik stációja (Csáky Károly felvétele)

A kéméndi út melletti, avagy Sallai-kereszt (Csáky Károly felvétele)

A Wimmer-kereszt (Kótáék keresztje) (Csáky Károly felvétele)

Ciganyic-kereszta szőgyényi út mellett (Csáky Károly felvétele)

Nagyölvedi út melletti kereszt a Homokosba (lovak mellett) (Csáky Károly felvétele)

SZÉKÁCS LÁSZLÓ

Háttér, hátidő

szellőkre aggatott látomásaim
zizegnek, visszhangjukat keresem

arcomra vésve mintázzák az időt
éveim, cserzéséről doromb
és didgeridoo zengi oda-vissza
a mindenség igéit,
az egy szál húr pendülésére várva

sok trilliónyi nap dobol agyamban,
és bolygóik duruzsolják e cövekekről
a mesék meséit, a kvantumok virágait

vázamra ereszkedő bőrsztyűőmben
meszes frekvenciáim himnuszolnak,
életem bogáncairól,
a ritmust a teremtő
magjaim spirális spinjei adják,
... keresd, keresd, keresd, ... súgják

egom lebben, karmája lombhullató,
... de az nem lehet, nem,
csak tavasz és csak tavasz,
... az egyetem

KOVÁCS T. ISTVÁN

KÜLÖNLEGES OLVASMÁNYAIM

Vákuumtechnika és novella

Az elmúlt év utolsó napjaiban *Sárközi Jánosról* emlékeztünk meg Vácott, a Dunakanyar Eszperantó Csoport tagjai körében. Éppen öt esztendeje, hogy elment közülünk, pedig még csak most lenne hetvenöt éves, ha a szíve nem mondja fel a szolgálatot. Sejteni lehetett már ezt régebben is, amikor egy ködös, hűvös téli estén a nitromin után kapkodott, miközben a lakása felé haladtunk. Mert az ilyen időt nem szeretik a beteg szívek. Különösen akkor nem, ha a lehetségesnél jobban fárasztják azokat. Mint ahogy Sárközi János tette, aki sokoldalúan hasznosította emberi tehetségét. Azt is bebizonyítva, hogy a száraznak tartott műszaki tudományok gyakorlati alkalmazója is lehet akár humán műfajok művelője, szépírói műfajok alkotója.

Sukorón látta meg a napvilágot 1932-ben, egy református lelkész fiaként. Édesapja már 1946-ban meghalt. Neki és lánytestvérének a sors kemény sziklakövein kellett ezután makacsul megkapaszkodnia.

János, az ELTE-n szerzett fizikusi diplomát. Ezután a Tungstram (Egyesült Izzó) budapesti gyárában dolgozott. 1959-ben a nagyvállalat váci üzemébe került. Vácra költözött és mindvégig váci ember maradt. Több szakmai, köztük vezető beosztásban dolgozott. Részt vett a váci televíziós képcsőgyár építkezésében is. 1975-től ismét a pesti anyavállalathoz utazgatott be naponta. Vákuumtechnikával, optikával és speciális hőmérsékletméréssel foglalkozott. Személyes beszélgetéseink alkalmával nem szólt erről, csak a *Székelyhidi Ferenc* által szerkesztett *Váci Életrajzi Kislexikon* 113. oldalán olvasható több olyan adat, ami az életművéhez tartozik. A lexikon az Arcus Kft. gondozásában jelent meg 2011-ben.

Az eszperantó nemzetközi nyelvet autódidakta módon tanulta meg és 1974-től lett a váci csoport, egyben a Magyar Eszperantó Szövetség tagja. 1976-ban már beválasztották az Eszperantó Tudósok Nemzetközi Szövetségébe, majd 1978-ban a Eszperantó Világszövetség tagja lett, olvasható a lexikon lapjain. 1979-től haláláig a váci csoport titkára, majd *Bénik Gyula* elnök halála után az elnöki tisztség viselője is. Eszperantó nyelven tartott előadásaiiban és tanulmányaiban bizonyította, hogy ez a nyelv alkalmazható a tudományban. Előadásainak szövegei és novellái hazai és nemzetközi folyóiratokban jelentek meg. Művei a Magyar Elektronikus Könyvtár honlapján is megtalálhatók.

Mia unua esperanta bildlibro (Első eszperantó képeskönyvem) című munkája *Péter Péterrel* közösen, 2002-ben jelent meg. *Az üveg és más novellák* füzére, még 1993-ban került az olvasók kezébe. Az *Ádám és Éva* című kisregény illusztrációit Péter Péter készítette.

Sárközi János fordított *Móricz Zsigmond és Karinthy Frigyes* novellákat, melyek a *Hungara Vivo* (Magyar Élet című folyóiratban) és a *Hungara Antologio* (Magyar Antológia) című kötetben jelentek meg. A szerző ezzel a munkásságával akaratlanul is hagyományt folytatott. A második világháború előtt ugyanis a váci nyomdából került szerte a világra a Budapesten szerkesztett *Hungara Literatura Mondo* (Magyar Irodalmi Világ) című, a ma már klasszikussá vált magyar írók munkáit ismertető folyóirat.

Sárközi Jánossal évekig voltam tagja a Magyar Eszperantó Szövetség Pest Megyei Bizottságának. Amikor már többen azon kezdtünk meditélni, hogy az angol nyelv hegemon közvetítő szerepe mellett talán időszertütlenné vált az eszperantó, ő bár az angolt is jól beszélte, akkor is határozottan kiállt a béke és nemzetközi barátság eszméjét közvetítő eszperantó mellett. Az itt közre adott novella tartalmából is a humanitás szelleme sugárzik. Ezért fordítottam le magyarrá, s ajánlom a tisztelt olvasók szíves figyelmébe. Ez az írás, Sárközi János hét novellájával együtt 1993-ban, a Debrecena Bulteno által kiadott *La botelo kal aliaj noveloj* című füzetben jelent meg.

Sárközi János

Ellenségek békében

A második világháborút követő időkben egy hegyvidéki kirándulás alkalmával ismeretlen helyre tévedt a csoportunk. Körös-körül hegyek magasodtak. A fák világoszöld lombjai mögött fehér sziklák ragyogtak a napsütésben. A völgyben kristálytisza patak vize csobbant át a kövek fölött, kis vízeséseket alkotva. A patakon fehér nyárfatörzsekből ácsolt fahíd ívelt át. Azon túl ösvény kanyargott a sűrű növényzettel benőtt erdei tisztáshoz. A fűben jó illatú vadvirágok pompáztak.

A túloldalon nyers fatörzsekből épült kis ház állott. A faszindely borította háztetőt barnás feketére színezte a múlt idő és a gyakori esőzések. A felszálló szürke füst azt jelezte, hogy laknak a házban. Nem csak a füst, hanem az a vöröses-fehér, tarka tehén látványa is erről győzött meg bennünket, amelyik ott legelt egy oszlophoz kikötve a ház közelében. Az épület mindkét oldalán fenyőfák álltak olyan méltósággal, mintha csak azok őriznék a kis hajlékot. Elragadónak tűnt ez a gyönyörű, békés völgy.

Négyen voltunk. Tizenégy-tizenöt éves fiúk, akik kirándultunk ezen a szép, verőfényes őszi napon. Ebben az időben még nagyon óvatosnak kellett lennünk egy ilyen barangolás alkalmával, mert bárhol előfordulhatott a háborúból maradt, fel nem robbant kézigránát, vagy ágyúlövedék. Az ilyeneknek nem kevesen váltak az áldozataivá. Hiszen, a mi korosztályunk technikai érdeklődését is könnyen felkeltették a kilőtt tankok, földre zuhant repülőgépek, a fegyverek, melyek szétszerelésére ösztönzött a kíváncsiság. Ám ez a környék teljesen békésnek látszott. Valószínű, hogy elkerülte a háború vihara.

Egyikünknek azonban mégis feltűnt valami. Az erdő szélén, egy tölgyfa lehajló ágai alatt magasodó sírdombra hívta fel a figyelmünket. Különös sír volt az. Mind a két síremléket erős tölgyfából ácsolták. A kereszt csúcsán német, az obeliszk csúcsán ugyanígy orosz acélsisak emlékeztetett rá, hogy itt a háborúban elesett katonák nyugszanak. A keresztben gondosan faragott, szép betűkkel ez állt: Helmut Weis 1914-1944. Az obeliszken Ivan Ivanovics Kolev 1912-1944. Az ő neve fölé ótágú csillagot véstek.

Meglepődve és csodálkozva álltunk a sír előtt. Abban az időben ugyan nem volt ritka eset, katonasírokat találni az erdők, füves tisztások szélén. Mégis, ez a kettő így, együtt, különös volt a számunkra. Eltűnődve mentünk tovább a ház felé, ahonnan fenyegető hangú kuyaugatás zökkentett ki bennünket ebből a hangulatból. Nagy, fehér kutya futott felénk a fogait mutogatva. Majdnem akkorának látszott, mintha egy medve támadt volna ránk. A helyzet kezdett veszélyessé válni, de ekkor szerencsére erős, férfi basszushang hallatszott a ház mögül;

-Fickó! Azonnal gyere vissza és hallgass!

A kutya ekkor engedelmesen, bár morogva, visszahúzódott. Az ajtóban magas, testes, idős férfi jelent meg.

-Nem fog meg titeket, ha nem adok neki parancsot.-mondta.

Odamentünk a házhoz és köszöntöttük a gazdát, akinek elmondtuk, hogyan tévedtünk ide. A barátságos öreg hellyel kínált bennünket a ház előtti ácsolt asztalnál, majd eltűnt odabent, ahonnan nemsokára szép és jó ízű gyümölcsökkel, piros almával, sárguló körtével tele kosárral a kezében tért vissza. Az olyan emberek szívélyességével igazított el bennünket, mint akik magányosan élnek és emberi szóra vágnak, egy kis beszélgetésre.

-Ez a kutya vigyáz rám és ő az egyetlen barátom-kezdte mesélni.

-A feleségem tíz évvel ezelőtt halt meg. A lányom bent lakik a faluban, a családjával. Sokszor hívtak már, hogy költözzek be hozzájuk, de én jobban szeretem ezt a helyet. Évtizedekig itt voltam erdész. Most vagyok 73 éves. Szerencsére erős, egészséges, még el tudom látni magamat. A ház mögött van egy kis gyümölcsös fákkal, veteményessel. Ott szeretek dolgozni.

Mialatt az idős ember beszélt, én az arcát figyeltem meg. Jó kinézésű embernek láttam őt. A haja ezüstfehér volt, az arca friss, piros. Magas homlokát alig ráncolták az elszállt esztendő. Fialos tekintete, nagy, barna szemei bizalmat ébresztettek iránta. Kellemes basszushangján érdekesen mesélt, s mi különösen a sír történetére voltunk kíváncsiak. Ezért aztán erre próbáltuk terelni a beszélgetést. Ezt ő megértette és a hangjában érezhető szomorúsággal kezdte el a történetet:

-Ahhoz a sírhoz nagyon szomorú és borzalmas élmény emléke fűz engem. Két barátom nyugszik ott, akik tragikus tévedés miatt végeztek egymással. Errefelé közeledtek már a harcok, amikor egy kis német katonai alakulat érkezett ide. Mindössze öten voltak. Fent, a hegycsúcson, a fehér sziklák közt egy kis barlang található. Ott rendeztek be maguknak megfigyelő helyet, ahonnét az egész környék áttekinthető. Rádiókészülékükkel ott teremtettek összeköttetést a parancsnokságukkal. Aki közülük nem volt szolgálatban, az itt pihent a házban. Három hétig maradtak ezen a helyen. Fiatalok voltak, fáradtak, nem barátkozók, de mégis illendően viselkedtek, nem zavartak engem. Volt köztük egy. Ez a szegény Helmut, aki itt fekszik, ebben a sírban. Vele mindketten megbarátkoztunk. Én jól beszélek németül, mert az első világháború előtt három évig Ausztriában dolgoztam.

Ő faműves volt civilben. Ügyes, intelligens, nős ember. Egy Berlinhez közeli faluban lakott. Öt éves kisfiút és három éves kislányt hagyott odahaza. A kislánya fényképét gyakran nézegette és mutatta nekem. Nagyon szerette a családját és nagyon vágyott rá, hogy újra láthassa őket. Mélységesen gyűlölte a háborút. Amikor kettesben maradtunk, nekem bizalmasan megvallotta, hogy titokban elhagyni készül a hadsereget. Elrejtőzik majd a közelben, lehetőleg itt, az erdőben. Mert a háború a végéhez közeledik. Mert a csodafegyverről szóló propagandát nem lehet komolyan venni.

Sokat beszélgettünk egymással, mialatt ő szüntelenül dolgozott. Kedvenc elfoglaltsága volt fából szobrot készíteni. Egyetlen késsel is, mindenfélét tudott kifaragni. A szobám falán függ az a dombormű, amit erről az én házamról és környékéről készített. Nagyon megszerettük egymást. A rövid idő ellenére, amit együtt töltöttünk, jó barátokká váltunk. Ám egyszer jött a parancs, hogy el kell menniük innét, mert az oroszok már majdnem teljesen bekerítették a környéket. A csoport tehát elment és neki is mennie kellett, bár legszívesebben itt maradt volna. Ám ezt mégsem merete megtenni, mert a csapat tagjai nagyon lelkes és fanatikus fiatalok voltak, akik tovább akartak harcolni és másoktól is ezt követelték meg. A puskaropogás egyre közelebb hallatszott és a harmadik nap délutánján megérkeztek az oroszok. Gyorsan átfésülték a terepet, de itt nem találtak elrejtőzött ellenséget.

Szerencsém volt, mert oroszul is tudok beszélni amiatt, hogy az első világháborúban fogságba esve, Szibériába kerültem. Mivel ezekkel a katonákkal is meg tudtam értetni magam, barátságosak voltak velem. Részükről is nálam tartózkodott egy kis csoport. A hegycsúcstól ők is azért foglalták el, amiért a németek.

Hordágyon hozták az egyik bajtársukat, akit lábon lőtt az ellenség. Orvosilag lekezelték, kötszerrel is el volt látva, de járni nem tudott. Ezért nálam, a házban kellett pihennie. Ő volt Iván. Az én másik szegény barátom, aki szintén itt nyugszik a tölgyfa alatt. A támadás ebben az időszakban megállt. Az ellenség túl erősen tartotta magát. Innen húsz kilométer távolságból, egy hónapig szünet nélkül hallatszott az ágyúdörgés.

-A hegycsúcson szolgáló katonákkal közösen főztünk, étkeztünk. Jó kapcsolat alakult ki közöttünk. Különösen Ivánnal, aki a szobában feküdt. Vagy, ha jó volt az idő, akkor egy széken üldögélt a ház előtt. Mindig együtt voltunk. Sokat beszélgettünk és barátkoztunk. Jó szívű, nagyon békés, szőke, testes, gyermekien ártatlan. Tiszta, kék szemei voltak. A háború előtt kertészként dolgozott egy kolhozban. Úgy mondta, hogy nagyon szerette a munkáját. Mivel a foglalkozásunk hasonlított, sokat beszélgettünk növényekről, fákról, a családjáról. Szép, szőke feleségéről és két kislányáról. Nagyon szerette őket. Különösen az idősebb lányára volt büszke, aki sokat dolgozott vele a kertészetben és ő is ezt a szakmát akarja választani. Iván mindig tervezgetett. -Ha majd vége lesz a háborúnak és hazamegyek, építek még egy szobát a lányaimnak. Elutazunk a családdal Leningrádba és meglátogatjuk az Ermitázs Múzeumot.

-Ha majd véget ér a háború. . . Oly sokszor kezdte így a mondatot. Nagyon várta a béke eljövetelét, amit sajnós, nem ért meg.

-Hogyan halt meg? -kérdeztük kíváncsian várva a választ.

-Egy napon parancsot kaptak a visszavonulásra, mert a németek nagy támadásra készültek. Várható volt, hogy ezt a területet is visszafoglalják. A csoport elment, de Iván nem tudott járni, tehát maradnia kellett. Én megígértem, hogy elrejttem és gondoskodom róla, amíg a bajtársai visszajönnek. Az istálló melletti szénapajtaban építettem neki biztos rejtékhelyet. Ott feküdt, amíg közelről hallatszott a lövöldözés. Aztán, mikor már vagy két napja csend volt, elhagyta a rejtékhelyét és újra velem lakott a házban. Ám a következő reggelen váratlanul fegyverropogást hallottunk. Géppisztoly hangja volt, közel az erdő széléről. Ivan ekkor fogta a géppisztolyát és ahogy tudott, kisántikált a szobából. Nem tudtam visszatartani. -Ha a németek megtalálnák őt a házban, akkor engem is felakasztanának a fára, az ellenség rejtegetése miatt-mondta.

Bicegve ugrált el a fenyőfáig, de akkor már megjelent egy német, szürke egyenruha a cserjésben. Iván a fenyőfa alól elkezdett rá lövöldözni. Az erdő széléről jött a válasz. Hallottam, ahogy a golyók kopognak a fa derekán.

Iván géppisztolya hamarosan elhallgatott. Néhány perc múlva az erdő szélén is csend lett. Körülbelül tíz percet vártam. Aztán óvatosan eltávolodtam a háztól. Futottam a fenyőfához. Borzasztó volt látnom: Iván mozdulatlanul fekszik a földön. Mellette a géppisztolya. Közelebb hajolva felfedeztem azt a vörös foltot a homlokán, ahol a találat érte. Letérdeltem mellé, fölemeltem a fejét, de az élettelenül hanyatlott vissza, a földre. Halálos lövést kapott. Azonnal meghalt. Teljes csönd honolt körülöttünk, csak az én könnyeim hullottak.

Kis idő elteltével az öreg tölgyfa felől tompán hangzó jajgatást hallottam. Óvatosan közeledtem és megláttam, hogy a fa ágai alatt hason fekszik egy német katona, kezében a géppisztollyal. Hörögve, nagyon nehezen lélegzett, és elfojtott, halk hangon jajgatott. Amikor a lépteimet meghallotta, felemelte a fejét. Azonnal felismertem. Helmut volt az. Végzetesen megsebezve feküdt a földön. A szája szegletéből keskeny csíkban folydogáló vércsöppek a sárga falevelekre hullottak. Megpróbáltam fölemelni, de ő halkán, susogva szólalt meg.

-Hagyj engem itt feküdni. Bizonyára a tüdőmet érte a lövés. Sok vért vesztettem. Menthetetlen vagyok. Valóban. Sehol a közelben egy kórház, vagy legalább orvos -gondoltam végig kétségbe esetten. A sorsa reménytelen.

Ekkor ő ismét megszólalt. -Kérlek, hogy temess el itt, a fa tövében. Utoljára itt voltam boldog. Hallgass meg. Érzem, hogy nemsokára meghalok. A hátizsákomban találsz igazolványokat és leveleket. Vedd a gyűrűmet. A háború után küldd el ezeket a feleségemnek. Írd meg neki, hogy nagyon szerettem őt és a gyerekeket. Az utolsó gondolataim is ők voltak. A levelek mellett rólam készült fényképet is találsz. Azt neked adom emlékül. Be akartam fejezni ezt a háborút, elhagyni a hadsereget. Hozzád akartam futni, de már nem tudtam, mert észre vettek, üldöztek. A lábamat eltalálták. Valaki a házad felől is löni kezdett rám, erre az üldözőim visszavonultak. Nem tudom, hogy a ház felől német, vagy orosz tüzelt rám, de nekem muszáj volt menteni az életemet. Háború! Gyűlöletes háború!-sóhajtott halkán. -Háború! Háború! Gyűlöletes háború!-sóhajtott halkán és tovább nem lélegzett.

Mindkettőjüket szerettem. A barátaim voltak. Keserű fájdalommal sirattam el és aztán eltemettem őket egymás mellé. Mindegyikük becsületes, jó szívu, békeszerető ember volt. Életükben is lehetek volna jó barátok. Legalább a sírban pihenjenek együtt, barátként, békében. A fényképeik közös keretben, ott függnék a szobám falán. Azóta gyakran gondolkodom el a történekről. Miért? Miért kellett meghalniuk? Miért kellett megölniük egymást? Igen. A háború kegyetlen tövénye. Ha én nem ölök, én leszek a halott. Ha valaki rám lő, nekem is muszáj lőnöm -mondta szomorúan az öregember és könnyek csillogtak a szemében.

-Fiatalok vagytok és személyesen átéltétek a háború borzalmait-folytatta aztán.-Úgy mondják, elöttetek az élet, tiétek a jövő. Én tudom, hogy soha nem felejtitek el ennek a szép helynek a szomorú történetét. Most viszont már késő van. Itt az ideje elmennetek. A dombok közt megtaláljátok a faluba vezető utat és még eléritek az esti autóbust- igazított el bennünket barátságos vendéglátónk.

Csendesen haladtunk az úton. Szél susogott a nagy tölgyfa levelei közt. Az erdei ház gazdájának a kérdése visszahagzott bennünk is:

-Miért? Miért?

Eszperantóból fordította: Kovács T. István

HORVÁTH ÖDÖN

versei

Amiért vitéz lettem

Töltényünk elfogyott, most bajonettek
viaskodnak. Ők küldenek halálba,
ritkítják sorainkat. Rémes hangok,
ágyúdörgés közepette gyilkoljuk

egymást. Ismeretlen az ismeretlent.
Mióta trombitahangra, rohamra
indultunk, nagy a füst és vérszag terjeng.
Félnénk, de most nincs idő félelemre.

Egy cél van. Egy közös feladat: ölni.
Mellettem bajtársam éppen leszúrják,
nyögve, hörögve leheli ki lelkét.

Vére a ziháló küzdőkre fröccsen.
Nekem sikerül valakit átdöfnöm;
összecsuklik...szemei elszürkülnek.

Az a végső perc

Majd amikor szokatlanul fagyos szél
süvít az utcán, s porhó kavarog,
s már mindenkit megőrjít a gonosz tél,
erőm cserben hagy. Érzem, meghalok.

Lehúzok minden redőnyt, s a sarokban,
kedves fotelemben imádkozom,
jobban mondva az elröppenő nyolcvan
év néhány ismerős arca oson

el lelki szemeim előtt, pár furcsa,
összefüggéstelen képtörédéek.
Minden zavaros lesz... kis idő múlva

rám szakad tudatom teljes hiánya,
a nem-lét bágyasztó bizonyossága;
se hang, se fény... helyettük csend, sötét...

Azért jó

Azért jó, ha az ember még igényes
s nem süllyed le a sötétlő posványba,
ha büszke tartással sétál a fényes
jegenyék között s nyitott a csodákra.

Azért jó, ha az embert megnyugtatja,
hogy sikerült határt szabni magának,
mert becstelen dolgait nem folytatja,
s végre először emelt fővel járhat.

Azért jó, ha az ember arra ébred,
hogy számára mégis csak jó az élet,
noha váratlan gondok mindig sújtják,

de megrázza magát s két lábon állva,
bizakodóan tekint a világba;
nem veszi kedvét se gazság, se csúfság.

Bizonytalanság

Halálod napját nem tudod előre,
csak annyi biztos: egyszer meg kell halnod.
Leengednek a kiásott gödörbe;
amit gyűjtögettél, mind itt kell hagynod.

Lélekben felszállsz, Péternek bevallod
vétkeidet. Utána egyelőre
pihenhetsz, lazíthatsz, nincs semmi dolgod.
Szép márványlap kerül hosszú időre

föled; ott várod a végső ítélet
rád vonatkozó paragrafusát,
miközben tested porhanyós húsát

férgek habzsolják fel. Az örök élet
várat magára, rohannak az évek,
amíg él, ő sír vissza, hû kutyád.

VÉGH TAMÁS

Nagyhét

Méltó időt most az igaz szó teremtsen, ebben
A gondjainkra lehajló, dér-szigonyú csendben,
Mikor csak a széles vállú szél sziszeg szigorúan
Szabados szívünk szegletein, ingerülten,
S a régi csontok a földben újra nehezülnek.

Közel az idő, amikor majd fölsejlik bennetek,
Kik itt éltek e szelídített kor könnyű kenyerén,
Fazonra igazított, motorizált embertelenségben:
Érettünk halt meg valaki egykor, *azon* a kereszten,
Azért, hogy méltatlanságunkat végleg eltörölje.

Közel az idő, s a régi csontok újra nehezülnek.

Kitántorgó

Akiknek menni kellett, azok mentek.
Bizonytalan jövőbe, idegennek.
Ma sem kell más, ugyanaz a kényszer
Űzi, hajtja a lelket: hátat fordítani

E szólamokkal süketítő, abszurd jelennek,
El oda, hol még megfizetik a munkát,
S a tisztességet nem zálogba csapják,
S mint a jövő remény-maradékát,
Egyszer majd, valamikor kiváltják.

Velünk telik meg újra a nagyvilág,
Velünk, akiknek minden út kevés,
Akiknek, mindig későn érik a hazai
Vetés, velünk, örök kivándorlókkal.

Akiknek menni kell, azok mennek.
Bizonytalan jövőbe, idegennek.
Azóta már biztosan jól keresnek...

PRIBOJSZKY MÁTYÁS

AKOCSMAVÁLOGATOTT

(az alábbi történet, s a személyek nem valóságosak)

Spitzer Valér, a tatai Italfogyasztók Szövetsége tiszteletbeli elnöke az éjszaka közepén felriadt álmából. Éjjeli sötét vette körül, az egyetlen derengő fény a hálószoba ablaka felől jött, a függönyön átvilágított a hideg éjszaka teliholdja. Kikászálódott az ágyból, kinézett az ablakon, s látta, hogy a sarki kis fenyő, ami többnyire támpontot adott neki a kinti időjárásról, majdnem a földre hanyatlik.

- Cudar északi szél lehet! - Brrr! - borzongott és gyorsan visszabújt a paplan alá, remélve, hogy szép álma visszatér hozzá. De hiába reménykedett, képtelen volt visszaaludni. Világító karórája számlapján tisztán látszott, hogy fél egy van, az éjszaka közepe. Morgolódva oldalára fordult, de továbbra is éber maradt. Spitzer Valér társadalmi munkában végezte elnöki teendőit, amire a tagság titkos szavazással egyhangúlag választotta meg, immáron másfél esztendeje. Az alapító okiratban az állt, hogy „az elnök kötelessége küzdeni a fiatalok alkoholizmusa ellen, elő kell segítenie a kulturált italfogyasztást” - Hogy ez az utóbbi kitétel valójában mit takar, Spitzer Valérnak sejtelme sem volt, mivel erre vonatkozóan nem kapott eligazítást. Úgy vélte, elegendő, ha rászoktatja a tagságot, hogy lassan, poharanként fogyasszanak szeszes italokat, s ha ő int, azonnal elhagyják a kocsmát. Ez a módszer eddig bevált, tehát nem látott okot, hogy elnöki munkáján változtasson. Mivel munkájáért díjazás nem járt, az Italmérők úgy jutalmazták, hogy tetszőleges mennyiségű, tetszés szerinti italfajtát fogyaszthat, egyetlen kikötéssel: köteles volt aláírni egy elismervényt az adott napon elfogyasztott ital mennyiségéről, s megnevezéséről. Az italmérők vigyáztak arra, hogy ezt még akkor íratják alá elnökükkel, amikor az még képes jellegzetes aláírásával igazolni az elszámolás valóságát. Valér az Ady Endre úton jelölte ki a tagság találkozóhelyét, tekintve, hogy ott a sógora volt a tulajdonos, és az elszámolásnál nem volt túl szigorú. Ez annak is megerősítette, mert amikor Spitzer Valér természetes alakja megjelent a kocsmaiban, a forgalom percekben belül megduplázódott. Az ágyban fekvő a másnap esti, 19 órakor kezdődő találkozón mondandó köszöntő szavait fogalmazta magában, hátha ettől ő is elálmosodik. Reggel nekiállt telefonálni és értekezletre hívta a tagokat, este 19-óra.

Mivel nagy fegyelmet tartott, biztos lehetett a tagság megjelenésében.

Amikor elegendően összegyűltek, a szokásos áldomásos koccintás után, egy külön, számára fenntartott elnöki asztalba kapaszkodva elkezdte előadását.

- Bar... bar... izé, Barátaim! Ma kivételes nap van, megalakulásunk másfél éves fordulóját ünnepeljük. Eredményeink közé sorolhatjuk, hogy tagjaink közül mindössze négy főt kellett soron kívül kijózanító ellátásra beszállítani. Ez mindössze 3 százaléka a másfél évvel ezelőtti helyzetnek. Vannak tehát eredményeink, de ezzel nem elégedhetünk meg. Köztudott, hogy Tata gyermekbarát város. Fennállásunk óta fiatalok egyén a szövetségünkhöz tartozó italboltokat nem látogatja, vagy ha igen, udvariasan kitessekeltek... ööö... Na, jó, igaz, kidobtuk. Az a lényeg, hogy berúgni nem engedték, s ez is haladás. Inkább mi rúgjuk ki őt, mint, hogy egy srác a szemünk láttára leigya magát. Szóval... hol is tartottam? Mindegy! Adjatok egy pohár rizlinget, mert az agyam kezd lassulni. Ez a másik asztal honnan került ide? Miért kellett ide?

A megértő tagság igyekezett megnyugtanni az elnököt, hogy továbbra is egyetlen asztalba kapaszkodik, csak ő látja kettőnek, mert homályos a helyiség. Valér folytatta az eligazítást:

- Azt kérditek, hogyan tovább? Nos, a válaszom, ugyanígy marad minden. Össze kell tartanunk! Összefogásban az erő bar... bar... barátaim! Kaptunk egy kihívást, ráadásul kívülről, a tatabányai testvérszervezet szerint mi meg se tudjuk különböztetni a kútvizet a kadarkától, hogy nem vagyunk az ital szakemberei. Azt kérdem tőletek, hagyjuk magunkon száradni a vádat, vagy felvesszük ellenük a szakmai harcot?

- Harcoljunk! - zúgott fel a tagság még ébren lévő része. - Hívjuk ki őket egy vetélkedőre! Italfelismerés, márkaismeret!

- Mindenki egyetért? - nézett körbe Valér. - Fel a kezeket! Vagy le!

A kezek egyszerre lendültek a magasba. A szavazás egyhangúan a vetélkedő megtartása mellett döntött.

- Rendben van! - bólogatott Spitzer Valér - tudomásul veszem a tagság akaratát, és felveszem a kapcsolatot az ellenfél képviselőivel, mielőbb. Majd értesítelek benneteket, holnap ugyanitt találkozunk, akkor többet mondhatok. Szevasztok!

Spitzer Valér 21 órakor szerencsésen hazatalált. A Keszthelyi utcai kereszteződésnél jobbra kanyarodott, pedig balra kellett volna. A Fényes fasornál lett gyanús az utcakép, gyorsan vissza is fordult. Közben átláthatatlan köd ereszkedett le, így még egyszer eltévedt, de 21 - kor megnyugodva dugta zárba a lakáskulcsot. Stimmelt. A levélszekrényben egy levelet talált. A levelet a tatabányaiak küldték, s hivatalos hangon felszólították őket egy nemes vetélkedőre. Aláírás: nincs

- Megkapjátok! - röhögött Valér. - De kiket jelöljön versenyzőnek? Mert nem mindegy ám! Itt van például Dodó Pál, aki azt sem tudja, hogy a bort szőlőből csinálják, neki mind egyforma, mert azt mondja, ő ennél különbet is tud csinálni a pincében. Igazság szerint Dodót ki kellene zárni, mert lehet, hogy borhamisító. Viszont ő tud leg többet inni! Tartaléknak tehát kiváló.

A levélre csak másnap válaszolt, mert tiszta fejjel akart írni; a mai hosszú elnöki beszéd kimerítette.

Megírta, hogy a kihívást elfogadják, ott és akkor, ahol, s amikor a kihívó fél óhajtja, de javasoljuk, hogy mindkét csapat 4 fővel, + egy tartalékkal képviseltesse magát. Hozzátette, hogy törzshelyük, az Ady Endre úti XX 20-ról elnevezett kiskocsmá a legmegfelelőbb helyen van, főút mellett, kellően tágas, a kiszolgálás elsőrendű, viszonylag olcsó, s a helyiség bármikor rendelkezésre áll a nap 24 órájában.

Törhette a fejét, ki legyen a négy fő? Mert egynek ott van ő, nem is illene kihúzni magát, másoknak lehetne Ponty Marci, az ő nyelve műszerértékű, még azt is képes megállapítani, hogy délelőtt szüretelték a szőlőt, vagy esős délután, napos időben, vagy szárazban.

Aztán ott van Csuhaj Ferkó, Ponty tanítványa, maga is híres borász volt egykor Dunaalmáson, fejtés közben még kezét se mosott, nehogy akár egy cseppel megfertőzze a borát. Bírja is, 4-5 liter meg se kottyán neki, csak pálinkát nem szabad innia, mert akkor verekedős kedve lesz nyomban, no meg időnként jár neki egy szál gyulai kolbász.

Lehetne még negyediknek Ejnye Pista is, igaz, hogy analfabéta, de ott nem verset kell írni, hanem kóstolgatni, ahhoz meg ért, jobban mint egy biológus professzor.

Tartaléknak meg ott van Dodó. Jobb csapatot képzelni se lehetne, csak nehogy a készítésről kezdjenek kérdezni az ellenfelek, mert amilyen lökött a Dodó, képes őszintén válaszolni. No, majd résen leszünk! - határozta el. Megvan a kocsmaválogatott, ez a fontos!

Aznap este ki is hirdette az összeállítást a tagság előtt, önmagát, mint Szövetségi Kapitányt nevezve meg.

- Van ellenvetés? - kérdezte egy farkas mosolyával.

Egyedül, a mindig okvetetlenkedő Pántlikásfalvi Jóska mordult halkán közbe:

- Ejnye Pista analfabéta! S ha alá kell írni a jegyzőkönyvet? Akkor mi lesz?

Hm! - Valér egy pillanatra elbizonytalanodott: - Majd Dodó aláírja helyette. Tudsz írni, Dodó? - fordult a maga elé bambuló óriáshoz.

- Azt hiszem... - motyogta maga elé Dodó egy pillanatig magához térve.

- Akkor megállapítom! - emelkedett Spitzer Valér a helyzet magaslatára, ahol ketten tartották egyenesben

- A tatai kocsmaválogatott megalakult. Kezdődhet a verseny!

Most a tulajdonos, a sógor jött ki a pult mögül.

- Ma itt járt egy ember Tatabányáról. Azt mondta, szombaton este 6 - kor jönnek a vetélkedőre. Üzenik, telefonáljak, ha nektek nem jó a dátum. Mi legyen, jöhetnek?

- Hadd jöjjenek! - rikkantotta Spitzer Valér - Mi készen állunk! Megemlegetik!

Jöttek is, pontosan 18 órakor állt meg az autójuk a kocsmá előtt. Öten voltak ők is, az ötödik kinn maradt a kocsiban, ő volt a sofőr, a versenyben nem vehetett részt.

Addigra a sógor mindent előkészített. Az elnöki asztalt középre állították, rajta két tányér, egyikben sajt, a másikban hámozott almászeletek Valér állva várta az ellenfeleket, ünnepélyes ábrázattal, öltönyben, nyakkendővel.

Óriás termetű, harcsabajuszos ember volt az első, aki belépett, bányász overallt viselt, hetes borosta fedte arcát. Leült az asztalhoz, két könyökét felcsapva mordult:

- Kezdhetjük!

Erre Valér is odaült, és kezét nyújtotta. -Az én nevem Spitzer Valér - mondta.

- Nem baj! - felelte amaz zordonan. - Az én nevem meg Rózsa Bimbó Aladár.
- Mivel kezdjük? - kérdezte Valér.
- Bánom is én! - böffentette Rózsa Bimbó, akin látszott, hogy otthon bemelegített.
- Sógor! - Hozzad a legkisebb üveget!
Hozta és mindjárt öntött is a két versenyzőnek.
Rózsa Bimbó hosszasan szaglászta, lötyögtette:
- Szerintem ez tavalyi mézes barackpálinka.
- Az! - ismerte el Valér. - Saját termés! De azért megihatod, ingyen van.
- Majd iszok, most még nem akarok -kiszólt az ajtón- Hozzátok a kisebbik fonottat!
A sofőr egy kis méretű fonott üveggel érkezett.
Rózsa Bimbó mindkettőjüknek töltött fél - fél pohárral.
- Ezt meg én csináltam. Ez se méreg!
A fonottból fehér bor csurgott.
Valér szagolgatta, lötyögtette. Töprengve nézte az italt, keveset a szájába vett, ízlelgette, majd határozottan kijelentette: Zöld Otelló, keverve sási muskotállal.
Rózsa Bimbó megdöbbsent: - Honnan a francból jöttél rá? Ebből rajtam kívül még senki se ivott.
- Mégis híre van a szakmán belül, mert ez valami csoda bor! - mondta Valér. Rózsa Bimbó egészen elérzékenyült, s az üveget letette Valér mellé a lábához.
- Akkor ezt így, ahogy van, itt hagyom neked, pajtás, ha már annyira ízlik. Ki a következő?
- A neve Csuhaj Ferkó. És a tietek?
- A név nem érdekes. Egyébként se tudom, hogy hívják. Kérdezd meg tőle, hátha ő tudja.
Pufók, kopasz, pókhasú alacsony emberke lépett be, Rózsa Bimbó kiment. Még visszaköszönt, ekkor valami mosolyféle villant a bajusza alatt.
- Pockos Kis Dániel - mutatkozott be katonásan és egy kissé meghajolt. - Melyik asztalhoz kell ülni?
Megmutatták neki. Körülményeskedve elfoglalta a helyét, aztán könyökére dőlve rávigyorgott Csuhajra.
Belső zsebéből lapos, zöld üveget húzott elő és odakínálta az ellenfélnek.
- Ezt kóstold meg, komám!
Csuhaj belekóstolt.
- Nincs ebben semmi különös, tíz évig érlelt ürmös, megbolondítva némi aszúval.
Pockos nagyot nézett.
- Te aztán értesz az italhoz! Pontosan az, amit mondtál. Fogd, cimbora, tied az egész üveggel!
- Ha ez így megy, a végén annyi piánk lesz, hogy árulhatjuk is - mondta büszkén a sógor. No, de majd most következik a főokos, a bandavezér! A végén csattan az ostor! - szokás mondani.
A „főokos” intelligens arcú, magas szikár férfi volt, a pusztai megjelenése tiszteletet parancsoló. Megállt az ajtóban, kimérten végig nézett minden bent ülőn, fejét megbiccentve köszönt, majd rögtön hozzátette:
- Dr. Velem Iván agrármérnök. Üdvözlöm az urakat! - kezében bőr aktatáskát tartott, aminek formáján látszott, hogy egy palackot rejt.
Valér felülmúlta önmagát. Urasan meghajolt, karját is előre lendítette, úgy köszöntötte a méltóságos megjelenésű dr. Velem Ivánt. Oldalra mutatva, kissé elnyújtva mondta:
- Eejnye! - a vendég összeráncolta a szemöldökét, azt gondolván, hogy őt utasítják rendre. - No de kérem! - húzta ki magát. - Ez a hangnem!...
- Félre értett, doktor úr, engedelmével! - lépett közelebb gyanús tisztelettel Spitzer Valér - a mi emberünk neve: Eejnye István. Gyere, Pista, foglald el a helyed!
A vendég arca megenyhült, barátságos, mosollyal üdvözölte a háttérből elősomfordáló Eejnye Istvánt. Szertartásos fejbiccentéssel kezét fogtak, kölcsönösen kimért meghajlással köszöntötték egymást, akár a régi úri világban a párbajozó katonatisztek. A sógor új poharakat hozott, ezúttal csillogó, karsú szárú, talpas kristálypoharakat szolgált fel Velem Iván elismerően biccentett.
- Önthetek a magaméból? Vagy te akarsz kérlek, valami különlegességgel kínálni?
- Köszönöm! - felelte Eejnye kissé mutálós hangon. - Én nem hoztam semmit, van itt akkora választék, hogy elég a találgatáshoz. Parancsolj kérlek, önteni mindkettőnknek. Kíváncsian várom!...
A doktor óvatosan kibontotta az egyszerű, fehér üveget, amin semmi felirat nem látszott. Fehér bort

tartalmazott, de nem parafa dugóval volt lezárva, hanem átlátszó, műanyaggal, amit körültekert ragasztószalaggal. A poharakat félig töltötte és elégedetten hátradőlt. Arcára halványan, kárörvendő mosoly ült. Ejnye István egészen közel hajolva figyelte a kiömlő bor színét, állagát. Nyelve leghegyét dugta az italba, de nem hajtotta le.

- Aha! - mondta csöndesen és bólogatott hozzá. - Érdekes!

- Csak bor! - jegyezte meg epésen Velem.

- Mégpedig finom, 1999-es évjáratú jégbor, mínusz 4 fokon szüretelve, Balatonvilágos környékén! Gratulálok, doktor úr! Remekmű a bora! Páratlan! Mondhatni, ön a borkészítés művésze!

- Köszönöm, kolléga! - válaszolta leforrázottan dr. Velem Iván. - Ön kiváló szakértő. Ilyen hozzáértéssel még nem találkoztam. Kérem, tiszteljen meg azzal, hogy elfogadja tőlem ezt az üveg bort ajándékba. Ha ellátogatna a pincéembe, természetesen boldogan adnék többet is. Több száz hasonló palackot őrzök...

- Természetesen, lefelé fordítva - ezt már Ejnye fűzte hozzá, hogy lássák, ennyit még ő is tud.

- Köszönöm a bort és a meghívást doktor úr! Mindkettőt örömmel elfogadom.

Dr. Velem Iván ekkor felállt, az ajtóhoz lépett, kinyitotta, majd széttárt karokkal, csüggedten jelezte, hogy a versenynek vége, s elismeri, hogy vesztek, még a legbiztosabbnak vélt italt is pontosan meghatározták a tataiak.

Bejött a másik három versenyző. Rózsa Bimbó egyenesen a pulthoz lépett, s egy liter fehéret kért.

Az asztaloknál már teljes volt a barátság, a hangulat gyorsan emelkedett. Mindenki őszinte meglepetésére dr. Velem fakó beszédhangja ellenére csodálatos, lírai tenor hangon énekelni kezdett. Rózsa Bimbó erőteljes baritonnal csatlakozott hozzá. Ekkor már két szólamban énekeltek. A tataiak szájátva hallgatták a művészi produkciót.

- Hát ebben nem tudunk veletek versenyezni! - ismerte el Valér. A tataiak dörgő tapssal csatlakoztak a „kapitány” véleményéhez. Pedig ez még csak a kezdet volt. Bejött Pockos Kis Dániel, majd hamarosan a sofőr is belépett. Pockosnak hasonló énekhangja volt, mint Velemnek, míg a sofőr olyan dörgő basszust eresztett meg, hogy rezegtek a poharak az asztalokon.

- Nektek koncertpódiumon volna a helyetek - áradozott Valér. No, erre lettek csak vígan a vendégek. Egyszerre mondták:

- Van is ott helyünk: *Öreg bányászfiúk* néven szoktunk fellépni, s már hanglemezünk is van.

- Nekem is van olyan lemezem - mondta Valér. - De sejtelmem se volt, hogy Ti vagytok azok. Hát, fiúk, alaposan lepipáltatok bennünket a művészi énekekkel. Még szerencse, hogy ez nem versenyszám.

- Az igazi versenyt ti nyertétek - állt fel dr. Velem. Bármiben fogadtam volna, hogy egyik italt sem ismeritek fel, különösen nem az én jégboromat. Minden elismerésem Ejnye Istvánnak! Meg a többieknek! Hanem Pista, mondanék én neked valamit: Szükségem volna a pincészetemben egy megbízható szakemberre, aki biztonsággal képes megkülönböztetni a lőrét az igazi nemes italtól. Alkalmaználak, olyan havi fizetéssel, amiben megállapodunk.

- Van itt nálam jobb: Ponty Marci, én is tőle tanultam. - húzódozott szerényen Ejnye.

- Rá nem emlékszem. Ő is versenyző volt? - ezt már Valértól kérdezte a doktor.

- Nem volt rá szükség. Ti is négyen voltatok. A tartalékhoz hagytuk, biztosítéknak.

- Egyébként ő a legjobb köztünk.

- Esetleg őt is alkalmazhatnám?

- Mennék én is szívesen - sündörgött közelebb Marci. Úgyis munkanélküli vagyok.

- Győzni győztünk, legalább ennyi örömünk legyen, de hogy a két legjobbat az ellenfél elviszi, arra nem számítottam. Szerencsére ilyen verseny nincs minden nap.

- Sajnálom, uraim, ünneprontó leszek, de kénytelen vagyok zárórát hirdetni. Jöhet egy ellenőrzés, és bezárhatom az üzletet végleg. Mostanság nem sokat vacakolnak a kis üzletekkel. Köszönöm a szép estét mindenkinek! További sok sikert mindenkinek!

Megkezdődött a búcsúzkodás, ami tovább tartott, mint maga a verseny. Időközben a belátogató helyi vendégek szétvitték a hírt: micsoda fényes győzelmet arattak a tataiak.

A kocsmá előtt a Szövetség külső pártoló tagsága fogadta a győzteseket, és diadalmenetben kísérték őket a haranglábig. Éppen akkor muzsikálta el a 22 órát. Ekkor viszont a tatabányaiakból szakadt ki az irigység sóhaja.

- A következő ünnepeteken engedjétek meg, hogy fellépjünk a tiszteletetekre! - ajánlotta Velem. - Jóféle boros nótákat éneklünk majd, alkalomhoz illőket.

A zárszót, ahogy illik, a győztes csapat Szövetségi Kapitánya, Spitzer Valér mondta el:

- A kocsmaválogatottat átmenetileg feloszlatom! Átalakulunk énekegyüttessé. Velem barátunk megígérte, hogy segítségünkre lesz! Székhelyünket pedig áthelyezzük a Művelődési Központba. Új működési rendet fogok kidolgozni, amit majd megtárgyalunk, s ha a tagság megszavazza az elfogadását, s a jövőben annak megfelelően működünk. Az italozásnak vége! - maga is belesápadt a hirtelen jött ötlet kimondásába. Van kérdés? - Kérdés nem lévén, a tatai kocsmaválogatott sorsa megpecsételődött.

B. TÓTH KLÁRA

Szintánc

Hová tűntetek régi színeim
meddig kell még elmerülnöm
a szürkesség purgatóriumában
Ha magamra teríthetném
a pineák zöldjét - ezüstjét
rododendronok aranyló bíborát
mint Athéné fenséges vállára
az aranyszállal hímzett peploszt

Panathénaia éltesd a színt
a világ hőfokát – táncoljátok körbe
ti karcú szüzek fényarcú leányok
dobbanjon a láb rengjen a csípő
dob ritmusára keringjen a tánc
libbenjen a tarka lepel szórjátok hát
széjjel fiatalságotok szirmait
borítsák be a kopár sziklaszirteket
kőszáli kecskék lábnyomait
tüskés-bozótos patakmedreket

röppenjetek hát magasba
világszép holdarcú leányok
érintsétek a szivárvány ívét
játszva-táncolva göngyölödjetek
színjátszó fátylába csusszanjatok
le e mennyei csúszdán
erre a színevesztett Földre

adjátok vissza a színeket
világszép éjszemű leányok
lábaitok előtt hajoljanak meg
a mirtuszok isteni papnők
mannakőrisek borítsanak árnyat
fejetekre – táncoljátok vissza
a színeket Athéné leányai
a világ szürke falára
betűkkel pótolta repedéseire
pergamenbőröm megsárgult
rétegeire áradjon újra
hétarcú isteni fény

ELBERT ANITA

Kockadobás

1. Élére fordul, pörögve néhányat,
Majd visszazáll az eredetre, melyből
Vétetett. Magából születve, és magában
Elhunyvva, mintha már a semmi sem
Lenne, olyan a szembeötlő oldal, a sors
Halálembere. Pattan az alfán, mely
Omegába hajlik, és viszont, a kozmikus
Kör egybeért, akár a farkába harapó
Kígyó. Kihullik kezedből halálod,
Mert örökké élsz, de most vége már
A világnak. S csak egy perccel éli túl
Az életfát virága, mely majd hervadva
Még egy dobást kíván: a feltámadást.

2. A kérdés kettős, mely két urat jelöl meg,
Az Istent, és a pénzt, kinek szolgáljon hát
Az ember? Ha szíved roskadozva viszed,
Mint szegény, örömed nem leled sehol sem,
S ha gazdag vagy, de zsugori, s vagyonod
Nem élvezed, vagy pont eltékozolva állsz,
És hallgatsz, rájöhetsz, a halálban eltörlik
Mindezeket, s csak a lelked marad, ami
Az Istené, s mennyit ér a világ összes
Vagyona, ha lelked oly fejletlen, akár egy
Hernyó, mely egyszer majd bebábozódik?
Ne pénzt kérj, de erőt, és szerencsét, tudást,
Melytől világlik az agyunk, mert Isten nélkül
Mi nagyon egyedül vagyunk. Pörög a kocka,
Vissza a végtelenbe, mert bár kettő van rajta,
A kettő mégis egy, az univerzum jegyében.

3. Hármásra ragyog a szerencse, tapsikolnak
A századok, mert szent a három, melyben
Isten három minősége rejlik. Megsejtem majd
A nagy titkokat, de senkinek el nem mondom,
Mert forgandó a sors, s nem tudhatom, kibem
Mennyire bízhatom. Fényből jöttem, fénybe
Megyek, egyet azonban nem értek, hogy
Kerültem én ide, pont erre a Földre? A semmi
Is eltűnik, tar a táj, bizton fogom meg kockámat,
Pörgetem a végtelenbe, s hirdetem a háromban
Egyet, mindent az egységre hangolva, bennem.

4. Földanya nagy száma, a négyes, kézen fogják
A kettést, csordulva könny a világra, ez a tavaszi
Harmatcsepp. A világ anyja dajkálja gyermekét,
A Földet, a kocka ebben a pillanatban anyai
Minőségét fordítja szemem elé, nagy dobás után
Az irgalom végigcsorog az arcomon. Tudom,
Egyszer minden elv vértóra száll, zörögnek
A falevelek, és sírnak az emberek, ám addig
Még összeteszem két kezemet, és ringatom
A szót szívemen, pontosan a világközépen.

5. Minél nagyobb számra pördül a kocka,
Annál inkább izgatott az ember, s a szenvedély
Végigbuzog az ereken, egészen a szívig. Nincs
Csapongó gondolat, mely elodázná a jutalmat,
A győzelem ugyanis a legfőbb dopping ebben
Az életben. Páratlan számok a világ koronái,
Királyok csendes kíváncsúi, de vigyázz,
Rabul ne ejtsen a szerencse, mert teljesen
Mégmámorosodik a lelked, s ekkor már
Semmi nem lesz elmédben, csak a győzelemre
Törekvés, ami kiöli belőled a szeretetet, s
Maradsz a puszta lég, semmiségre áhító lény.

6. Legnagyobb szám a kockán, örül neki
Minden ravaszdi, de ördögös bizony jelen
Szám, ugyanis anyagba mártva hirdeti, ne
Hagyd magad meggyőzni a szellemnek, csak
Hatosot dobj, igazd le ellenfeledet, s légy harcos.
Pedig az igaz ember egységre törekszik, az egyesre,
Meglapulni alázattal, s soha el nem engedni
Az Isten kezét. Ne akarj győztes lenni, légy
Az utolsó, oszd szét vagyodat, semmihez se
Ragaszkodj. Kockadobás sem számít semmit,
Hisz a sorsod te irányítod, ne menj bele vad
Játékokba, még a valóságba se, csak élj, mint
Harmatszeme ebben a világban, s ha eljön
Az utolsó óra, egyes akarj lenni, ne hatos,
Hogy a mennyben felemeljenek, s ne érdekeljen,
A Földön vesztes vagy, vagy győztes, egy
Maradjon a szívedben, a kocka forgandó, de
Ütemét nem te irányítod, csupán mozgatott vagy
Te is, mint minden ember e kocka életben.

DOBROSI ANDREA

Nagyapának

Kérges kezed megedzette a munka,
de sosem volt időd fölös panaszra.
Törödtél. Sorsod szó nélkül túrted el.
Ha adtál, örököd magába gyûrt, emel

mába is. Rég szötte hálód rám veted,
szentté mormolom egyre csak nevedet.
Áldalak. Lennék hasonmásod nagyon.
Vígan énekelhetnénk vasárnapon,

nekünk zengve fel orgona. Kenyered
rám morzsálhatna, mit bánom, hogy szelted
azt. Úgy várom én, csak megkínálj, megint
marassz, hívjál újra el, mint rendszerint.

Vesd a dunyhát, takarjon be tenálad,
kályhatüzem szítsd, adj a fáhasábnak.
Magasságod, mint villám, hasíthat is.
Vásznad lennék. Fesd rám arcod, mint Matisse.

H. TÚRI KLÁRA

Ima árvíz után

/Istenem, ahogy segítik egymást
Úgy segíts e népen Istenem
Ily otthontalanon hisz segítenék én is
Én is segítenék ily szerencsétlenül/
Ránk zúdult ömlött le az ég -
Egy folyó ha medréből kilép
Én Istenem tekintsd e tájat
Több volt a víz mint elég:
Szenny öntötte szegény hazánkat
Felhőtlen kedvünk árba mosva -
S habokba romokba omolva
Tűnt el, a bajok tengerén
Alámerülve a remény...
Ne hagyd a gondok felszínén
Süllyedni néped Istenünk!
Ne hagyd gondjai f e l s z í n é n
Add ha szomjúhozza kedve,
Add szellemed és add a szemnek
Fényét s igéid igazát neki -
Vizenjáró biztonsággal élve
Szennyek alatt szemlélve vetésed,
Hogy örökké emlékezzen Téged;
Lelke mezei virággal borítva,
A hit a romlást benne, hogy felülírja
Úgy legyen, Legyen úgy Legyen
Általad Veled és Benned jó barát
Mind, aki szent biztonságod bírja
(Örökkön-örökké) Amen

HÖRÖMPŐ GERGELY

Húsvét Aszódon

Akkor a cigány elkezdett játszani.
Nem dolgozott, ő játszott.
Elmuzsikálta a múltó világot.
Évezredek homálya... világosság,
hogy jöttünk valahonnan
s valahová megyünk,
ezért dobog fel hangosan
sokszor eltakart
honvágy szívünk.
Népszokás, húsvét, evangélium,
így együtt egy nagy-nagy
misztérium.

Húsvét Hévízgyörkön

„Meggötözték őt és vitték Annához”

Ó, hányszor láttam gyerekkoromban
megbilincselte rabokat. Sajnáltam...
bárha látni való volt sokszor
brutális arcukon a bűn.

S most látom őt...
Keze keresztben, megbénítottan, megkötözötten,
- keze. De szíve nem.
Bilincsvágyó világ, te szívtelen,
csókold meg ezt a kötözött kezet!

Bűnöm hálójában, akár a légy
Pókhálóban, vergődik lelkem és ezért
egyre jobban csak leköti magát;
valaki szól itt és majd odaát.

Krisztus akar és tud segíteni.
Bűn, halál láncát szent keze,
megcsúfolt, szent, feltámadott keze
rólad letépheti a bilincseket,
rólunk letépheti;
Ő tud segíteni.

VÉGH JÓZSEF

A Jókai-díj előtörténetéhez

Egy díjat alapítani nagy tisztesség. Nagy felelősség is, hiszen méltóvá kell, hogy váljon a névadóhoz, sőt feladata, hogy ápolja, vigye tovább a szellemiségét. Különösen igaz mindez, ha egy közismert, közkedvelt személyiség a díj névadója.

E tekintetben szerencsés embernek mondhatom magam, hiszen két díj alapításában is részt vállalhattam. Mindkettő az irodalommal kapcsolatos. Az egyik a Spangár-díj, mely az elmúlt évek alatt vált országosan ismertté, s immár kilenc antológia mutatja be a pályázatra érkezett legjobb írásokat. A névadó, Spangár András az 1600-as évek végén született Nógrád községben, s ő az, ki elsőként vette számba a magyar nyelven írókat, s elsőként fordította latinról magyarra István király, máig sokat idézett, fiához, Imre herceghez írt Intelmeit.

A másik díjnak családtörténeti vonatkozásai is vannak. Dédnagyapám húga volt az a Szarvassy Margit tanítónő, kit Gárdonyi Géza menyasszonyaként ismert meg az irodalomtörténet. Kettejük levelezését számos könyv idézi. Szarvassy Margit egy nagy műveltségű, hat nyelven beszélő asszony volt. Több tankönyv szerzője. Egy életen keresztül tartó barátság fűzte őt Jókai Rózához, ki nem más, mint Laborfalvy Róza unokája, Jókai Mór fogadott leánya. Jókai Róza – maga is kiváló festő – feleségül ment Feszty Árpádhoz, a Feszty-körkép festőjéhez. A Bajza utcai Feszty szalon a korabeli művészeti élet egyik legfontosabb találkozó helye volt. Itt ismerkedett meg Szarvassy Margit Gárdonyi Gézával, de Bródy Sándorral, Munkácsy Mihállyal, s természetesen Jókai Mórral, s egy sor kiválósággal még a korabeli irodalom és művészet legkiemelkedőbb egyéniségei közül. E révén került a család birtokába néhány máig féltve őrzött, irodalomtörténeti ritkaság. Köztük egy másolat Jókai Mór kezéről. Még az életében készült, s készítője nem más, mint a kor egyik legtöbbet foglalkoztatott szobrászművésze, Donáth Gyula, kinek legismertebb alkotásai közé tartozik a tatabányai óriási turul, és annak a budai várban látható kisebb társa.

Szénássy Árpáddal, a Felvidék legjelentősebb könyvkiadójának igazgató-tulajdonosával való találkozásom két szalon is futott. Előbb helytörténészként ismerkedtem meg vele. A rév-komáromi könyvkiadó olyan lendülettel törekedett a gyorsan veszendő múltbeli kulturális értékek megmentésére, mely máig például szolgálhat honi könyvkiadásunk számára is. Szeretággazó értékmentő, és értékteremtő munkásságának egyik legszebb példája annak a csúzi kastélynak a megmentése, mely immár lebontásra volt ítélve. A romokból egy pompás kastélyt varázsolt, mely kastély-múzeumként, konferenciák, találkozók, kiemelkedő kulturális rendezvények színhelyéül szolgál. Számos napot együtt töltöttünk. Jártuk a térség falvait, szerveztük a helytörténeti kiadványok megjelentetését. Szénássy Árpád egy különleges adottságú ember volt. Minden percben remek ötletei születtek, mely a belőle soha ki nem fogyó, lelkesedésből táplálkozott. S ezekből az ötletekből aztán jó néhány meg is valósult. Kapcsolatunk akkor bővült barátsággá, mikor mindketten abban a megtiszteltetésben részesültünk, hogy elnyertük a Magyar Kultúra Lovagja címet. Több feladat megoldására vállalkoztunk együtt.

Egy látogatása alkalmával mutattam neki a Jókai-relikviáimat, s a kéz láttán azonnal megfogalmazódott benne az ötlet: alapítsunk egy Jókai-díjat. A kéznek a másolata lenne a díj tárgyasult formája, s majd ő egy kis pénzt is kerít hozzá. Az első másolat el is készült, a bányai műköves mester, Miskédi György volt ebben a segítségünkre, s ma is ott látható a csúzi kastély kiállításán, hol a felvidék nagyjai láthatók életnagyságú, kerámiaszobrokkal berendezett életképek formájában. Mindezt azonban Szénássy Árpád már nem élhette meg. A megmagyarázhatatlan sors másként rendelkezett. A kultúraszervező, maga is kiváló történész, író, a sokoldalú egyéniség távozása máig fájó űrt hagyott maga után. Számos kezdeményezése maradt félbe, hiszen készült a téglamúzeum, épült már a méhészmúzeum, terveztünk közösen egy bényi Marcus Aurelius emlékművet, s bizonyára legtöbb tervéről nem is volt tudomásom.

Szénássy Árpád emlékének is ajánlva, a Jókai-díj ötletének továbbvitelét a Kultúra Lovagrendje vállalta magára. Felvettük a kapcsolatot a rév-komáromi Jókai Közművelődési és Múzeum Egyesülettel, s közösen megfogalmaztuk a díj alapító oklevelét. Kiírtunk egy pályázatot a díj elnyerése érdekében. A Jókai kéz mellé Szénássy Árpád özvegye ajánlott fel az első évre egy harmincezer koronás pénzdíjat.

A Kultúra Lovagrendje 2006 nyarán, a dombrádi tanácskozása során megalakította a Jókai Emlékbizottságot, melynek megtisztelő elnöki tisztét reám bízta. Feladatunk a Jókai pályázat szervezése és a díj odaítélésének intézése.

A pályázati kiírás számos fórumon megjelent, s határidő lejártával már az első évben örömmel nyugtáztuk, hogy szép számmal érkeztek írások határon innen és – túlról egyaránt. A feladatunk immár az volt, hogy döntsünk, s hogy 2007 februárjában – Jókai Mór születésnapján – átadjuk a legkiválóbb szerzőjének. A terveinkben szerepelt, hogy a beérkezett pályamunkákból válogatva az arra érdemeseket egy antológiát adunk ki. 2013-ban immár a hetedik kötet látott napvilágot.

A Jókai-díj

Jónás Ágnesé a Jókai-díj

2013. FEBRUÁR 17.

TARICS PÉTER, FELVIDÉK. MA

Komáromban, Jókai Mór szülővárosában Jónás Ágneszt részesítették az íróról elnevezett díjban. A Jókai-díj egy díszoklevél, Jókai kezének másolata és egy 50 ezer forint értékű könyvcsomag.

A Jókai Közművelődési és Múzeum Egyesület és a budapesti Falvak Kultúrájáért Alapítvány által létrehozott Jókai Emlékbizottság hetedik alkalommal hirdette meg Jókai Mór és Szénássy Árpád, a Magyar Kultúra Lovagja, a szlovákiai magyar kulturális élet jeles alakja emlékére a Jókai-díj pályázatát. A határokon átívelő irodalmi pályázatra benyújtott alkotásokat 2012-ben "A magyar táj Jókai írásaiban" témában várták, az emlékbizottság végül a budapesti Jónás Ágnes alkotását ítélte legkiválóbbnak. A révkomáromi Duna-palotában Jókai Mór születésnapja tiszteletére rendezett díjátadón és emlékünnepeken bemutatták a Jókai-díj 2012 című kötetet, amelyben a 2012. évi pályázat legjobb írásait foglalták össze.

Szombaton immár hetedik alkalommal adták át a Jókai-díjat (a díjat 2006-ban alapították), amelyet a komáromi Jókai Közművelődési és Múzeum Egyesület, valamint a budapesti Falvak Kultúrájáért Alapítvány hirdet meg minden évben. Ebben az évben a téma „A magyar táj Jókai írásaiban” volt. A Jókai-díjat ezúttal Jónás Ágnes budapesti nyelvész, az Eötvös Lóránd Tudományegyetem végzős hallgatója nyerte. Díszoklevelet kapott: a székesfehérvári Elbert Anita, a miskolci Filip Gabriella, a budapesti Szász Ilona, valamint a balatonendrédi Szabó Katalin, és maga a nyertes, Jónás Ágnes, aki a következőket nyilatkozta a felvidek.ma hírportálnak: „Én azt vallom, hogy egy ilyen értekezés elkészítését és megírását rendkívül alapos kutató- és gyűjtőmunka kell, hogy megelőzze. Kutattam az Országos Széchényi Könyvtárban, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtárban, a világháló különböző portáljain gyűjtöttem anyagokat, és számos Jókai-művét olvastam. Mindemellett fontos háttéranyagokat gyűjtöttem, antikváriumokban jártam, nyelvészeti jegyzeteket vettem ki. Amikor pedig már összeállt a mozaikokból a kép, akkor fogtam hozzá a szöveg stilizálásához. A szövegen még az utolsó pillanatig is javítottam. Ha valami nagyon érdekel, akkor a teljesítményembe 120 százalékot beleadok. Ebben az esetben is így történt. Mint nyelvésznek, nagyon érdekes volt számomra, amikor mondattanilag elemeztem Jókai műveit, a szintagmában elemeztem, megnéztem a fonémákat. Ehhez nagyon sokat segítettek egyetemi tanulmányaim. Érdekelt, hogy miért éppen ezt vagy azt a szóhasználatot alkalmazza Jókai, mivel színesíti az egyes mondatait, miként alkotja a mondatokat és mindez hogyan kapcsolódik a tájleírásához. Kell még egy-két nap, hogy feldolgozzam ezt a győzelmet, a Jókai-díjat. Mindenesetre megerősíti a hitemet és az önbizalmamat. Megerősíti azt a hitemet is, hogy az irodalom, a nyelvészet ma is értéknek számít, s hogy érdemes hivatásnak választani. Bízatom mindenkit arra, hogy kutasson és írjon.”

Jónás Ágnes Jókai-díjas pályamunkájáról a következő értékelés hangzott el:

- a szerző nemcsak a magyar táj Jókai írásaiban való szerepét, jelentőségét ismerteti, hanem megfogalmazta azt is, hogy Jókai miért, mikor és hogyan lett a természet szerelmese. Tehát megnevezte a forrást, az indíttatást is;
- pályamunkájában egyértelmű kérdésekre adott egyértelmű válaszokat, tudományos-irodalomelméleti magyarázatokkal;
- nemcsak Jókai tájleírásának mikéntjét és jelentését, jelentőségét boncolgatja, hanem Jókai stílusát, stilisztikáját, nyelvezetét, a magyar nyelvhez való érzelmi viszonyulásának lélektani aspektusait, azaz pszicholingvisztikai szempontból is elemzi Jókai tájleíró műveit;
- a pályamunka nyelvezete, szerkezeti felépítése megnyerő, stilisztikája kifogástalan;
- a pályamunka arra enged következtetni, hogy szerzője kutatta/kutatja Jókai életművét, ezért a dolgozatban számos új információ található a témával kapcsolatban;
- a pályamunka mondanivalója dús, bő, szerzője kihasználta a pályázatban meghirdetett 25 oldal

terjedelmet. Ezen felül érezni az értekezés hangulatán, hogy a szerzőnek bőven van még mondanivalója a témával kapcsolatban;

- a pályamunka tartalmaz egy tömör színes fénykép-albumot;
- a Jókai-díjas pályaművet egyértelműen értekezésként kell kezelni, hiszen több, mint egy pályamű, több mint egy tanulmány, mert felépítése, mondanivalója, stílusa, nyelvezet - s talán a legfontosabb - saját kutatása teszi értekezéssé, tudományos jellegűvé a dolgozatát;
- a szerző érzelmi-szakmai viszonyulását bizonyítja az is, hogy külön Jókai-dossziét szentel szeretett írónknak.

A győztes pályamunkából dr. Farkas Adrianna gimnáziumi tanár olvasott fel részleteket.

Nick Ferenc, a Falvak Kultúrájáért Alapítvány elnöke, a Magyar Kultúra Lovagja mindenekelőtt a Kárpát-medencei nemzetközösségek elmúlt időszakban történő kulturális és gazdasági együttműködéséről beszélt, Végh József, a Magyar Kultúra Lovagja pedig ismertette azt az antológiát, amelyet a 2012-es Jókai-pályázatra érkezett pályamunkákat tartalmazza.

Keszegh Margit, a Jókai Egyesület elnöke beszédében bejelentette: a következő év pályázati kiírásának címe: „Jókai Mór és Petőfi Sándor barátsága”, tekintettel arra, hogy az idén ünnepeljük Petőfi Sándor születésének 190. évfordulóját. Várják tehát az érdekes és értékes pályamunkákat.

A komáromiak nagyon büszkék Jókaira, hiszen nemcsak mesemondó, nemcsak romantikus író, nemcsak az 1848-49-es magyar szabadságharc egyik meghatározó személyisége, és nemcsak Komárom város egyetemes magyarságot képviselő híres szülőtte volt, hanem polihisztor is. Nem egyszerű íróval van dolgunk, hanem kitűnő szónoki képességekkel rendelkező közéleti személyiséggel, politikussal, a geológia, a csillagászat, a kertészet, a természettudományok és az emberi lélek ismerőjével. Nagyon találó és életrevaló volt tehát a Jókai Egyesület címválasztása: A magyar táj Jókai írásaiban. „Jókai számára ugyanis a természet szépsége és ábrázolása sokkal több volt egy díszítőelemnél. Társa volt a bajban, múzsája és megihletője volt írói pályafutásának. Erő, amely kihúzta őt szomorúságából. Romantikus érzékenységgel, metaforákkal és megszemélyesítésekkel vallja be, hogy írói munkássága távolról sem lett volna olyan termékeny, ha nem lett volna jelen a természet adta ihlet, élmény, gyönyörűség. Jókai tájleírásai kultúrtörténeti értékek és élmények. Ő világot látott ember volt, sokat utazott, és ezeknek a kirándulásoknak az élményeit építette be írásaiba, romantikus műveibe. Kiszínezte ezeket saját impresszionista ecsetjével, jelezvén ezzel azt a vágyát, hogy milyen magyar nemzetet is képzel el. Tehát tájleíró írásaival ilyen módon is szeretett volna érvényt szerezni annak, hogy Magyarország, a magyar nemzet egyszer felemelkedő nemzet lesz.” (Jónás Ágnes, A magyar táj Jókai írásaiban)

Jónás Ágnes

Az ünnepség pillanatai

HÍREK

Horváth-Hoitsy Edit Irodalmi-művészeti Díj alapításáról és kiadásáról

Babics Jenőné, aki Horváth-Hoitsy Edit író-költő, a Magyar Kultúra lovagja jogutódja és **dr. Bárdosné Fetykó Judit** az alábbi szerződést kötik: **Babics Jenőné hozzájárul ahhoz, hogy dr. Bárdosné Fetykó Judit megalapítsa és kiadja a Horváth-Hoitsy Edit Irodalmi-művészeti Díjat.**

Babics Jenőné ezúton visszavonja – a korábban szóban kiadásra engedélyezett – Horváth-Hoitsy Edit nevével jelzett irodalmi díj kiadását az AKIOSZ Egyesülettől; ugyanakkor az Egyesület által kiadott két díjat nem vonja vissza.

Ezentúl dr. Bárdosné Fetykó Judit a Horváth-Hoitsy Edit nevével jelzett díj kizárólagos kiadója.

A díj alapítója a díjat a következő szempontok szerint adja ki:

– a díjat olyan huzamos ideig magas színvonalon alkotó személy kaphatja meg, aki művészi munkájában és emberi magatartásában egyaránt méltó rá (valamint nem tagja bármely irányú szélsőséges csoportnak, művei, megnyilatkozásai sem utalnak ezekkel való egyetértésre – ha ez mégis előfordul, a díj visszavonható a díjazottól);

– a díjat kaphatja: író-költő; előadóművész; szervező-rendező; szerkesztő-kiadó; illetve olyan irodalommal foglalkozó személy, aki a felsoroltak szakmai, emberi fejlődését, bemutatkozását, sikerét támogatja.

A díj alapítója a díjat évente egy alkalommal adja ki, egy főnek. Kivételes esetben lehetséges több díj kiadása is egy évben (az arra egyébként érdemes művészek előrehaladott kora, egészségi állapota okán).

A díj kiadását megelőzően évente összehívott szakmai bizottsággal/kuratóriummal (min. 5 [öt] fő) a díj alapítója egyeztet, véleményét figyelembe veszi. Szakmai véleményt/javaslatot olyan személy tehet, aki már megkapta a díjat, vagy nem lesz számára a díj később sem kiadva. De: a díj alapítója saját véleménye alapján is kiadhatja a díjat.

A díjjal nem jár pénzjutalom. A díjat az alapító és fenntartó saját költségén adja ki, a díjazottaknak oklevelet és plakettet adományoz;

– az oklevélen aláíróként szerepel: a díj kiadója Fetykó Judit néven írja alá az oklevelet, (illetve ugyanezen a néven hirdeti meg a díjat); a költőnő jogörököse (bármely el nem érés esetén sk-zva), a kiadásban részt vevő bizottsági tagok aláírása;

– a plaketten Horváth-Hoitsy Edit arcképe szerepel, születési-halálozási év dátuma, valamint a plakett szélén körbe a kiadás éve és kategóriája, esetleg a díjazott neve. A plakett 10 cm átmérőjű, anyagminősége változó lehet, dísz-dobozban kerül át/kiadásra ünnepélyes körülmények között.

A Horváth-Hoitsy Edit Díj kiadását a díj kiadója naplóban rögzíti.

A Horváth-Hoitsy Edit díj alapításáról az interneten a díj alapítója tájékoztatást, illetve az évenkénti díjkiadáskor a szakmai véleményezők nevét is nyilvánosságra hozza.

FELHÍVÁS

TISZTELT VOLT IPOLYSÁGI GIMNAZISTA!

Az Ipolysági Magyar Tanítási Nyelvű Gimnázium 2013 őszén ünnepli fennállásának 100. évfordulóját, amelyre rendezvényekkel, iskolatörténeti kiállítással és emlékkönyv megjelentetésével is készül.

Az intézmény kéri volt diákjait és tanárait, azok hozzátartozóit, hogy – legalább a kiállítás idejére – bocsássák rendelkezésre az iskolával kapcsolatos tárgyi és képi emlékeket, kéziratban maradt vagy megjelentetett visszaemlékezéseket. Ezek akár már most is leadhatók az iskola titkárságán, vagy postázhatók az Ipolysági Magyar Tanítási Nyelvű Gimnázium címére: Gimnázium s VJM, Mláde•nícka 22, 936 01 Šahy (Ipolyság). A dokumentumok, képek, visszaemlékezések fénymásolatát elküldhetik a centenarium2013@gmail.com e-mail címre is. A kölcsönzést, adományozást illetően a jelzett e-mail címen, a 036/7411008-as vezetékes vagy a 0910/926165-ös mobiltelefonszámon (külföldről: 00421/36/7411008 vagy 00421/910926165) egyeztetethet a gimnáziummal.

Kérjük, jelezze, miként tudná segíteni a centenáriumi ünnepek előkészületeit! Az előkészületekről gimnáziumunk honlapján (www.gimi.saag.sk) és Facebook-profilján (Gimnázium Ipolyság) is folyamatosan tájékoztatunk.

Mivel anyagi lehetőségeink korlátozottak, várjuk szíves hozzájárulását a méltóságteljes ünnepléshez és a jubileumi évkönyv kiadásához.

A felajánlásokat a 7708765/5200-as bankszámlára (OTP Banka Slovensko) küldhetik, külföldről történő utalás esetén: 7708765/5200, IBAN: SK85 5200 0000 0000 0770 8765, BIC/SWIFT: OTPV SKBX

Tisztelettel köszönünk minden segítséget!

Ipolysági Magyar Tanítási Nyelvű Gimnázium

PÁLYÁZAT

“Muzsikál az erdő”

Képzőművészeti pályázat

A **Muzsikál az Erdő Alapítvány** képzőművészeti pályázatot hirdet elsősorban festőművészek számára a **Muzsikál az Erdő – Mátrai Művészeti Napok** rendezvénysorozatának 2013 évi 10. évfordulója alkalmából.

Minden olyan magyarországi vagy határon túl élő magyar alkotó pályázatát várjuk, akinek az alkotásai összhangban vannak a rendezvénysorozat szellemiségével.

A Muzsikál az erdő alap gondolata a fenntarthatóság megvalósításának hitéből táplálkozik. Fenntartható emberi lét csak a természettel harmóniában képzelhető el. A fenntarthatóság csak úgy valósulhat meg, ha életünk négy legfontosabb dimenzióját – társadalom, gazdaság, környezet, művészetek – összehangoljuk, harmonizáljuk. Ez a jövő útja, ez a Muzsikál az Erdő jövőképe.

A *Muzsikál az Erdő- Mátrai Művészeti Napok* rendezvénysorozat **fő céljai** a környezettudatos életmód népszerűsítése, a fenntarthatóságra nevelés az erdő, a művészetek és a zene segítségével. A művészetek, a komolyzene, a kultúra támogatása, az egészséges életmód népszerűsítése, a helyi, természeti, kulturális értékek, az erdő védelme. Helyi közösségépítés a helyi közösségek összefogásával, az erdő és a zene összefonódásával.

A rendezvénysorozat 9 napos, minden nap más-más település köré szerveződik a rendezvény, ahol a céloknak megfelelő programok kapcsolódnak egymáshoz. Kivisszük az embereket az erdőbe.

„Az erdő nemcsak egy fontos megújuló nyersanyag és energiaforrás, hanem egy csodálatos életközösség, mely testi-lelki feltöltődésünk igaz forrása.”

Olyan - kiállításra kész - képzőművészeti alkotásokat várunk, amelyekben - a művészet eszközeivel kifejezve - tetten érhetőek, kézzel foghatóvá válnak a fenti gondolatok.

A képzőművészeti alkotások technikája, mérete szabadon választott.

A művek beadási határideje: 2013. május 15.

Cím: Muzsikál az erdő Alapítvány 3060 Pásztó, Tari u. 7.

Zsûri: Az alkotásokat neves képzőművészekből álló szakmai zsûri bírálja el.

Díjazás: Az arra érdemes alkotásokból a 10. jubileumi Muzsikál az Erdő rendezvénysorozatán kiállítást szervezünk.

I.hely: 100 000 HUF

II.– III. hely: értékes tárgyjutalmak

A helyezettnek a Muzsikál az Erdő rendezvénysorozat helyszínein a későbbiekben egyéni kiállítási lehetőséget is biztosítunk.

Bővebben: www.muzsikalazerdo.hu

Érdeklődni: Kontra Marika Szvita szvitaster@gmail.com vagy +36 20 / 918 50 70

Szabó Lajos muzsikal@gmail.com

Szabó Lajos
erdőmérnök,
az alapítvány elnöke

„Szülőhazám, szép Palócföld” képzőművészeti, irodalmi -korhatár-nélküli pályázat

A Tar Lőrinc Baráti Kör Közhasznú Egyesület (TKBK) és a Tar Lőrinc Tehetséggondozó Műhely, a PALÓC VILÁGTALÁLKOZÓ esemény alkalmából, hagyományteremtő szándékkal, képzőművészeti és irodalmi pályázatot ír ki (korhatár nélkül) „Szülőhazám, szép Palócföld” címmel.

A pályázat célja: értékeink megmutatása, rejtett értékeink felfedezése, ezáltal a „jó palócok önbizalmának, identitásának erősítése. A szülőföld, a közelebbi és távolabbi haza megbecsülése, szeretete nem kötelesség, hanem belső indíttatás. Hazánk és szűkebb szülőföldünk értékeit, hagyományait nemzedékről nemzedékre hagyományozva tudjuk átörökíteni a jövő számára. Ebből a megfontolásból, és a közelgő Palóc Világtalálkozó eseményére való tekintettel, igaz palóc szeretettel várjuk korhatár nélkül a pályaműveket az alábbiak szerint:

A pályázat feltételei:

- a pályamű felajánlása a Palóc Világtalálkozó és a közeljövőben, Tar községben létrehozandó Palócföldi Hagyatékot bemutató állandó kiállítás számára
- Képzőművészeti alkotások: festmények (olaj, tempera, gouache, akril stb. technikákkal készített alkotások), grafikák (sokszorosított vagy egyedi grafika, ide értve a számítógépes alapú képzőművészeti technikák), szobrok, kisplasztikák és fotók esetében méretbeli megkötés nincs. Egy pályázó maximum három pályaművel pályázhat.
- Irodalmi alkotások esetében:

- versek terjedelme: max. 10 versszak és/vagy 1500 karakter

A versek Palócföldről, vagy a saját palóc településről szóljanak, mutassa be, fejezze ki a pályázót a szülőföldjéhez fűződő érzelmeket. Versének formáját minden pályázó maga választja meg, de a zsűri a versek elbírálásánál figyelni fog arra, mennyire jól, tömören és találszerűen kezeli a szerző az általa választott formát, ismeri és betartja-e annak szabályait. A pályázatra 8 sornál rövidebb verset is elfogadunk, amennyiben a pályázó művét szabályos disztichonban írja, és a pályamű tartalma megfelel az epigramma műfaji követelményeinek. Ebben az esetben elfogadunk 2, 4 vagy 6 sorból álló verseket is.

- prózai alkotásoknál: elektronikus formában, A/4 oldal, 12 betűméret, Times New Roman betűtípus
Célunk, hogy a pályázók

- Palócföld és/vagy lakóhelyük múltjáról, jelenéről, jövőjéről szóló értékes gondolatokat fogalmazzon meg
- érdekes, településükhöz kötődő tevékenységekről
- értékes természeti és épített környezetről
- a település szakrális emlékeiről (templom, temető, keresztek, kálvária, szobrok, stb)
- a pályázó vagy nagyszülei szülőfalujának szokásairól, hagyományairól számoljon be
- meghatározó személyiségekről kutassanak és mutassák be azt a többi palóc ember számára.

Értékelés:

A beküldött pályaművek előzetes zsűrizés elé kerülnek. Az előzetes bírálaton sikerrel átesett művek versenyben maradnak a díjakért, esetleg egy antológiában való megjelenésért. A határidő lejártá előtt a bíráló bizottság tagjainak joguk van kapcsolatba lépni az ígértes pályaművek szerzőivel, és javaslatot tenni az esetleges kisebb-nagyobb hibák javítására.

A pályaműveket kizárólag elektronikus formában a következő e-mail címen fogadjuk:

palocvilagtalalkozopalyazat@gmail.com

Kérjük, hogy a pályázók a tárgy mezőbe írják be: „Szülőhazám, szép Palócföld”

Az e-mailben mindenképpen szerepeljen:

- a kategória megjelölése

- a pályamű neve
- a pályázó neve
- életkora
- lakcíme
- gyermekeknél a felkészítő/segítő pedagógus vagy szülő neve és e-mail címe, telefonszáma
- a pályázó/felkészítő telefonszáma, elérhetősége
- a megjelenéshez, megjelentetéshez/kiállításához való hozzájárulás
- a pályamű felajánlása a Palóc Világtalálkozó és a leendő Palócföldi Hagyatékot bemutató állandó kiállítás számára

Beküldési- és beadási határidő: 2013. június 1.

Eredményhirdetés és díjátadás: a Palóc Világtalálkozó ünnepélyes díjkiosztó ünnepségén lesz.

Díjazás: művészeti és életkori kategóriánként 3-3 alkotást díjazunk. A győztes alkotásokat megjelentetjük, szerzőik között értékes tárgyjutalmakat osztunk ki. Nevezési díj nincs, pályázati elvárás a pályaművek felajánlása a Palóc Világtalálkozó és a leendő Palócföldi Hagyatékot bemutató állandó kiállítás számára/ az antológiában való megjelenéshez való hozzájárulás.

Az alkotások beküldésével a pályázók, kiskorú gyermek esetén szülei, ill. a felkészítő tanár beleegyezésüket adják abba, hogy a beküldött pályamunkát a TKBK mind elektronikus, mind nyomtatott formában közzétegye. A pályázó mindenféle honoráriumról lemond.

A TLBK és a Tar Lőrinc Tehetséggondozó Műhely fenntartja a jogot a megjelenésre szánt pályamunkák szerkesztésére.

Az alkotásokat neves képzőművészekből és irodalmárokból álló zsűri bírálja el.

Beküldés:

Tar Lőrinc Baráti Kör Közhasznú Egyesület, 3073.Tar, Ágasvár út 11.

Beküldési határidő: 2013. 06. 01.éjfélig

Kiállítás és eredményhirdetés a Palóc Világtalálkozón 2013. augusztus 3-án, szombaton de. 11.00 órakor Tar község, Kodály Zoltán Általános Iskolában.

További információ: Berze Marianna +36 30 / 698 77 03 vagy tarlorincegyesulet@gmail.com

<http://palocvilagtalalkozo.hupont.hu/>

PROGRAMAJÁNLÓ

Pál József Alkotói Kör programja

2013. március 15. 16.30–17.30: *Szepesi József, a köztünk élő.* Versek és prózák Szepesi Józseftől az emlékezés jegyében. • **17.30–22.30:** Irodalmi műhelymunka.

2013. április 19. 16.30–17.30: *Marschalkó Zsolt költészete.* Kortársai emlékezése egy drámaíróra, és vershagyatéka általuk való megszólaltatása. • **17.30–22.30:** Irodalmi műhelymunka.

2013. május 17. 16.30–17.30: *Ravasz István költő 75 éves lenne.* Az 1956-ban tragikus hirtelenséggel véget ért pályafelidézése visszaemlékezések és versei bevonásával. • **17.30–22.30:** Irodalmi műhelymunka.

2013. június 21. 16.30–17.30: *Verspillanat a nyár jegyében,* a helyi szerzők tolmácsolásában, saját művek és egykor élt alkotók műveinek felolvasásával. • **17.30–22.30:** Irodalmi műhelymunka.

2013. július 15–21.: *Irodalmi kerékpártúra Nógrád megye aprófalvaiba és azokon keresztül.* Az egyes állomáshelyeken előadás Nógrád megye irodalmi hagyományairól és jelenéről, valamint a jelenlévő alkotók műveinek fölolvastatása a koraesti órákban.

2013. augusztus 17.: *Irodalmi kerti parti* az együttlét és az irodalom jegyében – fölolvastatásokkal fűszerezve.

2013. szeptember 20. 16.30–17.30: *Magyar Dráma Napja – a drámaírás helyzete Nógrád megyében.* Kerekasztal-beszélgetés helyi szerzőkkel. • **17.30–22.30:** Irodalmi műhelymunka.

Vörösház - Rubra Art Lounge 2600 Vác, Dr. Csányi L. krt. 52.

Szeretettel meghívja Önt és kedves barátait
2013. március 13-án, szerdán 18 órára

Orvos András festőművész
fotóművész Fekete István

Sorsok & Semmiségek
címmű kiállítására

A kiállítást megnyitja:
Nagy Boglárka festőművész

Megtekinthető: 2013. március 13-tól április 15-ig

meghívó

MEGHÍVÓ

A Katona Lajos Városi Könyvtár
szeretettel meghívja
Önt, hozzátartozóit, barátait
a Könyvtár Galériájába
2013. március 14.
16.30 (csütörtök)

Cservenák Péter
Váci gyöngyszemek
című fotókiállítására

a kiállítást megnyitja:
Szalay Ákos

közreműködik:
Fehérvári Fruzsina
a Fónay Humánia Társulat tagja

A kiállítás megtekinthető 2013. április 9-ig a könyvtár nyitvatartási idejében.

K16

Kortárs Galéria

A Madách Imre Művelődési Központ szeretettel meghívja Önt
és kedves családját

2013. március 22-én, pénteken 17 órára

a K16 Kortárs Galéria megnyitójára

(Vác, Káptalan u. 16.)

A vendégeket köszönti:

Fördös Attila Vác város polgálmestere

A kiállítást megnyitja:

Németh Árpád festőművész

Kiállító művészek:

Adorján Attila Debreczeni Zsófia
Dóra Ádám Fekete István Garay-Nagy Norbert
Koltai-Dietrich Gábor Lehotka László
Markó Erzsébet Mészáros Ágnes
Molnár László József Nagy Boglárka
Németh Árpád Orvos András
Száráz Kata Tóth Angelika
Tumbász András
Zubovics Györkös Erzsébet

Megtekinthető: 2013. március 22-től április 22-ig

Vendégfogadás: Fónagy István, Fónagy és Walter Vendégház

Jókai-díj 2012

ADRIANUS KIADÓ

A KULTÚRA LOVAGRENDJE ÉVKÖNYVE

**Adrianus Kiadó
2013.**

E havi számunk szerzői:

Csáky Károly mkl. (Kelenye, 1950) Ipolyság, helytörténész, költő, tanár, néprajzkutató
Dobrosi Andrea(Budapest, 1970) Budapest, költő, szerkesztő
Elbert Anita () Veszprém, tanár, író, költő
Handó Péter(Salgótarján, 1961) Sóshartyán, író, költő
Horváth Ödön (Budapest, 1938) Kismaros, költő
Hörömpő Gergely (Kisvác, 1945 - Kisvác, 2007) református lelkész, költő
Ketykó István (Szügy, 1946) Verőce, nyugdíjas köztisztviselő, költő
Kiss-Simon Miklós () Baglyasalja, író, költő
dr. Koczó József (Peröcsény, 1950) Vámosmikola, helytörténész, ny. iskolaigazgató
Kovács T. István (Füzesgyarmat, 1935) Vác, újságíró, író
Petrozsényi Nagy Pál (Kolozsvár, 1942) Kecskemét, tanár, író
Pongrácz Ágnes (Balassagyarmat, 1968) Szanda, tanár, költő
Pribojszky Mátyás (Okány, 1931) Tata, író
B. Tóth Klára (Budapest, 1955) Budapest, költő, restaurátor
H. Turi Klára (Győr, 1939) Tata, író, költő
Szajbely Zsolt (Balassagyarmat, 1987) Rétság, költő, író, előadó
Székács László (Budapest, 1946) Budapest, nyugdíjas mérnök, költő
Vasi Ferenc Zoltán (Tata, 1966) Tata, költő
Végh Tamás (Gödöllő, 1960) Isaszeg, költő, nyomdász
Végh József mkl. (Diósjenő, 1953) Diósjenő, helytörténész, művelődési ház igazgató

Impresszum:

Alapító-szerkesztő:

Karaffa Gyula

Helytörténet:

Végh József mkl.

Képzőművészet:

Konczili Éva

Szerkesztőség címe:

2645. Nagyoroszi, Petőfi út 19

Telefon:

+3630-383-5385

+3630-531-4698

Email cím:

karaffagy@gmail.com

borzsonyihelikon@gmail.hu

hgev@freemail.hu

Weblapok:

[**www.karaffamese.freewb.hu**](http://www.karaffamese.freewb.hu)

[**www.karaffagy.freewb.hu**](http://www.karaffagy.freewb.hu)

[**www.karaffaboros.freewb.hu**](http://www.karaffaboros.freewb.hu)

[**www.retsag.net**](http://www.retsag.net)

Terjesztés: kizárólag ingyenesen letölthető PDF formátumban.

Internetes lapunkra is vonatkoznak a szerzői jog védelmének szabályai, ezért a Börzsönyi Helikonban megjelent bármilyen anyag más felületen, lapban való felhasználásához az érintett Szerző előzetes engedélye szükséges!

A Börzsönyi Helikon 2012. március 27.-től tagja az Ipoly Eurorégió Határon ÁtnyúlóEgyüttműködés egyesületének.

Dobos Éva csuhébábja